

GÜNTER GRASS

Premiul Nobel pentru Literatură 1999

PISICA ȘI ȘOARECELE

POLIROM

Pisica şi şoarecele

Günter Grass

Traducere: Mariana Barbulescu
Editura Polirom, 2009

Günter Grass
Katz und Maus, 1961

Versiune ebook: 1.0

Poet, prozator, dramaturg, sculptor şi grafician, Gunter Grass s-a născut la 16 octombrie 1927 la Danzig (Gdansk), unde şi-a petrecut copilăria şi adolescenţa. După război a urmat Academia de Artă din Diisseldorf (1947-1952), apoi Universitatea de Arte Plastice din Berlin. A debutat în 1956 cu volumul de poezii *Avantajele gâinilor-giruetâ* şi s-a afirmat ca prozator la o întîlnire a Grupului 47 cu romanul care îl va consacra pe plan internaţional, *Toba de tinichea* (1959; Polirom, 2005, 2007). Împreună cu *Pisica şi şoarecele* (1961) şi *Ani de caine* (1963; în pregătire la Editura Polirom), formează „trilogia Danzigului”. Grass a mai scris, printre altele, romanele *Calcanul* (1977) şi *Un cîmp prea departe* (1995), volumele de proză scurtă *întîlnire la Tegte* (1979), *Naşteri frontale sau germanii dispar* (1980) şi *Povestiri lugubre* (1992), volumul de eseuri şi polemici politice *Din jurnalul unui melc* (1972), romanul autobiografic *Secolul meu* (1999; în pregătire la Editura Polirom), volumele de versuri *Ultimul dans* (2003) şi *August stupid* (2007). În 2006 îi apare *Decojind ceapa* (Polirom, 2007), o carte de memorii care a stîrnit controverse aprinse şi a cărei continuare, *Cutia* (în pregătire la Editura Polirom), a fost publicată în 2008. Activitatea sa literară a fost încununată de cele mai importante distincţii, culminînd cu Premiul Nobel pentru Literatură (1999). La Polirom au mai apărut *în mers de rac* (2002) şi *Anestezie locală* (2008).

Pisica şi şoarecele este al doilea volum din „trilogia Danzigului”, avîndu-l în centru pe Joachim Mahlke, un copil orfan de tată. Acţiunea, povestită din perspectiva naratorului Pilenz, se petrece la Danzig în timpul celui de-al Doilea Război Mondial; împreună cu prietenii săi, Mahlke are drept loc de joacă preferat un dragor pe jumătate scufundat, de pe care aduce la suprafaţă tot felul de obiecte abandonate de echipaj, pentru a le vinde sau *colecţiona.* Exmatriculat pentru furt, Mahlke se alătură ca voluntar unei divizii de tancuri, dornic să-şi demonstreze adevărata valoare în faţa *colegilor* şi profesorilor. Distins cu Crucea de Fier pentru eroism în luptă, Mahlke se întoarce la şcoală pentru a le vorbi elevilor despre experienţa lui de combatant, însă directorul îl refuză. Lipsit de motivaţia ce îl îndemnase să se înroleze, dezertează şi, la îndemnul lui Pilenz, se scufundă o ultimă dată pînâ la epava transformată în ascunzătoare, pentru a nu mai apărea niciodată la suprafaţă.

I

Şi, odată, cînd Mahlke ştia deja să înoate, zăceam în iarbă, lîngă terenul de *Schlagball*[1]. Ar fi trebuit să mă duc la dentist, dar nu m-au lăsat, fiindcă era greu să fiu înlocuit ca jucător „la bătaie”. Dintele meu făcea scandal. O pisică traversa terenul în diagonală şi nimeni n-a aruncat cu nimic după ea. Unii mestecau sau ciupeau fire de iarbă. Pisica îi aparţinea administratorului şi era neagră. Hotten Sonntag îşi freca bătătorul cu un ciorap de lînă. Dintele meu bătea pasul pe loc. Competiţia dura deja de două ore. Pierduserăm la diferenţă mare şi acum aşteptam returul. Pisica era tînără, dar nu era pui. Pe stadion se marcau goluri la handbal, des şi de ambele părţi. Dintele meu repeta mereu acelaşi lucru. Pe pista de zgură, nişte alergători exersau startul sau erau nervoşi. Pisica făcea ocoluri. Pe cer se tîra lent şi cu zgomot un avion cu trei motoare, dar nu reuşea să întreacă gălăgia făcută de dintele meu. Din spatele firelor de iarbă, pisica neagră a administratorului arăta un mic plastron alb. Mahlke dormea. Crematoriul dintre Cimitirele Reunite şi Universitatea Tehnică era pus în funcţiune, cu vîntul bătînd dinspre est. Profesorul Mallenbrandt a fluierat: schimbare de teren, mingea la ceilalţi. Pisica se antrena. Mahlke dormea sau părea să doarmă. Lîngă el, eu aveam dureri de dinţi. Pisica se apropia, continuîndu-şi antrenamentul. La Mahlke, mărul lui Adam atrăgea atenţia, fiindcă era mare, se mişca întruna şi arunca o umbră, între mine şi Mahlke, pisica neagră a administratorului se pregătea să sară. Alcătuiam un triunghi. Dintele meu tăcea, încetase să mai tropăie: fiindcă mărul lui Adam de la gîtul lui Mahlke s-a făcut şoarece pentru pisică. Pisica era atît de necoaptă şi poama lui Mahlke atît de mobilă - în orice caz, pisica a sărit la beregata lui Mahlke; sau unul dintre noi a luat-o şi i-a pus-o lui Mahlke la gît; sau eu, cu sau fără dureri de dinţi, am apucat pisica, arătîndu-i şoarecele lui Mahlke. Şi Joachim Mahlke a ţipat, dar n-a rămas decît cu nişte zgîrieturi uşoare.

În schimb eu, cel care i-a arătat unei pisici şi tuturor pisicilor şoarecele tău, sînt nevoit acum să scriu. Chiar dacă am fi amîndoi o născocire, şi tot ar trebui s-o fac. Cel care ne-a inventat, fiindcă aşa îi cere meseria, mă

sileşte să-ţi tot iau în palmă mărul lui Adam şi să-l duc prin toate locurile care l-au văzut învingînd sau pierzînd; şi, uite aşa, las mai întîi şoarecele să ţopăie deasupra şurubelniţei, arunc un neam întreg de pescăruşi ghiftuiţi în vîntul nestatornic de nord-est, sus, deasupra creştetului lui Mahlke, spun că vremea e văratică şi mereu frumoasă, presupun că epava aceea e o fostă navă din clasa *Czaika,* îi dau Mării Baltice culoarea sticlei groase de sifon, apoi, pentru că locul acţiunii e stabilit la sud-est de baliza Neufahrwasser, acopăr pielea lui Mahlke, pe care se scurg încă pîrîiaşe de apă, cu zgrunţuri mai mici şi mai mari; dar nu frica îl stăpînea pe Mahlke, răpindu-i netezimea pielii, ci frisonul obişnuit, după o baie prea lungă.

În plus, nimeni dintre noi, cei care şedeam pe rămăşiţele punţii de comandă - slăbănogi, cu braţe lungi şi cu genunchii depărtaţi - nu-i ceruse lui Mahlke să plonjeze încă o dată în spaţiul de la prora dragorului scufundat şi în sala maşinilor de alături, din mijlocul navei, şi să scormonească după ceva cu şurubelniţa lui, după vreun şurubel, o rotiţă sau ceva straşnic: o tăbliţă de alamă pe care să scrie înghesuit, în poloneză şi-n engleză, instrucţiunile de utilizare ale vreunei maşini; fiindcă noi şedeam pe ce mai rămăsese deasupra apei din suprastructura unui fost dragor de mine polonez din clasa *Czaika*, lansat la Modlin, fabricat la Gdingen[2] şi care, cu un an înainte, se scufundase la sud-est de baliză, adică în afara şenalului navigabil, fără să stingherească circulaţia navelor.

De atunci, pe rugină se usca găinaţul pescăruşilor. Ei zburau nestînjeniţi pe orice vreme, cu mărgele de sticlă în chip de ochi de fiecare parte a capului, trecînd uneori foarte aproape, mai-mai să-i atingi, pe deasupra rămăşiţelor habitaclului, înălţîndu-se iarăşi în dezordine şi după un plan imposibil de descifrat, împroşcînd din zbor cu găinaţ vîscos, fără să nimerească vreodată marea moale, ci numai rugina suprastructurii. Excrementele se păstrau acolo tari, teşite, cretoase, în boţuri lipite unele de altele şi în moviliţe. Iar cînd şedeam pe navă se găseau întotdeauna nişte unghii de la picioare şi de la mîini care încercau să cojească găinaţul. De aceea ni se rupeau nouă unghiile, nu pentru că ni le-am fi ros - în afară de Schilling, care şi le rodea întruna, pînă-n carne.

Numai Mahlke avea unghiile lungi, deşi îngălbenite de la atîta scufundat, şi le păstra lungimea, nerozîndu-şi-le şi necojind găinaţ de pescăruş. El a rămas şi singurul care n-a mîncat niciodată din găinaţul desprins, în vreme

ce noi, dacă tot erau la-ndemînă, mestecam boţurile cretoase, ca nişte fărîme de scoici, şi scuipam apoi peste bord o spumă vîscoasă. N-aveau nici un gust sau aveau gust de ghips sau de făină de peşte sau de orice îţi trecea prin minte: de fericire, de fete, de bunul Dumnezeu. Winter, care ştia să cînte bine, o făcea pe grozavul: „Ştiaţi că tenorii mănîncă în fiecare zi găinaţ de pescăruş?”. Adesea pescăruşii prindeau din zbor scuipatul nostru cretos şi sigur nu-şi dădeau seama de nimic.

Cînd a împlinit paisprezece ani, imediat după începutul războiului, Joachim Mahlke nu ştia nici să înoate, nici să meargă cu bicicleta, nu atrăgea atenţia cu nimic şi-i lipsea acel măr al lui Adam care, mai tîrziu, a ispitit pisica. Era scutit de gimnastică şi de înot, pentru că putea să dovedească, arătînd certificate, că era bolnăvicios. Încă înainte să înveţe să meargă cu bicicleta - o apariţie comică: ţeapăn şi înverşunat, cu urechile depărtate roşii ca para şi cu genunchii îndoiţi în lateral cînd pedala, cînd sus, cînd jos -, Mahlke s-a înscris în timpul sezonului de iarnă la înot, la bazinul acoperit Niederstadt, dar la-nceput a fost primit numai la exerciţii pe uscat, cu ţîncii de opt pînă la zece ani. Nici în vara care a urmat n-a scos-o la capăt. Instructorul băilor Brösen - o figură tipică de instructor de înot, semănînd la trup cu o geamandură, cu nişte picioare subţiri, lipsite de păr, sub semnul acela de navigaţie îmbrăcat în pînză - a fost nevoit să-l instruiască mai întîi în nisip şi apoi să-l ţină agăţat într-un cîrlig. Totuşi, cînd noi am început să plecăm înot în fiecare după-amiază, povestind la întoarcere minunăţii despre dragorul de mine scufundat, imboldul a fost atît de puternic încît, în două săptămîni, şi-a dat drumul la înotat.

Grav şi cu zel, se învîrtea încoace şi-ncolo între ponton, marele turn pentru sărituri şi bazine; pesemne că avea el deja ceva rezistenţă cînd a început să facă exerciţii de scufundare de pe molul pontonului, să aducă la suprafaţă mai întîi scoici obişnuite din Marea Baltică şi apoi să se scufunde după o sticlă de bere umplută cu nisip, pe care o arunca destul de departe în larg. Probabil că Mahlke a reuşit curînd să aducă sticla la suprafaţă de fiecare dată, pentru că atunci cînd a început să facă scufundări cu noi, pe epavă, nu mai era un începător.

S-a milogit de noi să înotăm împreună. Eram un grup de şase, şapte şi tocmai voiam s-o luăm în direcţia de fiecare zi, înmuindu-ne cu sîrg, cum cereau împrejurările, în pătratul deloc adînc al bazinului pentru familişti,

cînd iată-l pe Mahlke pe podeţul bazinului pentru bărbaţi: „Hai, luaţi-mă cu voi. Sigur o să reuşesc”.

O şurubelniţă îi atîrna pe piept, abătînd atenţia de la gîtul lui.

„Bine, fie!” Mahlke a venit cu noi, ne-a întrecut între primul şi al doilea banc de nisip, însă noi nu ne-am dat osteneala să-l ajungem: „N-are decît să se speteasca.”

Cînd Mahlke înota pe burtă, şurubelniţa îi dansa vizibil între omoplaţi, fiindcă avea mîner de lemn. Cînd înota pe spate, mînerul de lemn i se bălăbănea pe piept, dar niciodată nu acoperea întru totul cartilajul acela fatal dintre bărbie şi claviculă, ieşit în afară şi brăzdînd apa ca o înotătoare dorsală.

Şi apoi ne-a arătat el, Mahlke, nouă. S-a scufundat de mai multe ori la rînd cu şurubelniţa lui şi a adus sus tot ce se putea deşuruba pe parcursul a două, trei scufundări: capace, piese din căptuşeala vasului, o bucată dintr-un dinam; a găsit jos o funie şi, cu putregaiul ăla, a tras din provă un Minimax autentic; şi obiectul - de fabricaţie germană, de altfel - era încă utilizabil, iar Mahlke ne-a dovedit-o: a dat drumul la spumă, ne-a arătat cum se stinge cu spumă, a stins cu spumă marea verde ca sticla şi ne-a impus respect, chiar din prima zi.

Clăbucii alcătuiau insule şi fişii întinse pe unduirea ritmică a mării, au ademenit cîţiva pescăruşi, apoi i-au alungat; se desfăceau şi pluteau spre plajă - o mizerie care semăna cu frişca acrită; atunci s-a potolit şi Mahlke, s-a ghemuit în umbra habitaclului şi a căpătat pielea aia zgrunţuroasă şi încreţită - ba nu, o avea deja încă dinainte ca peticele de spumă rătăcite pe punte să se înmoaie şi să tremure la orice adiere.

Mahlke dîrdîia, gîtul i-o luase razna şi şurubelniţa îi ţopăia pe claviculele care se scuturau. Dar şi spinarea lui Mahlke - pe alocuri albă ca brînza, arsă şi roşie ca racul de la umeri în jos -, care se cojea incontinuu de-o parte şi de alta a şirei spinării, proeminentă ca o drişcă, era buburuzată şi străbătută de fiori. Buzele gălbui, cu margini albastre, îi dezgoleau dinţii clănţănind. Mîinile lui mari, vlăguite, încercau să ţină pe loc genunchii pe care şi-i julise de pereţii acoperiţi cu scoici, străduindu-se în felul ăsta să opună rezistenţă trupului şi, de asemenea, dinţilor.

Hotten Sonntag - sau poate eu? - l-a fricţionat pe Mahlke: „Hei, să nu păţeşti ceva. Trebuie să ne şi întoarcem”. Şurubelniţa s-a mai cuminţit.

Pînă acolo aveam nevoie de douăzeci şi cinci de minute de la dig; de la bazine, treizeci şi cinci. Pentru întoarcere ne-au trebuit trei sferturi de oră. Dar oricît de epuizat ar fi fost, el tot a ajuns cu un minut înaintea noastră pe granitul digului. După aceea şi-a păstrat avansul din prima zi. De fiecare dată, pînă să ajungem şi noi la şlep - aşa îi ziceam dragorului de mine -, Mahlke făcuse deja o scufundare. De cum ne întindeam mîinile de spălătorese - toţi cam în acelaşi ritm - spre rugina şi găinaţul de pescăruş de pe punte sau spre turelele ieşite în afară, el ne şi arăta, fără să scoată o vorbă, vreo balama, vreun lucru care putuse fi desprins cu uşurinţă, tremurînd deja, chiar dacă, începînd cu a doua sau a treia noastră ieşire în larg, se ungea din belşug şi fără nici o socoteală cu cremă Nivea; fiindcă Mahlke avea destui bani de buzunar.

Mahlke era singur la părinţi.

Mahlke era pe jumătate orfan.

Tatăl lui Mahlke nu mai trăia.

Iarnă sau vară, Mahlke purta nişte ghete înalte, demodate, pe care le moştenise probabil de la tatăl lui.

Mahlke purta la gît şurubelniţă, legată cu un şiret pentru ghete înalte, negre.

Abia acum îmi trece prin minte că, în afară de şurubelniţă, Mahlke mai avea ceva la gît, din anumite motive; dar şurubelniţă sărea în ochi.

Poate că îl avea dintotdeauna, dar nu observaserăm noi; cert e că din ziua cînd a învăţat să înoate pe uscat, la băi, şi a fost nevoit să dea din picioare, făcînd exerciţii în nisipul de pe plajă, Mahlke a purtat la gît un lănţişor din argint de care atîrna un medalion, tot din argint, cu un simbol catolic: imaginea Fecioarei.

Niciodată, nici măcar la ora de gimnastică, Mahlke nu-şi dădea jos medalionul de la gît; nici nu începuse bine cu înotul pe uscat şi cu înotul la cîrlig în bazinul de iarnă Niederstadt, că şi-a făcut apariţia şi în sala noastră de gimnastică, fără să mai arate vreodată un certificat semnat de un medic al familiei. Atunci, Fecioara de argint ori dispărea în răscroiala tricoului de gimnastică, ori zăbovea pe albul lui, chiar deasupra dungii roşii de pe piept.

Lui Mahlke nu-i era teamă nici la paralele. Şi nu ocolea nici exerciţiile la cal, pe care le făceau numai trei, patru dintre cei mai buni din grupa întîi: încovoiat şi ciolănos, el zbura de pe trambulina cu arc peste calul lung din piele, ateriza pe saltea, cu lănţişorul şi Fecioara alunecate într-o parte, iscînd

nori de praf. Cînd făcea rotaţii la bara fixă - mai tîrziu a reuşit, într-o poziţie defectuoasă, cu două rotaţii mai mult decît Hotten Sonntag, cel mai bun gimnast al nostru -, aşadar, în timp ce Mahlke îşi căznea cele treizeci şi şapte de rotaţii ale lui, medalionul îi ieşea de sub tricoul de gimnastică şi obiectul de argint, luînd-o mereu înaintea părului său şaten, se rotea de treizeci şi şapte de ori în jurul barei fixe care scrîşnea, fără să i se desprindă de la gît şi să-şi cîştige libertatea: pe lîngă frîna mărului lui Adam, Mahlke avea şi un occiput proeminent care, din cauza părului şi a curburii evidente, reţinea lănţişorul dezlănţuit de rotaţiile la bară. Şurubelniţa era peste medalion, iar şiretul ei acoperea din loc în loc lănţişorul. Totuşi, unealta nu reuşea să înlocuiască medalionul, mai ales că obiectul cu mîner de lemn n-avea voie să intre în sala de gimnastică. Proful nostru de sport, un anume Mallenbrandt, vestit în cercurile sportivilor pentru că scrisese un regulament orientativ pentru *Schlagball*, i-a interzis lui Mahlke să poarte şurubelniţă atîrnată de şiret în timpul orei de gimnastică. Mallenbrandt n-a obiectat niciodată faţă de amuleta de la gîtul lui Mahlke, pentru că, în afară de educaţie fizică şi geografie, el mai preda şi religia şi, pînă într-al doilea an de război, s-a priceput să îndrume spre bara fixă şi paralele tot ce mai rămăsese dintr-un club de gimnastică al muncitorilor catolici.

Aşa că şurubelniţa trebuia să aştepte în vestiar, agăţată în cuier, peste cămaşă, în vreme ce Fecioarei de argint, puţin uzate, de la gîtul lui Mahlke îi era îngăduit să ofere un sprijin în executarea unor exerciţii nebuneşti.

O şurubelniţă obişnuită: solidă şi ieftină. Adesea, ca să poată desprinde şi aduce la suprafaţă o plăcuţă îngustă, nu mai mare decît aceea fixată în două şuruburi lîngă uşa unei locuinţe, pe care e trecut un nume, Mahlke era nevoit să se scufunde de cinci, şase ori, mai ales cînd plăcuţa era prinsă pe ceva din metal, iar cele două şuruburi ruginiseră. În schimb, uneori, după numai două scufundări şi folosind şurubelniţa ca pîrghie, reuşea să smulgă din căptuşeala putredă de lemn, cu tot cu şuruburi, plăci mai mari, inscripţionate cu texte lungi, şi-şi prezenta prada pe punte. Aduna plăcuţele fără prea mult interes - pe multe le-a dăruit lui Winter şi lui Jürgen Kupka; cei doi strîngeau cu patimă tot ce se putea deşuruba, chiar şi indicatoare de străzi şi tăbliţe de la veceuri publice - şi lua acasă numai piesele care se potriveau cu mărunţişurile lui.

Mahlke îşi făcea viaţa grea: cît moţăiam noi pe epavă, el muncea sub apă. Noi zgîriam găinaţul de pescăruş, căpătam culoarea cafenie a trabucelor, iar

celor blonzi li se făcea părul ca paiul; Mahlke, în schimb, se alegea cel mult cu o nouă insolaâie. În vreme ce noi urmăream vapoarele, la nord de baliză, el privea neclintit în jos: avea pleoapele înroşite, puţin inflamate, cu gene rare, şi nişte ochi de un albastru spălăcit, aşa cred, care deveneau curioşi numai sub apă. De multe ori, Mahlke s-a întors fără nici o plăcuţă, fără pradă, dar cu şurubelniţa ruptă sau strîmbată definitiv. O arăta şi pe aceea şi făcea impresie. În gestul cu care arunca obiectul în mare, peste umăr, iritînd pescăruşii, nu era nici dezamăgire inertă, nici furie oarbă. Mahlke n-a aruncat niciodată uneltele stricate cu indiferenţă, fie ea prefăcută sau adevărată. Chiar şi aruncatul mai avea ceva de spus: v-arăt eu îndată şi altfel cum stau lucrurile!

...şi, odată - o navă-spital cu două coşuri intrase în port şi, după o scurtă dispută, îi identificaserăm pe „împăraţii" Serviciului Maritim al Prusiei Orientale -, Joachim Mahlke a coborît fără şurubelniţă la proră şi s-a făcut nevăzut prin tambuchiul deschis, tulbure, de culoarea ardeziei, abia acoperit cu apă; şi-a prins nasul cu două degete şi întîi i-au dispărut capul şi părul lins, cu cărare pe mijloc de la înot şi scufundări, au urmat spatele şi şezutul, a lovit o dată cu picioarele în gol, apoi s-a împins cu tălpile de margine, luînd-o pieziş în jos, în acvariul sumbru şi rece, unde lumina pătrundea prin hublouri deschise: ghidrini nervoşi, un banc imobil de hadine, hamacurile echipajului legănîndu-se, încă bine ancorate, împîslite şi acoperite cu alge unduitoare, care serveau drept creşă pentru scrumbii. Foarte rar cîte o moruă rătăcită. Despre ţipari, numai zvonuri. Niciodată cambule.

Noi ne ţineam cu braţele genunchii cuprinşi de-un tremur uşor, mestecam găinaţ de pescăruş pînă se făcea vîscos, arătam un interes calm, pe jumătate obosiţi, pe jumătate fascinaţi, număram cuterele marinei care se deplasau în formaţie, mai urmăream coşurile navei-spital, al căror fum era încă vertical, ne priveam cu coada ochiului - el a rămas mult timp jos -, pescăruşii se învîrteau în cerc, valurile gîlgîiau deasupra prorei, se spărgeau de suporturile tunului care fusese demontat, plescăiau în spatele punţii, unde, între răsuflători, apa revenea întruna, lingînd mereu aceleaşi nituri; calcar pe sub unghii, mîncărimi pe pielea uscată, licăriri, păcănit de motoare purtat de vînt, vînătăi, sexul pe jumătate întărit, şaptesprezece plopi între Brösen şi Glettkau - şi iată-l ţîşnind la suprafaţă: vineţiu în jurul gurii şi gălbui pe pomeţi, a spintecat apa din tambuchi, cu cărarea drept pe mijlocul capului, a

străbătut prora împleticit, prin apa pînă la genunchi, a dat să se prindă de suporturile ieşite în afară, s-a lăsat în genunchi, holbîndu-se cu ochi apoşi, iar noi am fost nevoiţi să-l tragem pe punte. Însă, în timp ce încă îi curgea apă din nas şi pe la colţurile gurii, ne-a arătat obiectul: o şurubelniţă de oţel dintr-o bucată. Unealtă englezească. Pe ea era ştanţat: Sheffield. Nici un pic de rugină, fără zgîrieturi, încă protejată de un strat de unsoare - apa de pe ea se făcea broboane şi se rostogolea.

Zi de zi, mai bine de un an, chiar şi cînd nu ne-am mai dus decît rar sau deloc la epavă, Joachim Mahlke a purtat la gît, legată cu un şiret, şurubelniţa aceea grea, să zicem incasabilă, şi a făcut din ea un fel de cult, deşi era catolic - sau poate tocmai pentru că era catolic; de pildă, înainte de ora de sport, îi dădea obiectul spre păstrare profesorului Mallenbrandt, pentru că se temea de hoţi, şi-l lua cu sine chiar şi în Capela Mariei; pentru că Mahlke nu se ducea doar duminica, ci şi în timpul săptămînii, încă înainte de începutul orelor, la liturghia de dimineaţă din capela de pe Marineweg, mai jos de cartierul cooperatist Neuschottland.

El şi şurubelniţă lui englezească nu aveau prea mult de mers pînă la Capela Mariei: trebuiau să iasă din Osterzeile, apoi să coboare Bärenweg. Erau multe case cu două etaje, chiar şi vile cu acoperişuri duble, portaluri cu coloane şi pomi fructiferi pe spaliere. Apoi, pe două şiruri, cartierul netencuit sau tencuit, cu pete de umezeală. Tramvaiul o lua la dreapta şi, odată cu el, şi cablul, pe fundalul unui cer în general noros. În stînga, pe teren nisipos, sărăcăcioase, grădinile de zarzavat ale feroviarilor: chioşcuri şi cuşti pentru iepuri făcute din lemn roşu-negricios de la vagoanele de marfă scoase din circulaţie. În spate, semnalizatoarele pentru şinele care duceau la portul liber. Silozuri, macarale în mişcare sau înţepenite. Suprastructurile cargoboturilor, străine şi viu colorate. Cele două vapoare de linie cenuşii, cu turele demodate, docul plutitor, fabrica de pîine „Germania”; şi, la o înălţime nu foarte mare, cîteva baloane captive, argintii, legănîndu-se uşor. Însă în dreapta, pînă la jumătatea fostei şcoli Helene Lange, devenită apoi şcoala Gudrun, care ascundea încîlceala de fiare a şantierului naval Schichau, cu excepţia marii macarale-ciocan, erau terenuri de sport bine întreţinute, porţi proaspăt vopsite, marcaje albe pentru spaţii de pedeapsă pe un gazon tuns scurt; duminică, Blaugelb contra Schellmühl 98 - fără tribună, în schimb cu o sală de sport modernă cu

ferestre înalte şi zugrăvită în ocru deschis, pe al cărei acoperiş nou şi roşu trona, destul de straniu, o cruce gudronată. Asta pentru că fusese nevoie să se amenajeze o biserică provizorie, Capela Mariei, într-o fostă sală de sport a clubului sportiv Neuschottland, fiindcă Biserica Inima lui Iisus era prea departe şi oamenii din Neuschottland, Schellmühl şi cei din cartierul cuprins între Osterzeile şi Westerzeile, majoritatea muncitori de la şantierul naval, salariaţi ai poştei şi feroviari, trimiseseră ani în şir petiţii la Oliva, unde era reşedinţa episcopului, pînă cînd, încă pe vremea republicii, sala de sport a fost cumpărată, transformată şi sfinţită.

În ciuda tablourilor şi a pieselor de decor complicate şi pline de culoare, provenite din pivniţele şi cămările de la aproape toate bisericile parohiale din episcopat şi de la proprietăţi private, caracterul de sală de sport rămăsese inconfundabil - nici măcar mirosul de tămîie şi de ceară de la lumînări nu reuşea întotdeauna, nu reuşea niciodată, să acopere îndeajuns izul de cretă, piele şi sudoare de sportiv al anilor trecuţi şi al fostelor meciuri de handbal - şi capela căpătase ceva fundamental din simplitatea protestantă, din cumpătarea fanatică a unei săli de rugăciuni.

În biserica neogotică Inima lui Iisus, construită din cărămidă arsă, la sfîrşitul secolului al nouăsprezecelea, situată aproape de gara de la periferie şi în afara zonei locuite, şurubelniţa de oţel a lui Joachim Mahlke ar fi arătat ciudat de urîtă şi cumva blasfemică. În Capela Mariei, el ar fi putut să-şi poarte liniştit, la vedere, unealta englezească de bună calitate: era o capelă mică, cu pardoseala de linoleum bine întreţinută, cu geamuri pătrate, din sticlă mată, pornind chiar de sub tavan, cu suporturi de fier perfect aliniate, care oferiseră cîndva reazem şi siguranţă barei fixe, cu grinzi transversale de fier, vopsite acum în alb, sub un tavan de beton zgrunţuros, brăzdat de urmele scîndurilor pentru cofraj, unde fuseseră ancorate înainte inelele, trapezul şi o jumătate de duzină de frînghii pentru căţărat; capela asta mică era atît de sobră, de rece şi de modernă - deşi primeai din toate colţurile o sugestivă binecuvîntare a figurilor de ghips vopsit şi aurit -, încît şurubelniţa de oţel ţinută la vedere, pe care un licean considera că-i necesar s-o lase să i se legene pe piept cînd se-nchina şi se împărtăşea, n-ar fi atras atenţia în vreun fel neplăcut nici puţinilor veniţi la liturghia de dimineaţă şi nici părintelui Gusewski sau adormitului său ministrant - acela eram eu, destul de adesea.

Greşit! Obiectul nu mi-ar fi scăpat, cu siguranţă. Întotdeauna cînd slujeam în faţa altarului sau chiar în timpul rugăciunilor, eu încercam să stau cu ochii pe tine, din felurite motive: dar tu nu voiai deloc să faci impresie, ţineai chestia aia legată cu şiret sub cămaşæ de aceea aveai împregnată în pînza ei pata aceea de unsoare, bătătoare la ochi, un contur vag al şurubelniţei. Văzut dinspre altar, el îngenunchea în banca a doua din şirul stîng şi, cu ochii deschişi, cenuşii - aşa cred -, adesea iritaţi de la scufundări îşi îndrepta rugăciunea spre Fecioară, spre altarul Mariei.

...şi, odată - nu mai ştiu în ce vară, să fi fost în timpul primei vacanţe mari pe epavă, la scurt timp după tărăboiul din Franţa sau un an după aceea? -, într-o zi fierbinte şi umedă, cu îmbulzeală la bazinul pentru familişti, cu fanioane vlăguite şi cărnuri revărsate, cu vînzări mari la chioşcurile cu răcoritoare, cu tălpi încinse trecînd peste rogojini de cocos, în faţa cabinelor de baie încuiate, pline de chicoteli, între copii dezlănţuiţi care se rostogoleau, se murdăreau, se tăiau la picioare - în mijlocul puietului ăstuia, care acum are douăzeci şi trei de ani, sub ocrotirea unor adulţi grijulii, un ţînc de vreo trei ani bătea monoton într-o tobă de tinichea pentru copii, transformînd după-amiaza într-un infernal atelier de fierărie; atunci am plecat înot spre nava noastră: priviţi dinspre ştrand eram, pentru binoclul profesorului de înot, de exemplu, şase capete care se îndepărtau, micşorîndu-se; şi unul era mai în faţă, ajuns primul la ţintă.

Ne-am aruncat pe rugina răcorită de vînt şi totuşi încinsă şi pe găinaţul de pescăruş; nu mai eram de urnit din loc, în timp ce Mahlke făcuse deja două scufundări. S-a întors cu mîna stîngă încărcată: scormonise, rîcîise la proră şi în dormitorul echipajului, în şi sub hamacele pe jumătate putrezite, unele unduindu-se molatic, altele încă bine întinse, printre bancuri de ghidrini lucioşi, prin păduri de alge brune, printre hadine speriate şi, într-o zdreanţă, cîndva sacul marinarului Witold Duszynski sau Liszinski, găsise o plachetă de bronz mare cît palma, care avea inscripţionat pe o parte, sub un mic vultur polonez în relief, numele posesorului, precum şi data acordării distincţiei, iar pe cealaltă parte, relieful unui general mustăcios; după ce a fost frecată puţin cu nisip şi găinaţ pisat, inscripţia circulară de pe plachetă ne-a înştiinţat că Mahlke scosese la suprafaţă portretul mareşalului Pilsudski.

Timp de paisprezece zile, Mahlke a căutat numai plachete - a şi găsit una, semănînd cu o farfurie de cositor, amintire de la o regată de veliere din treizeci şi patru, din rada portului Gdingen, şi, în mijlocul vasului, înainte de sala maşinilor, în careul ofiţerilor, strîmt şi greu accesibil, a dat peste acea medalie de argint de mărimea unei monede de-o marcă, cu o verigă de argint pentru agăţat, anonimă, plată şi roasă pe spate, generos conturată şi ornamentată pe faţă - un relief foarte desluşit al Fecioarei cu Pruncul.

După cum arăta inscripţia, reliefată şi ea, era vorba de vestita Matka Boska Czestochowska[3]; cînd a descoperit pe punte ce scosese la suprafaţă, iar noi i-am oferit nisip să cureţe obiectul, Mahlke a lăsat argintul cum era, cu patina-i negricioasă.

Dar, în vreme ce noi încă ne certam, vrînd să vedem argintul strălucind, el îngenunchease deja în umbra habitaclului şi-şi tot muta trofeul în faţa genunchilor noduroşi, pînă cînd a găsit unghiul potrivit pentru ochii lui plecaţi pentru reculegere. Noi am rîs cînd l-am văzut făcîndu-şi cruce, aşa cum dîrdîia, cu pielea albăstruie şi degetele parcă scoase din leşie, încercînd să-şi mişte buzele tremurînde pentru rugăciune şi clănţănind ceva în latină, din spatele habitaclului. Şi azi mai cred că a fost un pasaj din secvenţa lui preferată, care altminteri se auzea doar în vinerea de dinaintea Floriilor: „Virgo virginum praeclara, mihi iam non sis amara...”[4]

Mai tîrziu, după ce directorul nostru, profesorul Klohse, i-a interzis lui Mahlke să poarte la gît, la vedere şi în timpul orelor, chestia aia poloneză - Klohse era şeful local al partidului, dar venea rar la şcoală în uniformă -, Joachim Mahlke s-a mulţumit cu mica lui amuletă dintotdeauna şi cu şurubelniţa de oţel de sub acel măr al lui Adam pe care o pisică îl luase drept şoarece.

A atîrnat Fecioara de argint înnegrit între profilul de bronz al lui Pilsudski şi fotografia în format de carte poştală a comandorului Bonte, eroul de la Narvik.

II

Era toată adoraţia asta o glumă? Casa voastră era pe Westerzeile. Umorul tău, dacă aveai cumva aşa ceva, era ciudat. Nu, casa voastră era pe Osterzeile. Oricum, toate străzile cartierului arătau la fel. Totuşi, era destul ca tu să mănînci o tartină, că pe noi ne şi apuca un rîs molipsitor. Eram miraţi că ne venea să rîdem de tine. Dar, cînd profesorul Brunies i-a întrebat pe toţi elevii din clasă ce meserie îşi doreau, iar tu - pe atunci ştiai deja să înoţi - ai răspuns: „Eu am să fiu clovn şi am să-i fac pe oameni să rîdă”, nimeni n-a rîs în clasa noastră pătrată; şi eu m-am speriat, pentru că, în timp ce-şi rostea tare şi fără ocol dorinţa să devină clovn la circ sau în altă parte, Mahlke făcea o faţă atît de serioasă, încît te puteai teme că avea să-i facă pe oameni să rîdă groaznic, fie şi prin adoraţia publică a Fecioarei Maria, între numerele cu animale de pradă şi acrobaţiile la trapez; dar rugăciunea de pe epavă chiar a fost serioasă - sau era o glumă?

El locuia pe Osterzeile şi nu pe Westerzeile. Casa de-o singură familie era lîngă, între şi peste drum de alte case de acelaşi fel, care se deosebeau între ele numai prin numărul de la uşă, eventual prin perdelele cu modele diferite sau aranjate altfel, dar nu şi printr-o vegetaţie contrastantă în micile grădini din faţă. De asemenea, în fiecare curte erau căsuţe pentru păsări şi ornamente de grădină smălţuite: broaşte şi muscariţe sau pitici. În faţa casei lui Mahlke se ghemuia o broască de ceramică. Dar şi în faţa casei următoare şi a celei de după ea se ghemuiau broaşte verzi de ceramică.

Pe scurt, era numărul douăzeci şi patru şi, cînd veneai dinspre Wolfsweg, Mahlke locuia în a patra casă, pe stînga. Osterzeile, ca şi strada paralelă, Westerzeile, cădea perpendicular pe Bärenweg, care se întindea paralel cu Wolfsweg. Cine cobora Westerzeile, venind de pe Wolfsweg, vedea în stînga, peste acoperişurile roşii de ţiglă, faţada şi partea de vest ale unui turn cu acoperişul coclit, semănînd cu o ceapă. Cine mergea în aceeaşi direcţie, coborînd Osterzeile, vedea peste acoperişuri, în dreapta, faţada şi partea estică ale aceluiaşi turn cu clopote; Biserica lui Hristos se afla chiar între Osterzeile şi Westerzeile, pe Bärenweg, de cealaltă parte a străzii, şi, cu cele patru cadrane de sub acoperişul verde în formă de ceapă, ea arăta ora

întregului cartier, de la piaţa Max Halbe pînă la capela catolică a Mariei, care nu avea ceas, şi de la strada Magdeburg pînă la Poasadowskiweg, lîngă Schellmühl, îngăduind muncitorilor, angajaţilor, vînzătoarelor, elevilor de şcoală elementară şi liceenilor, evanghelici sau catolici, să ajungă la locul de muncă sau la şcoală întotdeauna la timp, indiferent de confesiune.

Din camera lui, Mahlke vedea cadranul de pe faţa de răsărit a turnului. Îşi aranjase o cămăruţă în podul casei, între nişte pereţi uşor înclinaţi, cu ploaia şi grindina chiar deasupra cărării din mijlocul capului: o mansardă plină cu obişnuitele mărunţişuri ale unui băiat, de la colecţia de fluturi şi pînă la fotografiile tip carte poştală ale unor actori îndrăgiţi, piloţi de avioane de vînătoare şi generali de tancuri cu înalte decoraţii; între acestea, însă, se aflau o reproducere colorată, fără ramă, a Madonei Sixtine cu cei doi îngeri bucălaţi în partea de jos a tabloului, medalia Pilsudski, deja pomenită, şi amuleta pioasă şi sfmţită din Czestochowa, alături de fotografia celui care a fost comandorul distrugătoarelor de la Narvik.

Chiar de la prima vizită am observat bufniţa albă împăiată. Locuiam nu departe, pe Westerzeile; dar nu despre mine o să fie vorba aici, ci despre Mahlke sau despre Mahlke şi despre mine, dar mereu ţinînd cont de Mahlke, fiindcă el avea cărare pe mijloc, el era cel care purta ghete înalte şi avea la gît ba una, ba alta, ca să abată atenţia eternei pisici de la eternul şoarece, el îngenunchea la altarul Mariei, el era scufundătorul care făcea mereu insolaţie, el era întotdeauna înaintea noastră, deşi respingător de încordat, şi el voia - cînd abia învăţase să înoate - să devină mai tîrziu, după şcoală şi toate celelalte, clovn la circ şi să-i facă pe oameni să rîdă.

Şi bufniţa albă avea acea cărare sobră, pe mijloc şi, asemenea lui Mahlke, te privea cu o expresie de Mîntuitor, suferindă şi blînd hotărîtă, bîntuită parcă de-o durere de dinţi. Tatăl lui îi lăsase moştenire pasărea bine împăiată, cu contururi delicate, ale cărei gheare se strîngeau pe-o creangă de mesteacăn.

Centrul cămăruţei era pentru mine - mă străduiam din răsputeri să nu mă uit la bufniţa albă, la reproducerea colorată şi la piesa de argint din Czestochowa - gramofonul pe care Mahlke îl scosese din interiorul epavei, muncind din greu şi cu migală. Discuri n-a găsit acolo. Se dizolvaseră, pur şi simplu. Dibuise aparatul destul de modern, cu manivelă şi braţ pentru ac, în careul ofiţerilor, care îi dăruise deja obiectul de argint şi alte cîteva

lucruri. Cabina se afla la mijlocul navei, aşadar de neatins pentru noi, chiar şi pentru Hotten Sonntag. Pentru că noi coboram numai la proră şi nu îndrăzneam să depăşim despărţitura întunecată de care nici peştii nu se apropiau şi să ajungem la sala maşinilor şi la micile cabine învecinate.

Cu puţin înainte ca prima noastră vacanţă de vară pe epavă să se încheie, Mahlke a adus sus gramofonul - de fabricaţie germană, ca şi stingătorul -, după ce făcuse cam douăsprezece scufundări, timp în care a împins cutia, metru cu metru, în direcţia prorei, pînă sub tambuchiul care ducea pe punte; în cele din urmă, cu ajutorul aceleiaşi funii cu care trăsese Minimaxul la suprafaţă, l-a scos la aer şi l-a adus pînă la noi, pe pasarelă.

A trebuit să meşterim o plutitoare din bucăţi de lemn şi de plută aduse de apă, ca să putem căra la ţărm cutia a cărei manivelă era înţepenită de rugină. Noi am tras pluta cu rîndul. Mahlke, nu.

O săptămînă mai tîrziu, gramofonul stătea în camera lui, reparat, uns, dat cu bronz pe părţile metalice. Platanul era acoperit cu fetru nou. După ce a pornit aparatul în prezenţa mea, a lăsat platanul verde închis să se învîrtă în gol. Mahlke stătea cu braţele încrucişate lîngă bufniţa albă de pe creanga de mesteacăn. Şoarecele i se odihnea. Eu stăteam cu spatele la reproducerea sixtină şi mă uitam cînd la platanul gol, care avea un uşor balans, cînd prin fereastra de mansardă, peste acoperişuri noi, de ţiglă roşie, înspre Biserica lui Hristos, văzînd un cadran pe partea frontală şi un cadran pe partea de est a turnului cu acoperiş în formă de ceapă. Înainte să bată de şase, gramofonul scos din dragor s-a oprit cu un bîzîit. Mahlke a pornit din nou mecanismul, întorcînd manivela de mai multe ori, şi a pretins de la mine un interes nestrămutat faţă de noul lui ritual: multe zgomote diferite, succesive, oficierea mersului în gol. Pe vremea aceea Mahlke încă nu avea discuri.

Pe un raft lung, curbat, erau cărţi. Citea mult, chiar şi cărţi religioase. Pe lîngă cactuşii de pe pervazul ferestrei, modelul unui torpilor din clasa *Wolf* şi un model de avizo - *Grille* -, mai trebuie pomenit un pahar cu apă pus pe comodă, lîngă lighean, întotdeauna tulbure şi cu un strat de zahăr gros de un deget. Dimineaţa, în paharul acela, Mahlke amesteca cu grijă apă şi zahăr, fără să îndepărtzeze depunerile din ziua anterioară, obţinînd o soluţie lăptoasă, menită să dea fermitate părului său rar şi moale. Mi-a oferit şi mie preparatul, odată, şi eu mi-am pieptănat părul cu apă şi zahăr. Într-adevăr, după tratamentul cu soluţia fixativă, frizura mea a căpătat o rigiditate sticloasă ce a ţinut pînă seara: pielea capului mă mînca şi aveam, ca şi

Mahlke, mîinile lipicioase de cît pipăisem ca să verific - dar poate că doar îmi imaginez acum că aveam mîinile năclăite, fără ca ele să fi fost aşa.

Sub el, în trei camere dintre care numai două erau folosite, locuiau mama lui şi sora ei mai mare. Amîndouă tăcute, cînd era el de faţă, mereu îngrijorate şi mîndre de băiat, pentru că Mahlke, după note, trecea drept un elev bun, chiar dacă n-a fost primul din clasă. Era cu un an mai mare decît noi, ceea ce-i scădea puţin din valoarea performanţelor şcolare, pentru că mama şi mătuşa îl trimiseseră la şcoală cu un an mai tîrziu, băiatul fiind firav în copilărie - bolnăvicios, cum spuneau ele.

Dar el nu era îndîrjit, tocea cu moderaţie, lăsa pe oricine să copieze de la el, nu pîra niciodată şi, în afara orelor de sport, n-avea nici o ambiţie deosebită; aversiunea lui faţă de porcăriile obişnuite ale elevilor de-a patra era evidentă şi odată chiar a intervenit, cînd Hotten Sonntag a adus în clasă, înfipt într-o creangă, un prezervativ găsit între băncile din Steffenspark şi l-a întins pe clanţa uşii. Urma să i se joace o festă profesorului Treuge, un încuiat pe jumătate orb, care, de fapt, ar fi trebuit scos la pensie. Cineva striga deja pe coridor: „Vine!”; atunci Mahlke a ieşit din bancă, s-a dus fără grabă la uşă şi, cu hîrtia dela o tartină, a îndepărtat prezervativul de pe clanţă.

N-a protestat nimeni. Iarăşi ne dăduse o lecţie; şi acum pot s-o spun: nefiind îndîrjit, tocind cu moderaţie, lăsîndu-i pe toţi să copieze de la el, neavînd vreo ambiţie, decît în timpul orelor de sport, şi neparticipînd la porcăriile obişnuite, el a fost iarăşi acel Mahlke cu totul special care, cu un amestec de indiferenţă şi crispare, culegea admiraţia celorlalţi; la urma urmei, el dorea să ajungă mai tîrziu în arena circului sau, dacă se putea, pe scenă, se antrena într-ale clovneriei, îndepărtînd prezervative lunecoase, primea murmure de aprobare şi chiar era aproape clovn cînd îşi făcea rotaţiile la bara fixă şi Fecioara de argint se învîrtea prin mirosul acru de sală de sport. Dar Mahlke s-a ales cu cea mai mare admiraţie în timpul vacanţelor de vară de pe epavă, chiar dacă noi nu puteam să ne închipuim scufundările lui nebuneşti drept un număr de circ reuşit. Şi nici n-am rîs vreodată cînd cobora în navă de mai multe ori în şir, vineţiu şi dîrdîind, şi scotea ceva la suprafaţă, ca să ne arate ce găsise. În orice caz, noi îi ziceam, pe-un ton meditativ-admirativ: „Grozav, omule, a-ntîia! Ce-aş vrea să am şi eu nervii tăi! Ai un curaj nebun, Joachim. Cum ai mai scos-o şi pe asta?”.

Admiraţia îi făcea bine şi-i potolea creatura săltăreaţă de la gît; totodată, admiraţia îl făcea să se simtă stînjenit şi-i dădea jivinei un nou imbold. De cele mai multe ori ne oprea cu un gest al mîinii, ceea ce ne sporea admiraţia. Nu se grozăvea; niciodată n-ai spus: „Fă şi tu aşa”. Sau: „Să văd cine mai face ca mine”. Sau: „Nici unul dintre voi n-a reuşit aşa ceva - să coboare ca mine, alaltăieri, de patru ori la rînd, în mijlocul vasului, să ajungă în cambuză şi să aducă sus conserva. Precis că era frantuzească, înăuntru erau pulpe de broască, ce semănau puţin la gust cu carnea de viţel, dar vouă v-a fost frică, n-aţi vrut nici măcar să gustaţi, după ce eu golisem deja jumătate de conservă. Şi am mai adus una - am găsit chiar şi un deschizător -, dar a doua era stricată: *Corned beef*[5]„

Nu, Mahlke n-a vorbit niciodată aşa. El a făcut ceva neobişnuit, a adus, de pildă, din fosta cambuză a navei, mai multe cutii de conserve care, după inscripţiile ştanţate, erau englezeşti sau franţuzeşti, a dibuit chiar şi un deschizător oarecum utilizabil, a desfăcut cutiile fără o vorbă, sub privirile noastre, şi a înfulecat acele presupuse pulpe de broască; în timp ce mesteca, mărul lui Adam făcea tracţiuni la bară - am uitat să spun că Mahlke era prin natura lui un mîncăcios, dar rămînea totuşi slab -, iar cînd cutia a fost pe jumătate goală, ne-a întins-o, poftindu-ne, dar fără să insiste. I-am mulţumit doar, pentru că, numai privind, Winter fusese nevoit să se tîrască pe unul din afeturile goale şi să icnească un timp, fără succes, în direcţia intrării în port.

Fireşte că Mahlke şi-a primit porţia de admiraţie şi în urma acestei mese demonstrative, ne-a oprit cu un semn al mîinii şi a hrănit cu resturile din conserva de pulpe de broască şi cu *corned beef* stricat pescăruşii care se apropiaseră înnebuniţi, cît să-i apuci cu mîna, încă din timpul înfulecatului. La urmă a aruncat peste bord cutiile de tinichea, alungînd odată cu ele şi pescăruşii, şi a curăţat deschizătorul cu nisip; pentru Mahlke, numai acesta merita să fie păstrat. De atunci înainte, el a purtat la gît acel deschizător de conserve, legat cu un şnur - cum făcea cu şurubelniţa englezească şi cu vreuna dintre amuletele lui -, nu chiar cu regularitate, ci numai cînd era în căutare de conserve în cambuza unui fost dragor de mine polonez (stomacul lui n-a protestat niciodată); a purtat obiectul la şcoală, pe sub cămaşă, alături de celelalte zorzoane, şi l-a cărat chiar şi la liturghia de dimineaţă din Capela Mariei; de fiecare dată cînd Mahlke îngenunchea pe bancă pentru

împărtăşanie, lăsa capul pe spate, scotea limba şi părintele Gusewski îl alimenta cu ostia, în vreme ce ministrantul de lîngă preot trăgea cu ochiul în deschizătura gulerului lui Mahlke: acolo, la gîtul tău, se legăna deschizătorul de conserve, alături de Madona şi de şurubelniţă dată cu unsoare; şi eu te admiram, fără ca tu să te fi străduit cumva. Nu, Mahlke nu era îndîrjit.

De asemenea, faptul că, în toamna aceluiaşi an în care învăţase să înoate, a fost dat afară din Jungvolk[6] şi trimis la Hitlerjugend, pentru că în mai multe duminici refuzase să facă de serviciu şi să-şi conducă grupa de tineri la ceremonia de dimineaţă din pădurea Jäschkental -. el era şef de grupă -, i-a adus, cel puţin în clasa noastră, o admiraţie zgomotoasă. Ca de obicei, a primit manifestările noastre cu un amestec de calm şi stînjeneală şi a continuat să lipsească de la serviciul de duminică dimineaţa, de-acum ca simplu membru în *Hitlerjugend;* numai că, în organizaţia asta care se ocupa de toţi tinerii de la paisprezece ani în sus, absenţa lui trecea aproape neobservată, pentru că *HJ*[7] era condusă cu mai puţină fermitate decît *Jungvolk*, fiind o organizaţie mai lejeră, unde cei ca Mahlke puteau să se dea la fund. Altminteri, el nu era recalcitrant în sensul obişnuit al cuvîntului; în timpul săptămînii frecventa cu regularitate serile culturale şi de instruire, se făcea util şi în acţiunile speciale iniţiate tot mai des, la strîngerea deşeurilor şi la chetele pentru Ajutorul de Iarnă, asta cît timp zornăitul cutiei de tablă nu se atingea de liturghia de dumincă dimineaţa. Avînd în vedere că transferul de la *Jungvolk* la *Hitlerjugend* nu fusese o excepţie, membrul Mahlke a rămas în organizaţia de tineret a statului, anonim şi şters, în vreme ce, chiar după prima vară pe epavă, el căpătase în şcoala noastră o reputaţie specială, nici rea, nici bună: devenise legendar.

Fără îndoială, spre deosebire de numita organizaţie de tineret, liceul nostru a însemnat pentru tine, vreme îndelungată, mai mult decît un liceu normal: tradiţia cînd rigidă, cînd prietenoasă, şepcile colorate ale elevilor şi des invocatul spirit al şcolii corespundeau aşteptărilor, aşa cum trebuie să le fi nutrit tu.

— Ce-i cu el?
— Ăsta are o sminteală, îţi zic eu.

— Poate că are de-a face cu moartea lui taică-său.
— Şi tinichelele de la gît?
— Şi aleargă întruna să se roage.
— Îţi zic eu că nu crede în nimic.
— E prea realist pentru aşa ceva.
— Şi zdrăngănitorile alea - şi acu' şi asta?
— Întreabă-l tu, că pisica tu i-ai...

Ne tot băteam capul şi nu puteam să te înţelegem. Înainte să ştii să înoţi, erai un nimeni strigat la apel, din cînd în cînd, care dădea răspunsuri corecte de cele mai multe ori şi care se numea Joachim Mahlke. Totuşi, cred că în clasa întîi de liceu sau mai tîrziu - în orice caz, înainte de primele tale încercări de înot - noi doi am stat în aceeaşi bancă; sau locul tău era în spatele meu sau în acelaşi rînd cu mine, pe şirul din mijloc, în timp ce eu stăteam cu Schilling, în cel de la geam. Mai tîrziu s-a spus că a trebuit să porţi ochelari pînă într-a doua de liceu; n-am observat. N-am observat nici eternele tale ghete cu şireturi, decît atunci cînd îţi dăduseşi deja drumul la înot şi ai început să porţi la gît un şiret pentru ghete înalte. Evenimente importante zguduiau lumea pe atunci, dar, în privinţa lui Mahlke, calculul timpului însemna înainte şi după ce şi-a dat drumul la înot; pentru că atunci cînd războiul a început peste tot, nu dintr-odată, ci treptat, mai întîi pe Westerplatte, apoi la radio, apoi în ziare, nu era cine ştie ce de capul lui: un licean care nu ştia nici să înoate, nici să meargă cu bicicleta; numai acel dragor de mine din clasa *Czaika*, ce avea să-i ofere mai tîrziu primele posibilităţi de intrare în scenă, îşi juca deja rolul războinic în Putziger Wiek, în golf şi în portul pescăresc Hela, chiar dacă numai pentru cîteva săptămîni.

Flota poloneză era mică, dar ambiţioasă. Îi ştiam pe de rost unităţile moderne, cele mai multe lansate pe apă în Anglia sau în Franţa, şi puteam să le recităm fără greşeală armamentul, tonajul, viteza în noduri, la fel cum puteam să turuim, de exemplu, numele tuturor crucişătoarelor italieneşti de mic tonaj, ale tuturor cuirasatelor şi monitoarelor braziliene, toate învechite.

Mai tîrziu, Mahlke a ajuns primul şi la cunoştinţele astea, rostea cursiv şi fără poticneli numele distrugătoarelor japoneze, de la moderna clasă *Kasumi*, terminată abia în treizeci şi opt, şi pînă la navele mai încete, din clasa *Asagao*, modernizate în anul o mie nouă sute douăzeci şi trei, zicînd: „*Humiduko, Satuki, Yuduki, Hokaze, Nadakaze* şi *Oite*”.

Datele despre unităţile navale poloneze erau spuse ca pe apă: cele două distrugătoare *Blyskawica* şi *Grom*, nave de două mii de tone şi viteză de treizeci şi nouă de noduri, care s-au retras însă cu două zile înainte de izbucnirea războiului, au acostat în porturi englezeşti şi au fost preluate de flota engleză. *Blyskawica* mai există şi azi. E muzeul plutitor al marinei din Gdingen şi este vizitat de elevi veniţi cu clasa.

Acelaşi curs spre Anglia l-a luat şi distrugătorul *Burza*, o navă de o mie cinci sute de tone, cu viteza de treizeci şi trei de noduri. Dintre cele cinci submarine poloneze, numai *Wilk* şi, după un drum aventuros, fără hărţi şi comandant, *Orzel,* de o mie o sută de tone, au reuşit să acosteze în porturi englezeşti. Submarinele *Rys, Zbik* şi *Semp* s-au lăsat capturate în Suedia.

La începutul războiului, în porturile Gdingen, Putzig, Heisternest şi Hela nu mai erau decît un fost crucişător francez învechit, care servea drept navă-şcoală şi cazarmă, şi puitorul de mine *Gryf*, o navă bine înarmată, de două mii două sute de tone, construită pe şantierul naval normand Le Havre şi care, de regulă, avea trei sute de mine la bord. Mai rămăseseră *Wicher,* singurul distrugător, cîteva foste torpiloare germane din marina imperială şi cele şase dragoare de mine din clasa *Czaika*, care mergeau cu optsprezece noduri, erau dotate cu cîte un tun de şaptezeci şi cinci la proră şi cu patru mitraliere pe afeturi şi care, după datele oficiale, transportau douăzeci de mine; ele puneau şi strîngeau mine.

Şi una dintre navele astea de o sută optzeci şi cinci de tone fusese construită special pentru Mahlke.

Războiul naval din Golful Danzig a durat de la 1 septembrie pînă la 2 octombrie şi, după capitularea Peninsulei Hela, rezultatul, văzut din afară, era următorul: unităţile poloneze *Gryf, Wicher, Baltyk* şi trei nave din clasa *Czaika - Mewa, Jaskolka, Czapla* - au ars şi s-au scufundat în porturi; distrugătorul german *Leberecht Maas* a fost deteriorat de focul de artilerie, dragorul *M85* a dat peste o mină antisubmarin poloneză, la nord-est de Heisternest, s-a scufundat şi a pierdut o treime din echipaj.

N-au fost capturate decît celelalte trei nave, uşor avariate, din clasa *Czaika*. În vreme ce *Zuraw* şi *Czaika* au putut fi curînd repuse în circulaţie sub numele *Oxhöft* şi *Westerplatte*, cea de-a treia, *Rybitwa*, a început să ia apă în timp ce era remorcată de la Hela la Neufahrwasser, să se scufunde şi să-l aştepte pe Joachim Mahlke; pentru că el a fost cel care, în vara următoare, a scos la suprafaţă plăcuţe de alamă pe care fusese gravat

numele *Rybitwa*. Mai tîrziu s-a zis că un ofiţer polonez şi un subofiţer al şefului de echipaj, care trebuiau să stea la cîrmă sub supraveghere germană, ar fi inundat nava, după bine-cunoscutul model Scapa Flow.

Dintr-un motiv sau altul, ea s-a scufundat lateral faţă de şenalul navigabil şi de baliza Neufahrwasser şi, cu toate că avea o poziţie favorabilă pe unul dintre numeroasele bancuri de nisip, n-a fost recuperată, ci a petrecut următorii ani de război acolo, înălţîndu-se din mare - o imagine la început străină, apoi familiară -, cu suprastructura punţii, cu rămăşiţele de balustradă, cu răsuflătoarele indoite şi afeturile tunurilor demontate la proră, dîndu-ţi ţie, Joachim Mahlke, o ţintă; la fel cum şi nava aceea de luptă, *Gneisenau*, scufundată în februarie patruzeci şi cinci, înainte de intrarea în portul Gdingen, a devenit ţinta elevilor polonezi; deşi niciodată nu se va şti dacă printre băieţii polonezi care s-au scufundat şi au scotocit măruntaiele navei *Gneisenau* a existat vreunul care să coboare sub apă cu fanatismul lui Mahlke.

III

Frumos nu era. Ar fi trebuit să-şi dea mărul lui Adam la reparat. Poate că numai zgîrciul acela purta toată vina.

Dar chestia aia era în legătură cu restul. În plus, n-ai cum să dovedeşti totul prin dimensiuni. Iar sufletul lui nu mi-a fost prezentat niciodată. Niciodată n-am auzit ce gîndea. În final rămîneau gîtul şi numeroasele lui contragreutăţi. De asemenea, faptul că aducea la şcoală, la bazin, mormane de tartine şi că înfuleca tartine cu margarină în clasă, cu puţin înainte să intre în apă, nu poate fi decît un indiciu despre şoarece, pentru că şi soarecele mesteca şi era de nesăturat.

Mai rămîn şi rugăciunile spuse către altarul Mariei. Răstignitul nu-l interesa prea tare. Era surprinzător că acel sus-jos de la gîtul lui nu înceta şi nu se întrerupea nici cînd îşi împreuna degetele, totuşi, cînd se ruga, înghiţea cu încetinitorul, iar pozitia exagerat de stilizata a mîinilor abătea atenţia de la acel ascensor mereu în funcţiune de deasupra gulerului de la cămaşæ şi a pandantivelor legate cu sfoară, şireturi şi lănţişoare. Cu fetele nu prea avea treaba. Oare cum ar fi fost dacă ar fi avut o sora? Nici verişoarele mele nu i-au fost de ajutor Legătura cu Tulla Pokrieflie nu conteaza, era specială şi n-ar fi fost rea ca număr de circ - doar voia sa devina clovn - pentru ca Tulla o sfrigitura cu nişte picioare ca doua bete, ar fi putut, la fel de bine, să fie băiat. În orice caz creatura aia firavă care, la capătul celei de-a doua veri petrecute pe vas, ne însotea dupa cum avea chef nu s-a sfiit niciodată de noi, cind ne puneam la păstrare chiloţii de baie şi ne tolăneam pe rugină, goi puşcă, neştiind decît prea puţin sau deloc ce să facem cu noi.

Faţa Tullei ar putea fi redată printr-un desen de genul punct-virgulă-linie. Probabil că avea membrane între degetele de la picioare, atît de uşor luneca prin apă. Întotdeauna, chiar şi pe navă, în ciuda algelor, a pescăruşilor şi a ruginei cu miros acru, ea puţea a clei de tîmplărie, pentru ca tatăl ei lucra cu clei în atelierul de tîmplărie al unchiului ei Era făcută din piele, oase şi curiozitate Calmă, cu bărbia sprijinită în palme, Tulla se uita cînd Winter sau Esch nu se mai stăpîneau şi îşi dădeau obolul. Ghemuită, cu şira spinarii

ieşită în afară, ea stătea în faţa lui Winter, căruia îi trebuia întotdeauna mult timp ca să termine, şi mormăia: „Ei da mult mai durează!"

Cînd, în sfîrşit, chestia aia ieşea şi cădea plescăind pe rugină, ea începea să se agite, se arunca pe burtă, îşi migea ochii ca şobolanii, se uita şi se tot uita, voia să descopere ce ştiu eu ce, se ghemuia din nou, se lasa în genunchi, se ridica, stînd deasupra cu genunchii puţin apropiaţi, şi începea să amestece cu degetul mare, mobil, de la picior, pînă ce se facea o spuma de culoarea ruginei I-a-ntîia! Acuma fă şi tu Atze.

De jocul ăsta - şi chiar era inofensiv - Tulla nu se plictisea niciodată. Se milogea, fonfăind: „Hai, fă odată! Cine n-a făcut azi? Acu' e rîndul tău".

Găsea mereu fraieri sau miloşi care se apucau de treabă, chiar dacă n-aveau deloc chef, ca să aibă şi ea ce să vadă. Singurul care nu s-a amestecat în jocul ăsta, pînă n-a găsit Tulla cuvintele potrivite să-l stîrnească - de aceea e şi descrisă această olimpiadă -, a fost marele înotător şi scufundător Joachim Mahlke. În vreme ce noi toţi ne dedam acelei îndeletniciri pomenite şi-n Biblie, singuri sau mai mulţi deodată - cum se arată în îndrumarul pentru spovedanie -, Mahlke rămînea mereu cu chiloţii de baie pe el şi privea atent în direcţia Hela. Eram siguri că acasă, în cămăruţa lui, între bufniţa albă şi Madona Sixtină, practica şi el acelaşi sport. În ziua aceea a ieşit la suprafaţă, tremurînd ca de obicei, şi n-a adus nimic vrednic de arătat. Schilling lucrase deja o dată pentru Tulla. O navă de coastă cu motor intra în port, fără pilotare. „Mai fă o dată", se milogea Tulla, pentru că Schilling avea randamentul cel mai mare. În radă nu era nici o navă. „Nu după ce-am înotat. Mîine", a consolat-o Schilling, iar Tulla s-a întors pe călcîie şi, legănîndu-se pe vîrfuri, s-a postat în faţa lui Mahlke, care, fără să se fi aşezat încă, dîrdîia ca întotdeauna în spatele habitaclului. Un remorcher oceanic cu tun la proră ieşea din port.

„Poţi şi tu? Hai, fă o dată. Sau nu poţi? Nu vrei? N-ai voie?"

Mahlke a făcut un pas, ieşind pe jumătate din umbră şi, stînga-dreapta, cu palma şi cu dosul mîinii, i-a ars Tullei două peste faţa mică şi îngustă. Chestia de la gîtul lui o luase razna. Şi şurubelniţa făcea pe nebuna. Fireşte că Tulla n-a vărsat nici o lacrimă, a rîs behăit cu gura închisă, s-a rostogolit, şi-a răsucit membrele de cauciuc, făcînd podul fără nici un efort, şi l-a privit pe Mahlke printre picioarele ca nişte beţe pînă cînd Mahlke, reîntors în umbră - şi remorcherul o lua spre nord-vest -, a spus: „Bine, fie. Ca să-ţi mai tacă gura odată".

Tulla a renunţat imediat la pod şi s-a ghemuit ca de obicei, cu picioarele încrucişate, iar Mahlke şi-a coborît chiloţii de baie pînă la genunchi. Nişte copii uluiţi, la teatrul de păpuşi: cîteva mişcări scurte din încheietura mîinii drepte şi scula lui se făcuse atît de mare, încît capătul îi ieşea din umbra habitaclului în lumina soarelui. Abia cînd ne-am strîns cu toţii într-un semicerc, a coborît şi hopa-mitică al lui Mahlke iarăşi la umbră.

„Îmi dai voie şi mie, repede, foarte repede?" Tulla rămăsese cu gura căscată. Mahlke a încuviinţat, şi-a coborît mîna dreaptă, lăsînd-o totuşi ca reazem. Mîinile mereu zgîriate ale Tullei păreau rătăcite pe chestia aia care, sub degetele ei cercetătoare, devenea mai mare, umflîndu-i-se venele şi înălţîndu-şi capătul.

„Hai, măsoară!", a strigat Jurgen Kupka. Tulla a trebuit să-şi întindă degetele de la mîna stîngă o dată şi aproape încă o dată. Cineva şi apoi altcineva a şoptit: „Cel puţin treizeci de centimetri". Bineînţeles că era o exagerare. Schilling, care avea cea mai lungă unealtă dintre noi, a trebuit să şi-o scoată, s-o facă să stea şi s-o alinieze: a lui Mahlke era, în primul rînd, cu un număr mai groasă, în al doilea rînd, cu o cutie de chibrituri mai lungă şi, în al treilea rînd, arăta mai matură, mai primejdioasă, mai demnă de veneraţie.

Iar ne dăduse o lecţie şi ne-a dat îndată încă una, lansînd de două ori la rînd cîte o încărcătură, cum ziceam noi. Cu genunchii strînşi, dar nu lipiti, Mahlke stătea chiar lîngă balustrada îndoită din spatele habitaclului şi privea fix în direcţia balizei Neufahrwasser, urmărind dîra plată de fum lăsată de remorcherul care dispărea, fără ca un torpilor din clasa *Möwe*, care ieşea din port, să-i abată atenţia; de la degetele de la picioare, care depăşeau puţin marginea bordului, şi pînă la cumpăna de ape a cărării din creştet, el îşi arăta profilul: curios, lungimea sexului său anula proeminenţa mărului lui Adam, altminteri bătătoare la ochi, şi o armonie bizară, dar totuşi echilibrată, îi punea trupul în ordine.

Abia ţîşnise prima încărcătură peste balustradă, că Mahlke a şi luat-o imediat de la capăt. Winter a cronometrat cu ceasul-brăţară antiacvatic: Mahlke a avut nevoie de cam tot atîtea secunde cîte i-au trebuit torpilorului să ajungă de la capătul digului pînă la baliză; cînd nava a trecut de baliză, el a descărcat tot atît de mult ca şi prima oară: cînd pescăruşii s-au repezit la chestia aia care se clătina pe marea netedă, arareori vălurită, ţipînd să li se mai dea, pe noi ne-a apucat un rîs nestăpînit.

Joachim Mahlke n-a fost nevoit nici să repete reprezentaţia şi nici să se întreacă pe sine, pentru că nimeni dintre noi - în orice caz, nu după înot şi după scufundări istovitoare - nu atingea recordul lui; orice ar fi fost, noi făceam sport şi respectam regulile.

Tulla Pokrieflie, pe care o impresionase cel mai direct, a alergat o vreme după el; se ghemuia pe navă întotdeauna în apropierea habitaclului şi se uita ţintă la chiloţii de baie ai lui Mahlke. S-a milogit de cîteva ori, dar el a refuzat-o, fără să se înfurie.

„Tre' să spui asta la spovedit?"

Mahlke a încuviinţat din cap, jucîndu-se cu şurubelniţă legată cu şiret, ca să-i abată privirile.

„Mă iei şi pe mine odată acolo, jos? Singură mi-e frică. Pun pariu că mai e vreun mort pe-acolo."

Din motive educative, bineînţeles, Mahlke a luat-o pe Tulla jos, în proră. A stat prea mult cu ea sub apă: cînd a adus-o la suprafaţă, ea-i atîrna de braţ, cenuşiu-gălbuie, şi am fost nevoiţi să întoarcem cu capul în jos trupul acela uşor, ca o scîndură.

Din ziua aceea, Tulla Pokrieflie nu ne-a mai însoţit decît de puţine ori şi, chiar dacă era mai valabilă decît alte fete de vîrsta ei, ea ne călca tot mai mult pe nervi cu veşnica trăncăneală despre marinarul mort de pe navă. Dar asta era marea ei temă. „Cine-l aduce sus, are voie să-mi facă ştiţi voi ce", promitea Tulla ca recompensă.

Probabil că, fără să recunoaştem, căutam cu toţii - noi jos, în proră, şi Mahlke în sala maşinilor - un marinar pe jumătate descompus; nu ca să-i facem felul copilei, ci numai aşa, pur şi simplu.

Dar nici Mahlke n-a găsit nimic, în afară de nişte haine fărîmicioase, împîslite de alge, din care ţîşneau ghidrini, pînă cînd i-au observat pescăruşii şi s-au bucurat de ospăţ.

Nu, lui Mahlke nu-i prea păsa de Tulla, deşi cică a avut de-a face cu ea şi mai tîrziu. Nu-l preocupau fetele, nici măcar sora lui Schilling. Şi la verişoarele mele de la Berlin s-a uitat cu indiferenţă. Iar dacă totuşi arăta vreun interes, atunci băieţii erau cei care contau pentru el; nu vreau să spun că Mahlke era pe dos; în anii aceia cînd pendulam cu regularitate între ştrand şi nava eşuată, nici unul dintre noi nu ştia exact dacă eram băieţi sau fete. De fapt - chiar dacă mai tîrziu au fost zvonuri sau dovezi care

susţineau contrariul -, pentru Mahlke nu exista decît o singură femeie: Fecioara Maria, cea catolică. Numai pentru ea a cărat în Capela Mariei tot ce se putea atîrna şi arăta la gît. Tot ce a făcut, de la scufundări şi pînă la isprăvile de mai tîrziu, mai milităreşti, a fost pentru ea sau - deja sînt nevoit să mă contrazic - ca să abată atenţia de la mărul lui Adam. În fine, mai poate fi numit un motiv, fără ca Fecioara şi şoarecele să ajungă de prisos: liceul nostru, lada aia stătută, de neaerisit, şi mai ales aula însemnau mult pentru Joachim Mahlke şi te-au constrîns mai tîrziu să faci ultime eforturi.

Acum a venit vremea să spun cum era faţa lui Mahlke. Unii dintre noi au supravieţuit războiului, trăiesc în oraşe mici sau în mari oraşe mici, s-au îngrăşat, chelesc şi, de bine, de rău, îşi cîştigă existenţa. Cu Schilling am vorbit la Duisburg şi cu Jurgen Kupka la Braunschweig, cu puţin înainte să emigreze în Canada. Amîndoi au început cu mărul lui Adam: „Ce mai avea şi ăla la gît! Şi, odată, o pisică, nu noi i-am...? N-ai fost tu cel care i-a pus pisica la gît...?”. Am fost nevoit să-i intrerup: „Nu asta de faţa lui vorbesc”.

Un timp am fost de aceeaşi părere: avea ochi cenuşii sau albaştri-cenuşii, limpezi, dar nu luminoşi, în nici un caz căprui. Faţa alungită, slabă, musculoasă în jurul pomeţilor. Nasul, nu izbitor de mare, în schimb cărnos şi înroşit pe vreme rece. Despre occiputul proeminent s-a vorbit deja. Greu am ajuns la o înţelegere în ceea ce priveşte buza superioară a lui Mahlke. Jurgen Kupka era de aceeaşi părere cu mine: răsfrîntă, ieşită în afară, imposibil să-i acopere în întregime - decît la scufundări, fireşte - incisivii de sus, care nici ei nu erau drepţi, ci oblici, ca nişte colţi. Şi deja am început să avem îndoieli, aducîndu-ne aminte că mica Pokriefke avea buza răsfrîntă şi incisivii mereu la vedere. La urmă nu mai ştiam bine dacă nu cumva îl confundam pe Mahlke cu Tulla, în cazul acela anume al buzei de sus. Poate că, într-adevăr, numai a ei era aşa, fiindcă aşa era, asta-i sigur.

Schilling, la Duisburg - ne-am întîlnit în restaurantul gării, pentru că nevasta lui era împotriva vizitelor neanunţate -, mi-a adus aminte de caricatura aia care, timp de cîteva zile, a făcut mare vîlvă în clasa noastră. Cam prin patruzeci şi unu a apărut la noi un tip înalt, care vorbea o germană stricată, dar fluentă, şi care fusese mutat cu familia din zona baltică: un nobil, mereu elegant, ştia greaca, turuia ca din carte, tatăl lui era baron, purta iarna căciulă de blană - oare cum îl chema? -, în orice caz, prenumele lui era Karel. Şi ştia să deseneze deopotrivă după model şi fără model: sănii

trase de cai, cu lupi de jur împrejur, cazaci beţi, evrei ca în *Der Stürmer*[8], fete dezbrăcate călărind lei, mai ales fete dezbrăcate cu picioare foarte lungi, de porţelan, dar niciodată necuviincioase, bolşevici care sfîşiau copilaşi cu dinţii, Hitler în costumul lui Carol cel Mare, maşini de curse conduse de doamne cu şaluri fîlfîinde; rapid şi cu îndemînare, el făcea cu pensula, peniţa sau creionul roşu, pe orice bucată de hîrtie sau la tablă, cu creta, caricaturi ale profesorilor sau ale colegilor; oricum, pe Mahlke nu l-a pus cu roşu pe hîrtie, ci pe tablă, scîrţîind cu creta.

L-a desenat din faţă. Pe vremea aceea, Mahlke purta deja în mijlocul creştetului cărarea aia caraghioasă fixată cu apă şi zahăr. Faţa i-a redat-o printr-un triunghi cu vîrful ascuţit spre bărbie. Gura înăcrită. Nici urmă de incisivi vizibili, care să fi semănat cu nişte colţi. Ochii, puncte sfredelitoare sub sprîncene înălţate a durere. Gîtul răsucit, pe jumătate în profil, cu un hidos măr al lui Adam. Şi, în spatele capului şi al expresiei de suferinţă, o aură rotundă de sfint: Mîntuitorul Mahlke era perfect şi nu şi-a ratat efectul.

Noi nechezam în bănci şi ne-am venit în fire abia cînd cineva a început să-l altoiască pe frumuşelul Karel Nu-ştiu-cum, mai întîi cu pumnul şi apoi, chiar înainte ca noi să-i putem despărţi, încercînd să-l zdrobească lîngă catedră cu o şurubelniţă de oţel pe care şi-o smulsese de la gît.

Eu am fost cel care a şters cu buretele de pe tablă portretul tău în chip de Mîntuitor.

IV

Cu şi fără ironie: poate că n-ai fi devenit clovn, ci, mai curînd, vreun fel de creator de modă; pentru că Mahlke a fost cel care a lansat, în iarna următoare celei de-a doua veri petrecute pe epavă, aşa-numitele pompoane: nişte ghemuleţe de lînă, întotdeauna cîte două, cît nişte mingi de ping-pong, de o singură culoare sau pestriţe, prinse cu un şnur împletit, de lînă, trecut ca o cravată pe sub gulerul cămăşii şi legat în faţă pînă cînd mingiuţele ajungeau alături pe orizontală, formînd un fel de papion. Am cerut să mi se confirme că, începînd cu a treia iarnă de război, aceste mingiuţe sau pompoane - cum le ziceam noi - erau purtate îndeosebi în cercurile liceenilor, în mai toată Germania, dar cel mai frecvent în zonele de nord şi de răsărit. La noi, Mahlke le-a introdus. El le-ar fi putut inventa. Poate că a şi fost inventatorul lor; a pus-o pe mătuşa Susi să facă, după indicaţiile lui, din resturi de lînă, din lînă subţiată la spălat, deşirată sau din mult cîrpitele şosete de lînă ale tatălui decedat, mai multe perechi de pompoane şi le-a adus la şcoală, legate la gît şi bătătoare la ochi.

Zece zile mai tîrziu, ele au apărut în magazinele de textile, expuse mai întîi cu sfială şi nesiguranţă lîngă casă, în cutii de carton; curînd după aceea -, şi, foarte important, fără cartelă -, au fost draguţ aranjate în vitrine, începîndu-şi apoi din Langfuhr marşul triumfal prin Germania de est şi de nord, tot neraţionalizate; au fost purtate - am martori - chiar şi în Leipzig, în Pirna şi au ajuns sporadic, după luni întregi, cînd Mahlke renunţase deja la pompoane, pînă în Renania şi în Palatinat. Ştiu cu exactitate ziua în care Mahlke şi-a luat invenţia de la gît şi voi vorbi despre asta mai tîrziu.

Noi am purtat pompoanele încă multă vreme după aceea şi, în final, le-am purtat în semn de protest, pentru că directorul nostru, profesorul Klohse, le-a numit muiereşti, nedemne de un tînăr german, şi a interzis purtarea lor în clădirea şcolii şi în curte. Mulţi au urmat dispoziţia lui Klohse, citită sub formă de circulară în toate clasele, numai în timpul orelor lui. În legătură cu pompoanele îmi vine în minte *papa* Brunies, un profesor ieşit la pensie, pe care îl puseseră iarăşi în spatele catedrei în timpul războiului: era mereu amuzat de chestiile alea colorate şi, o dată sau de două ori, cînd Mahlke nu

le mai purta, şi-a legat pompoane dinaintea gulerului tare; gătit astfel, a recitat din Eichendorff, *Frontoane-ntunecate, înalte ferestre*... sau altceva, în orice caz era Eichendorff, poetul lui preferat. Oswald Brunies era pofticios, căzut în patima dulciurilor şi, mai tîrziu, sub pretextul că îşi însuşise tabletele cu vitamine care trebuiau să fie împărţite elevilor, dar, probabil, din motive politice - Brunies era mason - a fost arestat în clădirea şcolii. Elevii au fost interogaţi. Sper că nimic din ce-am spus n-a fost împotriva lui. Fiica lui adoptivă, o făptură ca o păpuşă care lua ore de balet, purta doliu pe stradă; l-au dus la Stutthof[9] şi acolo a rămas - o poveste obscură, complicată, care trebuie scrisă în altă parte, dar nu de mine şi nici într-un caz în legătură cu Mahlke.

Înapoi la pompoane. Bineînţeles că Mahlke le inventase ca să-i facă un bine mărului lui Adam. Un timp, ele au reuşit să-i potolească ţopăiala nestăpînită, dar, cînd pompoanele au devenit o modă peste tot, chiar şi în prima clasă de liceu, ele nu mai ieşeau în evidenţă nici măcar la gîtul inventatorului lor; îl văd pe Joachim Mahlke în timpul iernii dintre patruzeci şi unu şi patruzeci şi doi - care trebuie să fi fost rea pentru el, fiindcă de scufundat nu putea fi vorba, iar pompoanele nu mai aveau efect - coborînd Osterzeile şi urcînd Bärenweg spre Capela Mariei, mereu într-o monumentală singurătate: cu ghete înalte, negre, cu şireturi, călcînd pe zăpada care scîrţîia şi peste care se turnase cenuşă. Fără căciulă. Urechile depărtate, roşii şi sticloase. Părul înţepenit de la apa cu zahăr şi de ger, cu cărare pe mijloc, pornită de la vîrtejul din spate. Sprîncene îndurerate, îndreptate spre rădăcina nasului. Ochi rătăciţi, de-un albastru apos, care văd mai multe decît sînt. Gulerul paltonului ridicat. Şi paltonul i-a fost lăsat moştenire de răposatul tată. Un fular gri de lînă, încrucişat chiar sub bărbie - la el, ceva intre ascuţit şi nedezvoltat - şi împiedicat să alunece cu un ac de siguranţă mare, vizibil de departe La fiecare douăzeci de paşi, mîna lui dreaptă iese din buzunarul paltonului şi verifica dacă fularul sta cum trebuie la gît - am văzut comici, pe clovnul Gock şi, la cinematograf, pe Chaplin, făcîndu-şi de lucru cu ace de siguranţă la fel de mari - şi Mahlke exersează: bărbaţi, femei, soldaţi în permisie, copii, singuri sau în cete, îi răsar în cale din zăpadă. Tuturor - şi lui Mahlke - respiraţia le iese din gură, adiind albă peste umăr. Şi toţi ochii pe care îi întîlneşte sînt îndreptaţi spre acul de

siguranţă comic, foarte comic, îngrozitor de comic - aşa crede Mahlke, probabil.

În aceeaşi iarnă aspră şi uscată, împreună cu cele două verişoare ale mele, venite de la Berlin pentru vacanţa de Crăciun, şi cu Schilling, ca să fim cu soţ, am făcut o expediţie pe marea îngheţată, pînă la dragorul nostru prins între gheţuri. Voiam să ne lăudăm un pic şi să le arătăm nava noastră fetelor, care erau drăguţe, suple, blonde, cu păr ondulat şi răsfăţate de viaţa de la Berlin. De asemenea, speram că o să facem ceva a-ntîia pe navă - încă nu ştiam ce - cu fătucile alea, care în tramvai şi pe plajă se prefăcusera stîngenite. Mahlke ne-a stricat după-amiaza. Pentru că spărgătoarele de gheaţă fuseseră nevoite să degajeze de mai multe ori şenalul de acces în port, sloiurile se mişcasera pînă în faţa epavei, înţepenite şi îngrămădite unele într-altele, ele formau un zid cu multe fisuri, care cînta la atingerea vîntului şi acoperea o parte din suprastructură. Pe Mahlke l-am văzut abia cînd am ajuns pe bariera înaltă cît un om şi trăseserăm fetele sus, lîngă noi. Puntea, habitaclul, răsuflătoarele din spatele punţii, tot ce mai rămăsese forma acum o singură bomboană glasată, alb-albăstruie, pe care o lingea zadarnic un soare încremenit de ger. Nici un pescăruş. Ăştia erau departe, în larg, deasupra gunoaielor de la cargoboturile blocate în radă de îngheţ.

Bineînţeles că Mahlke avea gulerul paltonului ridicat, fularul legat chiar sub bărbie, acul de siguranţă la vedere. Nimic pe cap şi pe cărarea din mijloc; în schimb, nişte apărători rotunde şi negre, aşa cum purtau gunoierii şi birjarii, legate printr-un braţ metalic, încrucişat în unghi drept cu cărarea lui, îi apăsau urechile, altminteri depărtate.

Nu ne-a observat, fiindcă trudea pe covorul de gheaţă care acoperea prora şi cred că-l treceau căldurile. Cu o secure nu prea mare, el încerca să spargă gheaţa cam pe acolo pe unde, dedesubtul ei, se afla probabil tambuchiul deschis spre proră. Făcea un şanţ în formă de cerc, care reproducea circumferinţa unui capac de canal, lovind iute, din scurt. Schilling şi cu mine am sărit de pe barieră, am prins fetele şi i le-am prezentat. N-avea mănuşi ca să şi le scoată. Securea s-a mutat în stînga, tuturor ni s-a întins o dreaptă înţepător de fierbinte, care, după ce ne-a strîns mîinile, s-a întors imediat la secure şi la cioplitul şanţului. Cele două fete aveau gura întredeschisă. Dinţi mici se răceau. Respiraţia li se lipea de şaluri în chip de brumă. Cu ochi lucioşi, ele se uitau ţintă acolo unde fierul şi gheaţa se

muşcau. Noi stăteam alături, neluaţi în seamă, şi, cu toate că eram furioşi pe el, am început să povestim despre isprăvile lui de scufundător şi despre întîmplările din vară: „Plăcuţe, ei, şi stingătorul, conserve, vă zic, şi îndată cu un deschizător, înăuntru era carne de om, şi din gramofon, cînd l-a adus sus, a ieşit ceva, şi odată a...”

Fetele nu înţelegeau totul, puneau întrebări prosteşti şi îi vorbeau lui Mahlke cu „dumneavoastră”. El săpa neabătut, scutura din capul împodobit cu apărători pentru urechi atunci cînd noi deveneam exagerat de gălăgioşi, împînzind gheaţa cu faima lui de scufundător, neuitînd însă să-şi pipăie cu mîna liberă fularul şi acul de siguranţă. Cînd ne-am epuizat forţele, nemaifăcînd altceva decît să îngheţăm, el a început, fără să se îndrepte cu totul de spate, să facă mici pauze la fiecare douăzeci de lovituri, umplîndu-le cu vorbe modeste şi relatări obiective. Sigur pe el şi totodată stînjenit, a insistat asupra încercărilor de scufundare mai neînsemnate, a omis expediţiile îndrăzneţe, a povestit mai mult despre munca lui decît despre aventurile din interiorul plin cu apă al dragorului scufundat şi a adîncit tot mai mult şanţul din covorul de gheaţă. Nu cred că verişoarele mele erau entuziasmate de Mahlke: prea era fad şi fără spirit în alegerea cuvintelor.

În plus, cele două n-ar fi ieşit niciodată cu un tip care purta apărători de urechi, ca un bunic. Cu toate astea, noi am rămas neluaţi în seamă. El ne făcea să părem nişte puşti care îngheţau intimidaţi, cu nasurile curgîndu-le, şi care evident n-aveau ce să caute acolo; şi fetele nu ne-au mai privit decît de sus, pe mine şi pe Schilling, chiar şi pe drumul de întoarcere.

Mahlke a rămas, voia să termine de făcut gaura şi să-şi dovedească sieşi că nimerise locul de deasupra tambuchiului. E drept că n-a spus: „Mai staţi pînă ajung pe partea cealaltă”, dar, cînd ne aflam deja pe zidul de gheaţă, ne-a întîrziat plecarea cu aproape cinci minute, împrăştiind cuvinte cu jumătate de glas, dar nu în sus, spre noi, ci mai mult în direcţia cargoboturilor îngheţate din radă şi fără să se-ndrepte din şale.

Ne ruga să-l ajutăm. Sau ne dădea un ordin rostit politicos? În orice caz, noi trebuia să ne facem nevoile în şanţul lui tăiat în unghi şi să topim gheaţa sau măcar s-o înmuiem cu urina caldă. Înainte ca Schilling sau eu să putem spune: „Nici într-un caz!” sau „Am făcut deja pe drumul încoace”, verişoarele mele au strigat bucuroase, dornice să ajute: „O, da! Dar voi trebuie să vă uitaţi în altă parte - şi dumneavoastră, domnule Mahlke”.

După ce Mahlke le-a explicat celor două unde să se lase pe vine - a zis că jetul trebuia să cadă mereu în acelaşi loc, altminteri era degeaba- s-a căţărat pe zid şi s-a întors împreună cu noi cu faţa spre plajă. În vreme ce în spatele nostru pişăiala simultană, pe două voci, se desfăşura în chicoteli şi şuşoteală, noi am stat cu ochii ţintă la forfota furnicilor negre dinainte de Brösen şi de pe faleza îngheţată. Plopii, şaptesprezece la număr, pudraţi cu zahăr pe promenada de pe plajă. Bila de aur din vîrful monumentului celor căzuţi în război, care se înălţa ca un obelisc din păduricea de la Brösen, ne făcea frenetic semne clipitoare. Peste tot, duminică.

Cînd pantalonii de schi ai fetelor au ajuns iarăşi la locul lor, iar noi stăteam în jurul şanţului, atingîndu-l cu vîrfurile ghetelor, din cerc ieşeau încă aburi, mai ales în cele două locuri unde Mahlke, prevăzător, făcuse cîte o cruce cu barda. În scobitură, apa era de-un galben pal şi se infiltra în gheaţă cu sfîrîieli. Marginile se făceau aurii-verzui. Gheaţa cînta plîngăreţ. Mult timp a stăruit un miros pătrunzător, pentru că nu erau altele care să-l concureze, şi el s-a înteţit cînd Mahlke a început să lovească iarăşi cu securea în băltoacă şi să răzuiască din şanţ terciul de gheaţă, scoţînd cam cît ar fi putut să încapă într-o găleată normală, A reuşit să sfredelească puţuri şi să cîştige adîncime mai ales în cele două locuri însemnate.

După ce stratul moale a fost dat deoparte, grămadă, şi a prins pojghiţă de la ger, el a marcat alte două locuri. Fetele au trebuit să se întoarcă, iar noi ne-am descheiat şi l-am ajutat pe Mahlke, dezgheţînd alţi centimetri din stratul de gheaţă, făcînd două găuri noi, care însă tot nu erau îndeajuns de adînci. El nu şi-a dat drumul udului. Nici noi nu i-am cerut-o, mai curînd ne temeam că fetele s-ar putea să-l încurajeze.

De îndată ce am fost gata şi înainte ca verişoarele mele să poată să deschidă gura, Mahlke ne-a trimis de-acolo. Cînd am ajuns iarăşi pe zid şi ne-am uitat în urmă, el îşi trăsese fularul peste bărbie şi peste nas, cu tot cu ac de siguranţă, fără să-şi dezvelească gîtul. Mingiuţele de lînă sau pompoanele cu picăţele albe şi roşii primeau aer proaspăt între fular şi gulerul paltonului. Cu spatele încovoiat printre văluri fugare de aburi de spălătorie scormonite de soare, el lovea iarăşi cu securea în urma aceea şoptitoare, lăsată de noi şi de fete.

Pe drumul de întoarcere spre Brösen, nu s-a vorbit decît despre el. Amîndouă verişoarele puneau întrebări, pe rînd sau deodată, şi nu la toate

se putea răspunde. Abia cînd cea mică a vrut să ştie de ce purta Mahlke fularul tras pînă la bărbie, ca un bandaj, cînd şi cea mare a început tot cu fularul, Schilling a profitat de mica ocazie şi s-a pornit să descrie mărul lui Adam de la gîtul lui Mahlke, ca şi cum ar fi fost vorba de o guşă. A făcut şi mişcări exagerate de înghiţire, l-a imitat pe Mahlke mestecînd, şi-a scos fesul de schi, a sugerat, trecîndu-şi degetele prin păr, o cărare pe mijloc şi, în cele din urmă, a reuşit să le facă pe fete să rîdă şi să spună că Joachim Mahlke era ciudat şi nu prea întreg la minte.

Dar, în ciuda acestei victorii de pe urma ta - am contribuit şi eu imitînd relaţia ta cu Fecioara Maria verişoarele mele au plecat la Berlin o săptămînă mai tîrziu, fără ca noi să mai fi reuşit ceva a-ntîia, în afară de obişnuitele giugiuleli la cinematograf.

Aici nu se poate să trec sub tăcere că-n ziua următoare, destul de devreme, m-am dus cu tramvaiul la Brösen, că am alergat pe gheaţă prin ceaţa groasă de la ţărm, că era cît pe ce să ratez nava, că am găsit deasupra prorei gaura făcută în gheaţă, că am spart cu greu crusta deja întărită peste noapte, lovind cu călcîiul şi cu un baston cu vîrful metalic, rămas de la tata, pe care îl luasem pentru orice eventualitate, că am sfarîmat-o şi că am scormonit prin gheaţa mărunţită din gaura negricioasă. Bastonul dispăruse aproape pînă la mîner, apa îmi ajungea clipocind la mănuşă - atunci vîrful a dat de proră, nu, nu de proră, mai întîi a fost un adînc fără fund; abia cînd am plimbat bastonul lateral, pe marginea găurii făcute în gheaţă, ceva a opus rezistenţă acolo, jos; şi am trecut fierul pe fier: era chiar tambuchiul fără capac care ducea la proră. Exact ca o farfurie sub alta, ca nişte farfurii suprapuse - aşa era tambuchiul sub gaura din gheaţă; minciună, nu era chiar exact, nu există aşa ceva: ori tambuchiul era mai mare, ori gaura din gheaţă era un pic mai mare; dar tambuchiul se deschidea dedesubt, destul de exact, iar eu am simţit pentru Joachim Mahlke un fel de mîndrie, dulce ca o caramelă cu frişca, şi mi-ar fi plăcut să-ţi dăruiesc ceasul meu cu brăţară.

Am rămas zece minute bune şi am şezut pe capacul de gheaţă rotund, gros de patruzeci de centimetri, care era lîngă gaură. Cam la două treimi din înălţimea sloiului aceluia se vedea, de jur împrejur, urma gălbuie de urină din ziua anterioară. Ne-a fost îngăduit să-l ajutăm. Dar Mahlke şi-ar fi tăiat şi singur gaura în gheaţă. Reuşea oare să se descurce fără public? Existau lucruri pe care şi le arăta numai sieşi? Pentru că nici măcar pescăruşii nu ţi-

ar fi admirat spărtura de deasupra tambuchiului de la proră, dacă n-aş fi venit eu să te admir.

El avea mereu public. Dacă spun azi: chiar şi cînd cioplea singur urma aceea rotundă pe nava acoperită cu gheaţă, el o avea mereu în spate sau în faţă pe Fecioara Maria şi ea îi urmărea mica secure şi era încîntată de el - Biserica ar trebui să-mi dea dreptate, de fapt; şi chiar dacă Biserica nu poate să vadă în Fecioara Maria o statornică spectatoare a isprăvilor lui Mahlke, totuşi ea îl observa atent; pentru că ştiu: doar am fost ministrant, mai întîi sub părintele Wiehnke în biserica Inima lui Iisus, apoi sub Gusewski în Capela Mariei. Am fost acolo chiar şi după ce, crescînd, îmi pierdusem de multă vreme credinţa în magia altarului. Acel du-te-vino mă distra. Îmi dădea şi de lucru. Nu era doar o tîrşîială, cum se întîmplă de obicei. Niciodată n-am fost sigur, nici în ziua de azi nu-s, dacă nu cumva era totuşi ceva acolo, în spate sau în faţă sau în tabernacul... În orice caz, părintele Gusewski se bucura mereu cînd eram unul dintre cei doi ministranţi şi îi stăteam alături, pentru că eu nu făceam niciodată schimb cu poze din pachetele de ţigări, între jertfa şi transsubstanţiere, eu nu sunam prea mult din clopoţei şi nici nu făceam comerţ cu vinul liturgic, cum obişnuiau băieţii lui. Pentru că ministranţii erau cei mai răi: nu numai că-şi răspîndeau obişnuitele mărunţişuri pe treptele altarului, că pariau pe monede sau pe rulmenţi uzaţi, dar chiar şi în timpul rugăciunilor de la treptele altarului ei îşi puneau întrebări despre detaliile tehnice ale unor nave de război la apă sau deja scufundate, înlocuind textul liturgic sau strecurînd întrebările chiar între replicile latineşti: *Introibo ad altare Dei*[10] - În ce an a fost dat la apă crucişătorul *Eritrea?* - O mie nouă sute treizeci şi şase. Particularităţi? - *Ad Deum, qui laetiftcat juventutem meam*[11] - Singurul crucişător italian pentru Africa de Est.

Deplasament? - *Deus fortitudo mea*[12] - Două mii o sută şaptezeci şi doi. Viteză? -*Et introibo ad altare Dei*[13] - Nu ştiu. Armament? - *Sicut erat în principio*[14] - Şase de o sută cincizeci de milimetri, patru de şaptezeci şi cinci... Greşit! - *et nune et semper*[15] - Corect. Cum se numesc navele-

şcoală germane de artilerie - *et în saecula saeculorum, amen*[16]. - Se numesc *Brummer* şi *Bremse.*

Mai tîrziu n-am mai luat parte regulat la serviciul religios din Capela Mariei, veneam doar cînd trimitea Gusewski după mine, fiindcă îl lăsaseră baltă băieţii din cauza exerciţiilor de teren de duminică sau a colectelor pentru Ajutorul de Iarnă.

Toate astea fie spuse doar ca să descriu locul meu în faţa altarului principal, pentru că de la altarul principal reuşeam să-l observ pe Mahlke cînd îngenunchea în faţa altarului Mariei. Şi cum se mai ruga! Privirea aceea de viţel. Ochii îi deveneau tot mai sticloşi. Gura, acrită, mişcîndu-se fără punct şi virgulă. Doar peştii aruncaţi pe mal mai răsuflă aşa regulat. Imaginea asta va dovedi cît de sfidător putea să se roage Mahlke: cînd părintele Gusewski şi cu mine luam la rînd banca pentru împărtăşanie şi ajungeam la Mahlke - uitîndu-te dinspre altar, el îngenunchea întotdeauna în stînga, la margine -, omul acela îngenuncheat renunţa la orice precauţie, la fular şi la uriaşul ac de siguranţă, avea privirea fixă, dădea pe spate capul cu cărare pe mijloc, scotea limba şi, în această poziţie, slobozea acel şoarece vioi pe care eu aş fi putut să-l prind cu mîna, atît de vulnerabilă era mica vietate. Dar poate că Joachim Mahlke îşi dădea seama că atracţia de la gîtul lui era dezvelită şi se mişca. Poate că o ajuta şi el, înghiţind exagerat, ca să ademenească privirea de sticlă a Fecioarei aşezate lateral; pentru că eu nu pot şi nu vreau să cred că ai fi făcut vreodată ceva, fie şi cel mai mărunt lucru, fără public.

V

Niciodată nu l-am văzut cu pompoane în Capela Mariei. Venea tot mai rar cu mingiuţele de lînă, chiar dacă moda şcolărească abia începuse să se dezvolte. Uneori, cînd stăteam cîte trei sub acelaşi etern castan din curtea şcolii şi vorbeam toţi deodată despre prostiile alea de lînă, Mahlke îşi lua pompoanele de la gît şi apoi şi le lega la loc, ca un papion, după semnalul care încheia pauza, nehotărît şi în lipsa unor contragreutăţi mai nimerite.

Prima oară cînd un fost elev şi absolvent al şcolii noastre s-a întors de pe front, după o vizită făcută la Cartierul General al Führerului, purtînd acum la gît mult rîvnita bomboană, un anumit semnal al soneriei ne-a chemat în aulă, din mijlocul orelor. Un bărbat tînăr stătea la capătul sălii, în faţa celor trei ferestre înalte, în faţa plantelor ornamentale cu frunze mari şi a consiliului profesoral reunit în semicerc, cu bomboana la gît, nu în spatele pupitrului, ci lîngă dulapul vechi, cafeniu, vorbind pe deasupra capetelor noastre cu o gură mică, roşie şi ţuguiată şi făcînd gesturi lămuritoare; atunci am văzut cum urechile lui Joachim Mahlke, care şedea cu un rînd în faţa mea şi a lui Schilling, au devenit transparente, apoi roşii ca focul; am văzut cum s-a lăsat pe spate, ţeapăn, bîjbîind cu mîinile la gît, stînga-dreapta, iar în cele din urmă a icnit şi a aruncat ceva sub bancă: lînă, pompoane, un amestec de verde şi roşu, aşa cred. Şi ăla din faţa noastră a început cu un glas cam scăzut - era locotenent în aviaţia militară şi vorbea poticnit, într-un fel agreabil-neajutorat, înroşindu-se de mai multe ori, fără ca discursul să-i fi dat vreun motiv: „Acu' voi nu trebuie să credeţi că e ca la o vînătoare de iepuri, cu «ocheşte şi trage» şi repede-repede altul la rînd."

Adesea, nimic, săptămîni în şir. Dar cînd am ajuns la Canal... atunci mi-am zis: aici ori nicăieri. Şi a mers. Chiar la prima misiune ne-a apărut în faţa nasului o formaţie de avioane de vînătoare cu escortă - un carusel perfect, vă zic; cînd deasupra, cînd dedesubtul norilor, numai viraje. Încerc să iau altitudine, sub mine roiesc trei Spitfire-uri, se acoperă, îmi spun c-ar fi de tot rîsul dacă nu..., trag pieziş de sus, al meu e, şi uite că iese fum; tocmai reuşesc să-mi întorc morişca pe vîrful aripii drepte, cînd un al doilea *Spitfire,* venind din sens invers, îmi intră în cîmpul vizual, ochesc butucul

elicei şi... ori el, ori eu; ei, şi după cum vă daţi seama, el a luat apă, iar eu mi-am zis: dacă tot ai dat gata două, mai încearcă şi cu al treilea şi aşa mai departe, numai să-ţi ajungă combustibilul. Atunci, cele şapte de sub mine vor să se împrăştie; eu, cu soarele mereu în spate, pun ochii pe unul, el îşi primeşte binecuvîntarea, repet numărul, reuşesc şi-acu', trag manşa pîn' la capăt şi atunci îmi apare al treilea în faţa ţevii: iese din formaţie, luînd-o în jos, probabil că l-am nimerit, o iau instinctiv pe urma lui, îl pierd, nori, iarăşi îl văd, mai trag o dată şi el se rostogoleşte în apă, dar şi eu cît pe ce să fac baie; chiar nu mai ştiu cum am reuşit să înalţ morişca. În orice caz, cînd ajung la bază, balansîndu-mă - sigur ştiţi sau aţi văzut la jurnal că noi balansăm aripile dacă am doborît ceva -, nu reuşesc să scot trenul de aterizare, era înţepenit. Aşa că am fost nevoit să fac prima aterizare pe burtă. Mai tîrziu, la popotă: c-aş fi dat gata, fără greş, şase, că-n timpul ăla n-am numărat, bineînţeles, că, fireşte, fusesem prea tulburat, că, desigur, bucuria era mare, dar că trebuia să urcăm iarăşi pe la ora patru; pe scurt: totul s-a desfăşurat aproape ca pe vremuri, cînd jucam handbal în vechea noastră curte - pentru că terenul de sport nu exista încă. Poate că profesorul Mallenbrandt îşi va aduce aminte:

Ori nu marcam nimic, ori direct nouă; aşa a fost şi în după-amiaza aceea: la cele şase de dimineaţă s-au adăugat încă trei; pentru mine au fost de la al nouălea la al şaptesprezecelea; dar abia după şase luni bune, la şeful nostru, cînd am făcut patruzeci cu totul, şi apoi, cînd am fost la Cartierul General al Führerului, aveam deja patruzeci şi patru pe răboj; pentru că noi, ăştia de la Canal, abia de mai ieşeam din morişti, aşa rămîneam, în timp ce personalul de la sol, nu oricine a fost în stare să reziste pînă la capăt; acum, ca să schimb vorba, să vă spun ceva vesel: la fiecare bază există un cîine al escadrilei. Şi, într-o zi, Alex, cîinele nostru de escadrilă, pentru că vremea era frumoasă...

Cam aşa a vorbit înalt-decoratul locotenent; între două lupte aeriene a îndesat ca umplutură povestea lui Alex, cîinele escadrilei, silit să înveţe să sară cu paraşuta, şi mica anecdotă despre caporalul care ieşea mereu prea tîrziu dintre pături, cînd se dădea alarma, fiind nevoit să zboare de mai multe ori în misiune îmbrăcat în pijama.

Rîdea şi locotenentul cînd rîdeau elevii, chiar şi cei din ultima clasă rîdeau, iar cîţiva profesori şi-au îngăduit să zîmbească pe sub mustaţă. El îşi dăduse bacalaureatul în treizeci şi şase, în şcoala noastră, şi a fost doborît

deasupra Ruhr-ului în patruzeci şi trei. Avea părul şaten închis, fără cărare, dat peste cap, nu era deosebit de înalt şi semăna mai curînd cu un chelner firav dintr-un local de noapte. Cînd vorbea, ţinea o mînă în buzunar, dar o scotea din ascunzătoare de-ndată ce era nevoie să fie descrisă şi explicată o luptă aeriană. Stăpînea bine, cu multe nuanţe, jocul ăsta cu palmele întinse; cînd mima cu umerii virajul de urmărire, putea să renunţe la lungi propoziţii lămuritoare, aruncând eventual cîte un cuvînt cheie şi mugind sau bîlbîind în aulă zgomote de motor, de la decolare şi pînă la aterizare; se întrecea pe sine cînd motorul era defect. Se putea presupune că exersase numărul ăsta la popota bazei sale, mai ales că „popotă” era un cuvînt de o importanţă hotărîtoare în gura lui: „Şedeam liniştiţi în popotă şi... Chiar cînd dau să intru în popotă, fiindcă... La noi în popotă, e...” Dar şi în rest, facînd abstracţie de cum mima cu mîinile şi de reproducerea fidelă a zgomotelor, cuvîntarea lui era chiar hazlie, pentru că se pricepea să-i ia peste picior pe unii dintre profesorii noştri, care aveau aceleaşi porecle ca şi pe vremea lui. A fost agreabil tot timpul, poznaş, puţin voit cuceritor, fără să se laude prea mult; nu vorbea niciodată de succesul, ci de norocul lui cînd o realizare fusese neobişnuit de dificilă: „Sînt un norocos încă din şcoală, dacă mă gîndesc la unele note de promovare...”; şi, în mijlocul unei glume şcolăreşti, şi-a amintit de trei foşti colegi de clasă care, cum spunea el, probabil că nu căzuseră degeaba, dar nu şi-a încheiat discursul cu numele celor trei căzuţi, ci simplu, cu mărturisirea: „Băieţi, aşa vă spun: cînd eşti în misiune, te gîndeşti deseori şi cu plăcere la anii de şcoală”.

Am aplaudat îndelung, am ţipat şi am tropăit. Abia cînd m-au usturat şi mi s-au întărit palmele am observat că Mahlke se abţinea şi nu trimitea aplauze spre pupitru.

În faţă, cu o frenezie bătătoare la ochi şi pe toată durata aplauzelor, directorul Klohse scutura mîinile fostului său elev. Apoi l-a apucat pe locotenent de umeri, în semn de apreciere, după care a dat drumul brusc firavei siluete, care s-a aşezat imediat, şi s-a postat dinapoia tribunei.

Discursul directorului dura. Plictiseala se întindea de la plantele ornamentale bogate şi pînă la tabloul în ulei de pe peretele din spatele aulei, care îl reprezenta pe fondatorul şcolii, un anume baron von Conradi. Iar locotenentul, subţire între profesorii Brunies şi Mallenbrandt, îşi privea unghiile întruna. Respiraţia răcoroasă, mirosind a mentă a lui Khlose, care străbătea ca o boare toate orele lui de matematică şi care reprezenta mirosul

ştiinţei pure, nu era de prea mare folos în sala aceea înaltă. Din faţă, vorbele lui abia ajungeau pînă în mijlocul sălii: „Ceicarevinînurmanoastră - Şiînacestceas - Străinedevii - Totuşidedataastapatriava - Şiniciodatănoinu - iuţitenaciduri - curaţi - amspusdeja - curaţi - Şicelcenulasă - Şiînacestceas - curatsărămînă - SăncheicuvorbeleluiSchiller - denuvăpuneţiviaţanjoc - nicicîndcîştigulnusarată – Şiacumlatreabă.”

Cînd ni s-a dat drumul, formam doi ciorchini în faţa ieşirilor prea strîmte. Eu mă înghesuiam în spatele lui Mahlke. Transpira şi părul dat cu apă şi zahăr i se ridica în ţepi cleioşi în jurul cărării distruse din creştet. Niciodată, nici măcar în sala de sport nu-l văzusem pe Mahlke transpirînd. Duhoarea celor trei sute de liceeni zăbovea ca un dop la ieşirile din aulă. Cei doi muşchi care porneau de la vertebra a şaptea spre occiputul proeminent al lui Mahlke erau congestionaţi şi acoperiţi de broboane. L-am ajuns din urmă abia pe culoarul cu multe coloane, în faţa uşilor cu două canaturi, în gălăgia liceenilor dintr-a-ntîia, care au reînceput imediat să se joace de-a prinselea, şi l-am întrebat direct: „Ei, ce zici?”.

Mahlke privea înainte. Am încercat să nu mă uit la gîtul lui. Între coloane era bustul de ghips ăl lui Lessing, dar gîtul lui Mahlke a învins. I-am auzit vocea, calmă şi îndurerată, ca şi cum ar fi povestit despre nesfîrşitele boli ale mătuşii lui: „Acum trebuie să doboare patruzeci, dacă vor să capete chestia aia. Chiar la început şi cînd au terminat în Franţa şi-n nord, o primeau de cum aveau douăzeci - dacă o s-o ţină tot aşa?”.

Discursul locotenentului nu ţi-a priit. Altminteri, cum să fi recurs tu la o compensaţie atît de ieftină? Pe vremea aia, în vitrinele papetăriilor şi ale magazinelor de textile existau nasturi fosforescenţi şi plachete luminiscente rotunde, ovale, chiar şi perforate. Unele erau în formă de peşte, altele, cînd licăreau verde lăptos în întuneric, redau conturul unui pescăruş în zbor. Plachetele astea erau purtate la gulerul paltonului mai ales de domnii în vîrstă şi de femeile mai firave, care se temeau de ciocniri pe străzile cufundate în întuneric; se găseau şi bastoane de plimbare cu dungi luminoase.

Dar tu nu erai o victimă a apărării antiaeriene şi totuşi ţi-ai prins cinci sau şase plachete - un banc luminos de peşti, un stol de pescăruşi în zbor, buchete de flori fosforescente -, mai întâi pe gulerul paltonului, apoi pe fular, şi ai pus-o pe mătuşa ta să-ţi coasă pe palton, de sus pînă jos, o

jumătate de duzină de nasturi din material luminiscent - te-ai transformat într-un clovn; pentru că aşa te-am văzut, încă te mai văd şi aşa te voi vedea venind încă multă vreme: cît durează iarna, în amurg, prin ninsoarea piezişă sau prin întunericul abia lăsat, tu cobori mereu pe Bärenweg cu unu, doi, trei, patru, cinci, şase nasturi de palton - uşor de numărat, de sus în jos şi înapoi -, lucind verde-mucegai: o fantomă prăpădită, care poate cel mult să sperie copiii şi bunicile şi care încearcă să abată atenţia de la o suferinţă pe care noaptea neagră ar fi acoperit-o oricum; dar tu gîndeai: nici o negreală nu poate să înghită acest fruct imens, oricine îl vede, îl bănuieşte, îl simte ar vrea să pună mîna pe el, pentru că e la îndemînă; dacă s-ar termina iarna asta curînd - vreau să mă scufund iarăşi şi să fiu sub apă.

VI

Dar, cînd a venit vara cu căpşune, comunicate speciale şi vreme de scăldat, Mahlke n-a vrut să înoate. La mijlocul lui iunie ne-am dus prima oară la epavă. Nici unul dintre noi n-avea prea mult chef. Ne supărau elevii de-a patra care înotau în faţa noastră sau împreună cu noi pînă la navă, stăteau ghemuiţi în cete pe punte, făceau scufundări şi aduceau la suprafaţă pînă şi ultima balama care putea fi deşurubată. Mahlke, cel care fusese cîndva nevoit să ne roage: „Lăsaţi-mă să vin cu voi, acu' ştiu să înot", era acum sîcîit de Schilling, de Winter şi de mine: „Hai cu noi. Fără tine n-are nici un haz. La soare putem să stăm şi pe navă. Poate că mai găseşti jos ceva grozav".

În silă şi după ce refuzase de mai multe ori, Mahlke a intrat în zeama caldă dintre ştrand şi primul banc de nisip. A înotat fără şurubelniţă, a rămas între noi, la două braţe lungime în urma lui Hotten Sonntag, în cele din urmă a luat-o calm înainte şi, pentru prima oară, a înotat fără încordare şi stropeală. Pe punte s-a aşezat în umbra din spatele habitaclului şi nimeni n-a reuşit să-l convingă să se scufunde. Nici măcar n-a întors capul cînd cei de-a patra au dispărut în proră şi s-au întors la suprafaţa cu nişte flecuşteţe în mîini. Mahlke ar fi putut să-i instruiască pe băieţi. Unii chiar i-au cerut sfaturi, dar el abia de le-a răspuns.

De fapt, Mahlke privea întruna în larg, în direcţia balizei, cu ochii mijiţi - dar nici cargoboturile care intrau în port, nici cuterele care ieşeau, nici formaţia de torpiloare nu i-au abătut atenţia. Doar submarinele ce-l mai stîrneau. Uneori, departe, în larg, periscopul înălţat al unui submarin scufundat trasa o dîră clară de spumă. Submarinele de şapte sute cincizeci de tone erau construite în serie, pe şantierul Schichau, şi făceau probe în golf sau după Hela, apăreau în şenalul adînc, se apropiau de intrarea în port şi ne alungau plictisul. Era frumos cînd ieşeau la suprafaţă: întotdeauna mai întîi periscopul. Nici nu se ivea bine turnul, că şi scuipa una, două siluete. Apa mării se scurgea în pîraie albicioase de pe turn, de pe bot, apoi de pe pupă: forfotă de oameni care ieşeau prin toate tambuchiurile, noi care strigam şi făceam semne cu mîna - nu-s sigur că ni se răspundea la fel de pe

submarin, deşi văd mişcarea mîinii în toate detaliile şi o retrăiesc ca pe o încordare în articulaţia umărului; dar, cu sau fără răspuns la salut, apariţia unui submarin îţi atinge inima şi e ceva ce rămîne acolo - numai Mahlke n-a făcut niciodată semne cu mîna.

...şi, odată - era sfîrşitul lui iunie, înainte de vacanţa mare şi înainte de discursul căpitan-locotenentului în aula şcolii noastre -, pentru că unul de-a patra nu mai avea de gînd să iasă din prora dragorului, Mahlke şi-a părăsit umbra, a coborît prin tambuchi şi l-a adus sus. Se înţepenise la mijlocul navei, dar înainte de sala maşinilor. Mahlke l-a găsit sub punte printre ţevi şi mănunchiuri de cabluri. Două ore au lucrat Schilling şi Hotten Sonntag la el, după indicaţiile lui Mahlke. Încetul cu încetul, băiatul şi-a recăpătat culoarea, dar la întoarcere a trebuit să fie cărat.

A doua zi, Mahlke s-a scufundat iarăşi ca un apucat, însă fără şurubelniţă. Chiar de la plecare şi-a regăsit vechiul ritm, ne-a luat-o înainte şi, cînd ne-am tras noi pe punte, el fusese deja o dată jos.

Iarna, cu îngheţul şi furtunile ei puternice din februarie, îi luase epavei şi ce mai rămăsese din balustrada punţii, ambele afeturi şi acoperişul habitaclului. Numai găinaţul de pescăruş, întărit ca o crustă, trecuse iarna cu bine şi încă sporea. Mahlke n-a adus nimic sus şi nici n-a răspuns la întrebările pe care i le tot puneam noi. Abia după-amiaza tîrziu, după ce coborîse de zece sau douăsprezece ori, iar noi ne dezmorţeam deja mîinile şi picioarele pentru întoarcere, el n-a mai urcat, şi asta ne-a dat gata.

Cînd spun acum cinci minute pauză, asta nu înseamnă nimic; dar, după cam cinci minute care au durat cît anii, pe care noi le-am petrecut înghiţind pînă cînd ni s-au îngroşat şi uscat limbile în gurile noastre secate, am coborît unul după altul în navă: nimic în proră, doar scrumbii. În spatele lui Hotten Sonntag, m-am încumetat şi eu să trec pentru prima oară prin peretele despărţitor, am scormonit superficial prin fostul careu al ofiţerilor, am fost nevoit să urc, am ţîşnit prin tambuchi chiar înainte să plesnesc, am coborît din nou, am mai trecut de două ori prin peretele despărţitor şi am renunţat la scufundări abia după o jumătate bună de oră. Şapte sau şase, cîţi eram, zăceam laţi pe punte, gîfîind cu limba scoasă. Pescăruşii îşi strîngeau cercul tot mai mult, probabil că observaseră ceva. Din fericire, pe navă nu erau elevi de-a patra sau a cincea. Fie tăceam, fie vorbeam toţi deodată. Pescăruşii se avîntau din lateral, se îndepărtau, reveneau.

Ne-am potrivit cuvintele pentru instructorul de înot, pentru mama lui Mahlke, pentru mătuşa lui şi pentru Klohse, pentru că era de aşteptat un interogatoriu la şcoală. Mie mi-au pus în cîrcă vizita în Osterzeile, fiindcă se putea spune că eram vecin cu Mahlke. Schilling avea să fie purtător de cuvînt în faţa instructorului de înot şi la şcoală.

— Dacă n-o să-l găsească, trebuie să venim încoace cu o coroană şi să facem aici o ceremonie.

— Punem împreună. Dă fiecare cel puţin cincizeci de pfenigi.

— Ori o aruncăm de aici peste bord, ori o scufundăm la proră.

— Trebuie să şi cîntăm, a zis Kupka.

Dar acel rîs metalic, cavernos, care a urmat propunerii lui nu era al nici unuia dintre noi: venea din interiorul punţii. Şi, în vreme ce noi încă ne uitam în jur fără ţintă şi aşteptam repetarea rîsului, dinspre proră s-a auzit un rîs normal şi deloc cavernos. Cu cărarea din creştet şiroind de apă, din tambuchi a ieşit Mahlke; nu respira deloc greu, şi-a frecat proaspăta insolaţie de pe ceafă şi umeri, zicînd pe un ton de cîrteală mai curînd binevoitoare decît plină de dispreţ: „Ei, aţi compus o cuvîntare şi m-aţi şi scos de pe listă?”.

Înainte să ne întoarcem - puţin după povestea asta apăsătoare, pe Winter l-a apucat o criză de plîns şi a fost nevoie să-l potolim -, Mahlke a mai coborît o dată în navă. După un sfert de oră - Winter încă mai sughiţa de plîns - era iarăşi pe punte, avînd pe urechi nişte căşti cum poartă radiotelegrafiştii, care pe dinafară păreau neatinse, deloc degradate; asta pentru că, la mijlocul navei, Mahlke găsise intrarea într-o încăpere aflată în interiorul punţii de comandă, deasupra nivelului apei: fosta cabină de radiotelegrafie a dragorului. Zicea că încăperea avea pardoseala uscată, deşi era umezeală. În cele din urmă a recunoscut că găsise intrarea în cabină cînd îl scosese dintre ţevi şi gheme de cabluri pe băiatul dintr-a patra. „Am acoperit totul la loc. Nici dracu' n-o găseşte. Da’ cîtă muncă! Acu-i a mea, cămăruţa aia, aşa să ştiţi. E tare confortabilă. Acolo poţi să te adăposteşti, dacă lucrurile se-ncing. Mai sînt o groază de chestii tehnice, emiţătoare şi aşa mai departe. Ar trebui să fie puse iarăşi în funcţiune. O să încerc, cînd am ocazia.”

Dar Mahlke n-ar fi reuşit niciodată aşa ceva. Nici n-a încercat. Şi, dacă a cîrpăcit cumva pe ascuns acolo jos, oricum n-a reuşit. Chiar dacă meşterea cu îndemînare şi se pricepea bine la construit modele, planurile lui nu s-au

îndreptat niciodată spre tehnică; în plus, poliţia portuară sau cei de la marină ne-ar fi luat pe sus, dacă Mahlke ar fi pus iarăşi în funcţiune emiţătorul şi ar fi lansat în aer vorbe de duh.

De fapt, el a scos tot calabalîcul tehnic din cabină, l-a dăruit lui Kupka, lui Esch şi celor dintr-a patra, a păstrat doar căştile pe urechi timp de o săptămînă şi le-a aruncat peste bord abia cînd a început să reamenajeze metodic cabina de radiotelegrafie.

Învelise cărţi în pături uzate - nu mai ştiu care, cred că erau *Tsushima, romanul unei bătălii pe mare*[17] şi unul, două volume din Dwinger[18], erau şi chestii religioase printre ele -, legătura o împachetase în muşama, o unsese la îmbinări cu smoală, cataran sau ceară, o încărcase pe o plută făcută din lemn adus de apă şi, înotînd, a transportat-o la epavă, în parte cu ajutorul nostru. Zicea că reuşise să care cărţile şi păturile aproape uscate în cabină. Următorul transport a constat din luminări de ceară, o spirtieră, combustibil, oala de aluminiu, ceai, fulgi de ovăz şi legume uscate. Adesea dispărea pentru mai mult de o oră şi nu răspundea cînd ciocăneam sălbatic, încercînd să-l forţăm să se întoarcă. Fireşte că-l admiram. Dar Mahlke nici nu băga de seamă, devenea tot mai monosilabic şi nici n-a mai îngăduit să fie ajutat la transportul catrafuselor lui. Cînd a rulat strîns reproducerea colorată a Madonei Sixtine pe care o ştiam din camera lui din Osterzeile şi a băgat-o într-o vergea de alamă pentru perdele, cînd a închis capetele vergelei cu plastilină şi a dus Madona mai întîi pe navă şi apoi în cabină - totul s-a petrecut sub ochii noştri -, eu am ştiut pentru cine se ostenea atît, pentru cine aranja cabina să fie locuibilă.

Cred că reproducerea n-a suportat scufundarea fără stricăciuni sau hîrtia a suferit vizibil în încăperea strimtă, în care probabil că picura apă şi care n-avea suficient aer, fiindcă nu erau nici hublouri şi nici n-avea acces la răsuflătoarele oricum inundate; în orice caz, la cîteva zile după ce a transportat reproducerea color în cabină, Mahlke purta iarăşi ceva la gît: nu o şurubelniţă, ci plăcuţa de bronz cu relieful „Madonei Negre” din Czşstochowa legată cu un şiret negru, pentru că avea o verigă pentru agăţat, chiar sub claviculă. Noi am ridicat grăitor din sprîncene, crezînd că iar începe aiureala cu Madona; atunci Mahlke a dispărut în proră - noi abia apucaserăm să ne ghemuim pe punte şi să ne zvîntăm -, dar, după exact un

sfert de oră, a revenit printre noi, fără şiret şi medalion şi, stînd în spatele habitaclului, părea mulţumit.

Fluiera. Era prima oară cînd îl auzeam pe Mahlke fluierînd. Bineînţeles că nu fluiera pentru prima oară. Dar eu observam întâia dată că fluiera şi, prin urmare, el îşi ţuguia buzele chiar pentru prima oară; dar numai eu, singurul catolic de pe navă - în afară de el -, am ţinut pasul cu fluieratul: imnurile Fecioarei, unul după altul; s-a tras spre rămăşiţele balustradei şi, cu o bună dispoziţie sîcîitoare, a început mai întîi să bată ritmul cu picioarele în peretele hodorogit al punţii şi apoi, întrecînd larma înfundată, dar neîntreruptă, să turuie toată suita de Rusalii: *Veni Sancte Spiritus* şi, după aceea - asta aşteptasem -, suita de vineri, de dinaintea Floriilor. A debitat monoton, ca pe apă, toate cele zece strofe din *Stabat Mater dolorosa* pînă la *Paradişi gloria* şi *Amen;* eu, cîndva un ministrant zelos, care acum se înfăţişa doar sporadic la părintele Gusewski, aş fi reuşit cel mult să reconstitui începutul strofelor.

El, însă, îşi trimitea latina cu mare uşurinţă în sus, spre pescăruşi, iar ceilalţi, Schilling, Kupka, Esch, Hotten Sonntag şi cei care mai erau de faţă, s-au ridicat, au ascultat, au zis „Măi-măi, Rămîicuguracăscată” şi l-au rugat pe Mahlke să repete *Stabat Mater,* chiar dacă nimic nu le era mai străin băieţilor decît latina şi textele bisericeşti.

Totuşi, eu cred că n-ai avut intenţia să transformi cabina de radiotelegrafie într-o micuţă capelă a Măriei. Cele mai multe mărunţişuri care au ajuns acolo jos n-aveau nimic de-a face cu ea. Deşi nu ţi-am vizitat niciodată ascunzătoarea - pur şi simplu n-am ajuns -, mi-o închipui ca pe-o variantă micşorată a camerei tale de la mansardă, din Osterzeile. Numai muşcatele şi cactuşii pe care mătuşa ta ţi le pusese pe pervazul ferestrei sau pe nişte suporturi în trepte, adesea împotriva dorinţei tale, nu şi-au găsit corespondentul în fosta cabină de radiotelegrafie, în rest, însă, mutarea era perfectă.

După cărţi şi ustensile de bucătărie, au trebuit să se mute sub punte machetele de vapoare, un avizo - *Grille* - şi torpilorul din clasa *Wolf,* scara 1:1250. Nişte cerneală şi mai multe tocuri, o riglă, un compas de şcolar, colecţia de fluturi şi bufniţa albă împăiată au fost, de asemenea, silite să se scufunde cu el. Presupun că mobilierul lui Mahlke a devenit încetul cu-ncetul neprezentabil, în cuşca aceea şiroind de condens. În special fluturii

din cutiile pentru trabuce, acoperite cu sticlă, care erau obişnuiţi doar cu aerul uscat de mansardă, trebuie să fi suferit din cauza umezelii.

Dar noi admiram tocmai ce era absurd şi deliberat distructiv în jocul ăsta de-a mutatul, care a durat zile întregi; şi strădania lui Joachim Mahlke de a reda treptat unui fost dragor de mine polonez piesele pe care le demontase anevoie cu două veri înainte - pe bătrânul Pilsudski, plăcuţele cu instrucţiuni de folosire - ne-a îngăduit, în ciuda elevilor sîcîitori şi necopţi dintr-a patra şi-a cincea, să dăm gata o vară distractivă, chiar palpitantă, pe epava aceea, pentru care războiul durase doar patru săptămîni.

Ca să dau un exemplu: Mahlke ne-a oferit muzică. Gramofonul pe care-l adusese la suprafaţă din proră sau din careul ofiţerilor, muncind din greu şi cu migală în vara lui patruzeci, după ce făcuserăm împreună drumul la epavă de şase sau şapte ori, pe care îl reparase în camera lui şi îl înzestrase cu un platan nou, acoperit cu fetru, a fost, împreună cu o duzină de discuri, cam ultimul lucru transportat sub punte, şi, în cele două zile de muncă, nu s-a putut stăpîni să nu poarte la gît manivela aparatului, legată cu un şiret de gheată deja verificat în timp.

Gramofonul şi discurile trebuie să fi suportat bine călătoria prin proră, prin peretele despărţitor către încăperile de la mijlocul navei şi apoi în sus, în cabina de radiotelegrafie, pentru că, în aceeaşi după-amiază în care a terminat transportul făcut în etape, Mahlke ne-a surprins cu o muzică ieşită din adîncuri, tremurată, venind deopotrivă de aproape şi de departe, dar mereu din interiorul epavei. Nu m-aş fi mirat să sară niturile şi bordajul. Chiar dacă mai era soare, deşi cădea pieziş pe punte, am simţit că se strînge pielea pe noi. Bineînţeles că am izbucnit: „Încetează! Să continue! Mai pune una!”, şi ni s-a dat voie să ascultăm un celebru *Ave Maria,* lungit ca o gumă de mestecat, care netezea marea vălurită; fără Fecioară n-o făcea.

Şi apoi arii, uverturi - am spus deja că lui Mahlke îi plăcea mult muzica serioasă? - oricum, dinăuntru ni se servea ceva emoţionant din *Tosca,* ceva ca-n poveşti de Humperdinck şi o bucată de simfonie cu „tatata taaa”, pe care o ştiam de la concertele populare.

Schilling şi Kupka ţipau să pună ceva mai şui; dar n-avea aşa ceva. Abia cînd a pus discul cu Zarah, efectul produs a fost de-a dreptul grozav. Vocea ei de sub apă ne-a trîntit pe rugină şi pe cocoloaşele de găinaţ. Nu mai ştiu ce cînta. Oricum, toate erau unse cu aceeaşi alifie.

Dar a fost şi ceva dintr-o operă, mi-era cunoscută din filmul *Heimat.* Cînta: „Ahampierdut-oa”. Se tînguia: „Vîntulmiaistorisituncînt”. Prevestea: „Ştiuominunesevantîmpla”. Putea să cînte ca o orgă şi să conjure elementele, servindu-ne toate clipele imaginabile de duioşie: şi Winter suspina, plîngea destul de făţiş, însă şi genele celorlalţi aveau de lucru.

Şi-n plus, pescăruşii. Mereu bezmetici fără nici un motiv, chiar fără nici unul, o făceau cu totul pe nebunii acum, cînd Zarah era jos, pe platan. Ţipătul lor ascuţit ca diamantul pe sticlă, care poate că ţîşnea din sufletele unor tenori răposaţi, era sus, deasupra plîngerii imitabile, dar nicicînd imitate, profunde ca o hrubă de cetate, a unei actriţe de film, care ştia să cînte şi care, în acei ani de război, era iubită şi binecuvîntată, făcînd să curgă lacrimi pe toate fronturile şi în ţară.

Mahlke ne-a oferit acest concert de mai multe ori, pînă cînd discurile au devenit inutilizabile şi din cutie nu se mai auzeau decît un gîlgîit chinuit şi pîrîieli. Pînă în ziua de azi, muzica n-a reuşit să-mi creeze o plăcere mai mare, chiar dacă nu ratez aproape nici un concert din sala Robert Schumann şi, de îndată ce sînt în fonduri, îmi cumpăr discuri, de la Monteverdi la Bartok. Muţi şi nesăţioşi, stăteam ghemuiţi deasupra gramofonului, căruia îi ziceam ventriloc.

Nu mai aveam cuvinte de laudă. E adevărat, noi îl admiram pe Mahlke; totuşi, în mijlocul revărsării de vuiete, admiraţia ni se întorcea pe dos: îl găseam respingător de să-ţi întorci privirea. Apoi, în vreme ce un cargobot foarte încărcat intra în port, ni s-a făcut oarecum milă de el. Ne şi temeam de Mahlke, eram sub tutela lui. Şi mie îmi era ruşine să fiu văzut pe stradă cu Mahlke. Şi eram mîndru cînd sora lui Hotten Sonntag sau mica Pokriefke mă întîlneau alături de tine în faţa cinematografului sau pe Heeresanger. Erai tema noastră. Făceam pariuri: „Ce o să facă acum? Punem pariu că iar îl doare gîtul? Pariez pe orice: ăsta ori se spînzură cîndva, ori ajunge sus de tot, ori inventează ceva grozav”.

Şi Schilling i-a zis lui Hotten Sonntag: „Ia zi sincer, dacă soră-ta ar ieşi cu Mahlke, la cinematograf şi aşa mai departe, tu ce ai... hai, zi sincer”.

VII

Apariţia căpitan-locotcnentului de marină, un înalt-decorat comandant de submarin, în aula liceului real a pus capăt concertelor din interiorul fostului dragor polonez *Rybitwa.* Totuşi, chiar dacă n-ar fi venit, probabil că discurile şi gramofonul n-ar mai fi scos sunete decît încă vreo patru zile; dar el a venit, a oprit muzica subacvatică, fără să fie nevoie să facă o vizită navei noastre, şi a dat tuturor discuţiilor despre Mahlke o direcţie nouă, chiar dacă nu fundamental nouă.

Căpitan-locotenentul trebuie să-şi fi dat bacalaureatul cam prin treizeci şi patru. Se spunea despre el că, înainte să se înroleze voluntar în marină, a făcut puţină teologie şi germanistică. N-am încotro, sînt nevoit să-i numesc privirea înflăcărată. Păr des, poate sîrmos şi creţ, gen cap de roman. Fără barba tipică unuia dintr-un submarin, în schimb cu sprîncene proeminente, ca o streaşină. Ceva intermediar între o frunte de gînditor şi fruntea unui om care visează, din acest motiv fără riduri orizontale, dar, pornind de la rădăcina nasului, două linii abrupte, ascendente, îl căutau încontinuu pe Dumnezeu. Reflexe luminoase pe punctul extrem al frunţii boltite îndrăzneţ. Nasul fin şi ascuţit. Gura pe care o deschidea pentru noi era o gură de orator, uşor arcuită. Aula, plină ochi de elevi şi de soarele dimineţii. Şedeam în nişele ferestrelor. Din a cui dorinţă fuseseră invitate la discursul oratorului cu gură uşor arcuită cele două clase superioare de la Liceul „Gudrun”? Fetele şedeau în băncile din faţă - ar fi trebuit să poarte sutiene, dar nu purtau. La început, Mahlke n-a vrut să vină, cînd îngrijitorul a anunţat cuvîntarea. Am mirosit că era o împrejurare favorabilă mie şi l-am tras de mînecă. Lîngă mine, în nişă - în spatele nostru şi al geamurilor, nemişcaţi, castanii din curte -, Mahlke tremura încă dinainte ca ofiţerul să fi deschis gura. Mîinile lui Mahlke erau presate sub genunchii lui Mahlke: dar tremuratul a rămas. Colectivul de profesori şi două profesoare de la Liceul „Gudrun” ocupau un semicerc de scaune de stejar cu spătare înalte, capitonate cu piele, pe care îngrijitorul şcolii le aranjase cu precizie. Bătînd din palme, profesorul Moeller a făcut treptat linişte pentru directorul Klohse. În spatele capetelor de fete, cu două cozi sau cu o coadă tip Mozart,

şedeau liceeni dintr-a treia, cu bricege: mai multe fete şi-au tras cozile în faţă. Celor de-a treia le-au rămas numai cozile

Mozart. De data asta a fost o introducere. Klohse a vorbit despre toţi cei de departe, despre toţi cei aflaţi la sol, pe apă şi în aer, a vorbit mult şi cu puţine diferenţe despre sine şi despre studenţii de la Langemarck[19], iar pe insula Osel a căzut Walter Flex[20], citat: Sădeviimatursărămîicurat: virtutebărbătească. Numaidecît, ceva Pichte sau Arndt, citat: Doardespretineşifapteletale.

O amintire despre compunerea exemplară pe care căpitan-locotenentul, elev la liceu într-a şaptea fiind, o scrisese despre Arndt sau Fichte? „Unul dintre noi, din mijlocul nostru, produs de spiritul liceului nostru şi, în acest sens, noi vrem...”

Să mai spun cît de complicat circulau bileţelele încoace şi-ncolo, între noi, cei din nişele ferestrelor, şi fetele de-a şaptea, în timpul introducerii rostite de Klohse? Fireşte că cei dintr-a treia adăugau nişte porcării mîzgălite de ei. Eu am trimis un bilet cunuştiucepeel fie Verei Plotz, fie lui Hildchen Matull, dar n-am primit nici un răspuns. Genunchii lui Mahlke încă mai presau mîinile lui Mahlke. Tremuratul se risipea. Căpitan-locotenentul de pe platformă şedea puţin înghesuit între bătrînul profesor Brunies, care, ca întotdeauna, sugea nestingherit bomboane, şi dr. Stachnitz, profesorul nostru de latină. În vreme ce discursul introductiv se scurta, în vreme ce bileţelele noastre circulau, în vreme ce elevii dintr-a treia cu bricege, în vreme ce privirea Führerului din poză se întîlnea cu privirea baronului von Conradi, pictat în ulei, în vreme ce soarele dimineţii aluneca, ieşind din aulă, căpitan-locotenentul îşi umezea întruna gura de orator uşor arcuită, privea ursuz la public şi evita încordat liceenele. Cascheta de căpitan, aşezată corect pe genunchii ţinuţi paralel. Mănuşi sub caschetă. Uniformă de oraş. Chestia de la gît, clară, pe cămaşa nemaipomenit de albă. Mişcare bruscă a capului spre ferestrele laterale ale aulei, decoraţia supunîndu-se întru cîtva: Mahlke a tresărit, se simţea recunoscut, dar nu era. Prin acea fereastră în a cărei nişă şedeam, comandantul de submarin privea la castanii prăfuiţi, nemişcaţi; oare la ce se gîndeşte el, oare la ce se gîndeşte Mahlke, la ce se gîndeşte Klohse, în vreme ce vorbeşte, profesorul Brunies, în vreme ce suge, la ce, Vera Plötz, în timp ce bileţelul tău, la ce,

Hildchen Matull, la ce se poate gîndi el, el, el, Mahlke sau el, cel cu gura de orator, la asta mă gîndeam atunci sau mă gîndesc acum; pentru că ar fi fost instructiv să ştii ce gîndeşte un comandant de submarin în timp ce este nevoit să asculte şi-şi lasă privirile să hoinărească, fără reticul şi fără un orizont care dansează, pînă cînd liceanul Mahlke se simte vizat; dar el se uita ţintă peste capetele elevilor, prin ferestrele duble, la verdele uscat al copacilor nepăsători din curtea şcolii şi, cu limba roşie, îşi umezea încă o dată, de jur împrejur, pomenita gură de orator, deoarece Klohse încerca, prin vorbe mentolate, să trimită o ultimă propoziţie pînă dincolo de mijlocul aulei: „Şi acum noi, cei de aici, de acasă, vom asculta cu atenţie ceea ce voi, fiii poporului nostru, puteţi să spuneţi de pe front, de pe fronturi”.

Gura de orator fusese amăgitoare. De-a dreptul inexpresiv, căpitan-locotenentul a oferit mai întîi o imagine de ansamblu, aşa cum oferea orice calendar al flotei: misiunea submarinelor. Submarine germane în timpul Primului Război Mondial: Weddingen, *U9* un submarin german decide campania de la Dardanele, în total treisprezece milioane de tone registru brut, după aceea, primele noastre submarine de două sute cincizeci de tone, motoare electrice, diesel la suprafaţă, numele lui Prien, apoi Prien a venit cu *1347* şi căpitan-locotenentul Prien a dat la fund *Royal Oak* - ştiam totul, ştiam totul -,

Repulse, de asemenea, şi Schuhart, *Courageous,* şi aşa mai departe şi aşa mai departe. Dar el ne tot scotea noutăţi de la naftalină: „...echipajul este o comunitate unită prin jurămînt, pentru că, departe de patrie, solicitare nervoasă enormă, închipuiţi-vă numai, nava noastră în mijlocul Atlanticului sau în Oceanul îngheţat, o cutie de sardele, îngustă, umedă, încinsă, oamenii nevoiţi să doarmă pe torpile de rezervă, zile în şir nu se arată nimic, pustiu orizontul, apoi, în sfîrşit, un convoi, bine escortat, totul trebuie să meargă şnur, nici un cuvînt de prisos; şi, cînd am lichidat primul nostru petrolier, *Arndale,* avea şaptesprezece mii două sute de tone, fabricat abia în treizeci şi şapte, cu două torpile, chiar în mijloc, atunci, mă credeţi sau nu, m-am gîndit la dumneavoastră, dragă doctore Stachnitz, şi am început să spun tare, fără să opresc interfonul: qui-quae-quod, cuius-cuius-cuius..., pînă cînd inginerul-şef mi-a strigat înapoi: «Foarte bine, domnule căpitan, azi aveţi liber de la şcoală!». Dar o misiune nu constă, din păcate, numai din atacuri şi din «torpila unu şi torpila doi, foooc!»; zile în şir marea monotonă, ruliul

şi tangajul navei, deasupra cerul, un cer ameţitor, vă spun, şi sînt nişte apusuri...”

Acel căpitan cu obiectul înfipt la gît îşi umplea discursul mai mult cu descrieri de natură, înecate în cuvinte, decît cu relatări detaliate ale succeselor, chiar dacă găurise două sute cincizeci de mii de tone registru brut, un crucişător de mic tonaj din clasa *Despatch,* un distrugător din clasa *Tribal',* de asemenea, se străduia să caute comparaţii îndrăzneţe, spunînd: „orbitor de albă se înspumează marea la pupă, o trenă plutitoare de dantelă preţioasă în urma navei care, asemenea unei mirese gătite de sărbătoare, acoperită cu văluri de spumă, se îndreaptă spre nunta aducătoare de moarte”.

N-au chicotit numai fetele cu cozi; dar o nouă comparaţie a şters imaginea miresei: „Un asemenea submarin e ca o balenă cu cocoaşă şi, în faţa lui, marea seamănă cu mustaţa răsucită a unui husar”.

În plus, căpitanul se pricepea să rostească termeni tehnici seci ca pe nişte obscure cuvinte de basm. Probabil că îşi ţinea discursul mai mult pentru urechea fostului său profesor de germană, *papa* Brunies, cunoscut ca admirator al lui Eichendorff, decît pentru noi; Klohse pomenise de mai multe ori compunerile lui de elev, covîrşitor de grăitoare. Şi uite că aşa l-am auzit murmurînd „pompă de evacuare”, „timonier”, îşi închipuia că ne aduce noutăţi, dacă spune „compas principal” şi „compas giroscopic repetitor”. Or noi ştiam de ani buni toate mărunţişurile tehnice ale marinei. Dar el o făcea pe bunicuţa povestitoare şi rostea cuvintele precum „cartul cîinelui”, „panou etanş” sau expresia pe-nţelesul oricui „turbulenţă marină”, la fel de tainic cum ar fi şoptit, de exemplu, bătrînul Andersen sau fraţii Grimm despre „impulsul asdic”.

Penibil a devenit cînd a început să zugrăvească apusuri de soare: „Şi, înainte ca noaptea atlantică să se lase asupra noastră ca un văl de corbi vrăjiţi, culorile se rînduiesc în trepte, aşa ca niciodată acasă, se înalţă un portocaliu cărnos şi nefiresc, apoi vaporos, uşor, preţios pe margini, ca în tablourile vechilor maeştri şi, din loc în loc, nori cu penaj delicat; ce lumină stranie deasupra mării care se agită însîngerată!”.

Aşadar, cu chestia aia ţeapănă la gît, el făcea să vuiască şi să susure o orgă de culori, trecînd de la albastru apos, prin galben-lămîie glasat, pînă la purpură maronie. La el, macul înflorea pe cer. Ici-colo norişori, mai întîi argintii, apoi se colorau: „Probabil că aşa sîngerează păsările şi îngerii” a

spus el, cuvînt cu cuvînt, cu gura lui de orator şi, brusc, din mijlocul acestui fenomen natural, îndrăzneţ descris, şi din norişori bucolici, a făcut să bîzîie un hidroavion tip *Sunderlandy* care se îndrepta spre submarin şi apoi, după ce hidroavionul n-a făcut nici o ispravă, a deschis a doua parte a discursului, cu aceeaşi gură de orator, dar fără comparaţii, succint, sec, cu nepăsare: „Şed pe şaua periscopului.

Atac pornit. Probabil navă frigorifică: se scufundă la pupă. Submarinul coboară la o sută zece. Apare distrugător, azimut navă o sută şaptezeci, babord zece, curs nou o sută douăzeci, ajungem la o sută douăzeci de grade, zgomotul de elice se pierde, revine, o sută optzeci de grade trecute, grenade submarine: şase, şapte, opt, unsprezece; lumina se stinge, în sfîrşit lumina pentru situaţii de urgenţă şi, una după alta, avizări de funcţionare a staţiilor. Distrugătorul s-a oprit. Ultima cotă, o sută şaizeci, babord zece. Curs nou patruzeci şi cinci de grade...”

Din păcate, acestui pasaj cu adevărat palpitant i-au urmat alte descrieri de natură precum: „iarna atlantică” sau „strălucirea Mediteranei” şi o imagine de atmosferă: „Crăciun pe submarin”, cu indispensabila mătură transformată în pom de Crăciun. În final a înălţat pe-o treaptă mistică întoarcerea după misiunea încununată de succes, pomenindu-l pe Ulise şi toate înfloriturile: „Primii pescăruşi anunţă uscatul”.

Nu ştiu dacă directorul Klohse a sfîrşit conferinţa cu acele deja obişnuite cuvinte de încheiere: „Şi acum, la treabă!” sau dacă s-a cîntat *Noiiubimfurtunile.* Mai curînd îmi aduc aminte de nişte aplauze reţinute, dar respectuoase, de o ridicare dezordonată în picioare, care a început cu fetele şi cozile lor. Cînd m-am uitat în jur după Mahlke, el plecase şi i-am văzut doar cărarea din creştet, ivindu-se de mai multe ori în faţa ieşirii din dreapta, dar, pentru că îmi amorţise un picior în timpul discursului, n-am putut să sar imediat din nişa ferestrei pe pardoseala ceruită.

Abia în vestiarul de lîngă sala de sport am dat iarăşi de Mahlke, dar n-am găsit cuvîntul potrivit să deschid discuţia. Încă în timp ce ne schimbam, zvonurile au început să se împrăştie şi s-au confirmat: ni se făcea onoarea, deoarece căpitan-locotenentul îl rugase pe fostul lui profesor de gimnastică, Mallenbrandt, să-i dea voie să participe încă o dată la oră, în vechea sală de sport, chiar dacă îi lipsea antrenamentul, în timpul celor două ore care încheiau, ca întotdeauna, cursurile de sîmbătă, el ne-a arătat ce ştia să facă,

mai întîi nouă şi apoi celor din ultima clasă, care împărţeau cu noi sala de sport de la începutul celei de-a doua ore.

Scund, păros, bine făcut. Împrumutase de la Mallenbrandt tradiţionalii pantaloni roşii de sport, tricoul alb cu o dungă roşie pe piept şi cu un „C" negru imprimat pe ea. În timp ce se schimba, un ciorchine de elevi s-a ţinut după el. Multe întrebări: „Pot să mă uit mai de aproape? Cît durează? Şi dacă acum? Dar un prieten de-al fratelui meu, care e la vedete rapide, zice..." Răspunsurile veneau răbdătoare. Uneori rîdea fără motiv, dar molipsitor. Vestiarul necheza; şi numai de aceea mi-a atras atenţia Mahlke: el nu rîdea cu noi, era ocupat să-şi împăturească şi să-şi agaţe hainele.

Fluierul strident al lui Mallenbrandt ne-a chemat în sală şi sub bara fixă. Căpitanul conducea ora de sport, susţinut cu prudenţă de Mallenbrandt, adică nu era nevoie să facem noi cine ştie ce efort, pentru că el ţinea morţiş să ne demonstreze ceva - printre altele, gigantica la bară fixă cu pornire în ecart. În afară de Hotten Sonntag, numai Mahlke a mai făcut faţă, dar nimeni n-avea chef să se uite la el, atît de hidos se căznea, cu genunchii îndoiţi, cînd făcea rotirea şi aterizarea. Cînd căpitanul a început cu noi un exerciţiu la sol, degajat şi alcătuit cu atenţie, mărul lui Adam de la gîtul lui Mahlke încă se zbătea nebuneşte, ca împuns cu acul. La săritura peste şapte oameni, care trebuia să se încheie cu o răsturnare înainte, el a aterizat strîmb pe saltea, şi-a scrîntit piciorul, fără îndoială, a rămas deoparte, aşezat pe o grindă pentru căţărări, cu zgîrciul lui plin de viaţă, şi probabil că a şters-o cînd au venit cei din ultima clasă, la începutul celei de-a doua ore. Abia la meciul de baschet a jucat iarăşi cu noi, împotriva celorlalţi, marcînd şi trei, patru coşuri; cu toate astea, am pierdut.

Sala noastră de sport neogotică părea solemnă în aceeaşi măsură în care Capela Mariei din Neuschottland îşi păstra caracterul prozaic al unei foste şi modern proiectate săli de sport, indiferent de cît ghips colorat şi fast bisericesc provenit din donaţii a dorit părintele Gusewski să aşeze în lumina menită gimnasticii, care pătrundea prin frontul larg de ferestre. Dacă acolo domnea claritatea asupra tuturor tainelor, noi făceam sport într-o penumbră plină de mistere: sala noastră de sport avea ferestre ogivale, ale căror ornamente de cărămidă împărţeau dispunerea geamurilor prin rozete şi băşici de peşte. În vreme ce în Capela Măriei jertfa, transsubstanţierea şi comuniunea rămâneau nişte procese de funcţionare pe deplin luminate, de circumstanţă, lipsite de magie - în loc de ostii, s-ar fi putut împărţi şi

broaşte pentru uşi, unelte sau, ca pe vremuri, materiale sportive, de exemplu, bîte şi bastoane de ştafetă -, în lumina mistică a sălii noastre de sport simpla tragere la sorţi a celor două echipe de baschet, care au încheiat ora cu un joc rapid de zece minute, a părut solemnă şi emoţionantă, asemănătoare cu hirotonirea unui preot sau cu o confîrmaţie; şi retragerea celor traşi la sorţi în fundalul crepuscular se petrecea cu smerenia unei ceremonii sacre. Mai ales cînd afară era soare şi cîteva raze matinale îşi croiau drum prin frunzişul castanilor din curte şi prin ferestrele ogivale, cînd se făceau exerciţii la inele sau la trapez se produceau efecte de atmosferă şi mulţumită luminii laterale piezişe. Dacă îmi dau silinţa, îl văd şi azi pe căpitanul scund, în pantalonii de gimnastică ai liceului nostru, roşii ca straiul de ministrant, făcînd exerciţii cu agilitate şi fluenţă la trapezul care se balansa, îi văd picioarele întinse ireproşabil - lucra desculţ - plonjînd într-una dintre razele piezişe, pîlpîitor-aurii, îi văd mîinile - pentru că dintr-odată atîrna de genunchi - întinse după o asemenea cale de lumină viermuind de praf auriu; într-atît de minunat de demodată era sala noastră de sport; şi vestiarele îşi primeau lumina prin ferestre ogivale. De aceea îl numeam pe al nostru „sacristia”.

Mallenbrandt a fluierat şi, după jocul de baschet, cei din ultima clasă şi cei dintr-a şasea au trebuit să se alinieze şi să cînte *Prinrouadimineţiinoinendreptămspremuntetralala* şi au fost lăsaţi să plece la vestiar. Imediat s-au agăţat iarăşi de căpitan. Numai cei din ultima clasă s-au arătat mai puţin insistenţi. În timp ce îşi îmbrăca lenjeria cu mişcări iuţi, scoţîndu-şi echipamentul de sport împrumutat, fără ca noi să vedem ceva - după ce se spălase cu grijă pe mîini şi la subsuoară, deasupra singurei chiuvete, fiindcă n-aveam cabine de duş -, căpitanul a fost iarăşi nevoit să răspundă la întrebările elevilor şi a făcut-o rîzînd binevoitor, cu un aer de superioritate suportabil; apoi a amuţit brusc, între două întrebări: mîini care pipăiau nesigure, o căutare mai întîi disimulată, apoi evidentă, chiar şi sub bancă - „O clipă, băieţi, mă-ntorc îndată la datorie” şi, îmbrăcat cu pantaloni bleumarin şi cămaşă albă, fără pantofi, dar în ciorapi, căpitanul şi-a făcut loc printre elevi şi rîndurile de bănci, prin mirosul de grădină zoologică: un mic pavilion cu animale de pradă. Avea gulerul descheiat şi ridicat, pregătit pentru cravată şi pentru panglica de la acea decoraţie cu nume de nerostit pentru mine. Pe uşa lui Mallenbrandt era agăţat programul săptămînal al sălii de sport. A bătut în timp ce intra.

Cine, asemenea mie, n-a pariat pe Mahlke? Nu-s sigur că imediat, ar fi trebuit imediat, dar în nici un caz n-am strigat: „Da' unde-i Mahlke?”. Nici Schilling n-a strigat, nici Hotten Sonntag, Winter, Kupka, Esch, nici unul n-a strigat; mai curînd am fost cu toţii de acord că fusese prăpăditul de Buschmann, un puştan care nici după o duzină de palme nu putea să renunţe la veşnicul lui rînjet înnăscut.

Cînd Mallenbrandt a ajuns în mijlocul nostru, în halat pufos de baie, însoţit de căpitanul pe jumătate îmbrăcat, şi a urlat: „Cineafost? Să iasănfaţăi-a fost împins dinainte Buschmann.” Şi eu am strigat Buschmann şi chiar am fost în stare să-mi spun, nesilit de nimeni: „Aşa-i, numai Buschmann poate să fi fost, cine altcineva decît Buschmann?”,

Numai pe dinafară, pe la ceafă, a început să mă furnice, în timp ce Buschmann era chestionat din mai multe părţi, inclusiv de căpitan şi de şeful clasei terminale. Şi furnicăturile s-au încuibat atunci cînd Buschmann şi-a primit prima palmă, pentru că rînjetul nu voia să-i dispară de pe faţă, nici măcar în timpul interogatoriului. În vreme ce ochii şi urechile mole aşteptau o mărturisire clară a lui Buschmann, o certitudine a început să mi se caţere pe ceafa: Ei-ei, dacă n-o fi fost cumva un anume Cumîizice!

Speranţa mea să aud un cuvinţel lămuritor de la zîmbăreţul Buschmann începea să se risipească, mai ales că mulţimea de palme administrate trăda îndoielile lui Mallenbrandt. De altfel, el nici nu mai pomenea obiectul dispărut, ci zbiera între lovituri: „Lasă rînjitul! Nu mai rînji! Am să-ţi scot eu rînjetul ăsta!”.

În treacăt fie spus, Mallenbrandt n-a reuşit s-o facă. Nu ştiu dacă Buschmann mai există; dar, dacă e pe undeva vreun dentist, un veterinar sau un medic secundar Buschmann - Heini Buschmann voia să studieze medicina -, atunci probabil că este un doctor Buschmann care zâmbeşte întruna; pentru că asta nu trece aşa, cu una, cu două, e de durată, supravieţuieşte războaielor şi reformelor monetare şi a fost mai tare decît palmele profesorului Mallenbrandt chiar şi pe vremea aceea, cînd căpitanul aştepta rezultatul unui interogatoriu, cu gulerul văduvit.

Pe furiş - chiar dacă Buschmann atrăgea asupra lui toate privirile - m-am întors să văd unde era Mahlke; n-a trebuit să-l caut, ceafa-mi spunea pe unde era capul lui plin de cîntece despre Fecioara Maria. Gata îmbrăcat, nu foarte departe, dar la distanţă de toată îmbulzeala, el se încheia la nasturele de sus al unei cămăşi care, judecind după croială şi dungi, trebuie să fi

provenit din moştenirea lăsată de tatăl lui. Avea probleme cu încheiatul, încercînd să-şi ferece emblema în spatele nasturelui.

Cu excepţia bîjbîielii la gît şi a muşchilor care îşi făceau de lucru, Mahlke lăsa o impresie de calm. Cînd a înţeles că nasturele nu putea fi încheiat peste mărul lui Adam, a băgat mîna în buzunarul de la pieptul jachetei, care era încă atîrnată în cuier, şi a scos o cravată boţită. Nimeni din clasa noastră nu purta cravată.

Cîţiva caraghioşi dintr-a şaptea şi din ultima clasă purtau nişte papioane ridicole. Cu două ore înainte, cît îşi ţinuse căpitanul pe podium discursul înflăcărat de frumuseţile naturii, Mahlke purta încă gulerul cămăşii desfăcut; dar, în buzunarul de la piept, cravata era deja făcută ghem, aşteptînd marea ocazie.

Premiera lui Mahlke cu cravată! În faţa unicei, şi-n plus, pătatei oglinzi din vestiar - fără să se apropie de ea, mai curînd de la distanţă şi de formă - el se gîtuia cu cîrpa aia cu puncte colorate, lipsită de bun-gust, cum mi se pare azi, legîndu-şi-o în jurul gulerului ridicat; a îndoit gulerul, a mai tras o dată de nodul mult prea mare şi apoi a vorbit, nu tare, dar apăsat, încît vorbele lui se distingeau de interogatoriul încă în desfăşurare, de zgomotul acelor palme cu sunet sec pe care Mallenbrandt le aplica neobosit zîmbetului lui Buschmann, chiar şi în ciuda protestelor căpitanului: „Pot să pariez că n-a fost Buschmann. A cercetat careva hainele lui Buschmann?”.

Mahlke a avut imediat auditoriu. Şi totuşi, el se adresase oglinzii; cravata lui, noua găselniţă, s-a făcut remarcată abia mai tîrziu, dar nu cine ştie ce. Mallenbrandt însuşi a scotocit hainele lui Buschmann şi a găsit imediat un motiv să-l plesnească iarăşi peste zîmbet, pentru că în ambele buzunare ale jachetei a descoperit mai multe pachete începute de prezervative, pe care Buschmann le vindea la bucată în clasele terminale; taică-său era droghist. Mallenbrandt n-a găsit nimic altceva şi căpitanul s-a resemnat oarecum, şi-a pus cravata de ofiţer, şi-a îndoit gulerul, a pipăit locul gol, înalt-decorat înainte, şi i-a propus lui Mallenbrandt să nu ia povestea mult prea în serios: „Se poate înlocui. Doar nu-i capătul lumii, domnule profesor. Glumăproastădebăieţi.”

Dar Mallenbrandt a pus să se încuie sala de sport şi vestiarul şi, ajutat de doi din ultima clasă, ne-a căutat prin buzunare şi a cercetat fiecare colţişor care ar fi putut să treacă drept ascunzătoare. Amuzat la început, căpitanul a dat o mînă de ajutor, apoi şi-a pierdut răbdarea şi a făcut ceva ce nimeni

altul n-a îndrăznit să facă în vestiar: a fumat ţigară de la ţigară, strivind mucurile pe pardoseala de linoleum, şis-a indispus vizibil cînd Mallenbrandt, fără să spună un cuvînt, i-a împins o scuipătoare nefolosită de ani de zile, care se umplea de praf lîngă chiuvetă şi care fusese deja cercetată ca ascunzătoare pentru obiectul furat.

Căpitan-locotenentul a roşit ca un elev, şi-a smuls ţigara abia începută din gura uşor arcuită de orator şi n-a mai fumat; şi-a încrucişat braţele şi a trecut apoi la citirea nervoasă a orei: cu o mişcare scurtă de boxer făcea să apară din mînecă ceasul-brăţară, arătîndu-şi astfel graba.

A salutat de plecare lîngă uşă, cu mănuşile trase pe mîini, şi a dat de înţeles că felul în care se desfăşurau cercetările n-avea cum să-i placă şi că va încredinţa supărătoarea poveste directorului şcolii, pentru că el n-avea de gînd să lase nişte nătărăi prost-crescuţi să-i strice permisia.

Mallenbrandt i-a aruncat cheia unuia din ultima clasă, care a fost destul de neîndemînatic cît să creeze o pauză stânjenitoare la descuierea uşii de la vestiar.

VIII

Cercetările care au urmat au irosit toată după-amiaza zilei de sîmbătă, n-au dus la nici un rezultat şi mi-au rămas în minte cu doar puţine amănunte, nevrednice să fie povestite aici, pentru că eu trebuia să stau cu ochii pe Mahlke şi pe cravata lui deja pomenită, căreia din cînd în cînd încerca să-i ridice nodul; dar ar fi fost nevoie de un cui ca să-l facă fericit pe Mahlke - n-avea cine să te ajute.

Şi căpitan-locotenentul? Dacă întrebarea e îndreptăţită, la ea se va putea răspunde doar cu vorbe seci: a lipsit în timpul cercetărilor de după-amiază şi cred că nişte presupuneri nicdcînd confirmate au fost corecte: cică ar fi bătut cele trei, patru magazine cu decoraţii, însoţit de logodnica lui. Cineva din clasa noastră susţinea că l-ar fi văzut în duminica următoare la cafeneaua „Patru anotimpuri": nu numai că îl înconjurau logodnica şi părinţii ei, dar nici nu-i lipsea nimic de la gulerul cămăşii; şi clienţii cafenelei probabil c-au observat intimidaţi cine se afla în mijlocul lor, preocupat să reducă elegant, cu furculiţa, prăjitura tare a celui de-al treilea an de război.

Duminica mea nu m-a dus la cafenea. Îi promisesem părintelui Gusewski să-i fiu ministrant la liturghia de dimineaţă. Mahlke, cu cravata colorată la gît, a venit puţin după ora şapte şi, împreună cu cele cinci bătrînele obişnuite, n-a reuşit să mascheze golul din fosta sală de gimnastică. Ca întotdeauna, el îşi primea comuniunea în stînga, la margine. Cu o seară înainte, imediat după cercetările de la şcoală, fusese probabil la Capela Mariei şi se spovedise; sau poate că, dintr-un motiv sau altul, ai vorbit în şoaptă la urechea Sfinţiei Sale Wiehnke, în Biserica Inima lui Iisus.

Gusewski m-a reţinut, mi-a pus întrebări despre fratele meu care era în Rusia - sau poate că nu mai era, pentru că de săptămîni întregi nu mai aveam nici o veste de la el. Poate că mi-a dat două role de dropsuri cu zmeură, pentru că iarăşi călcasem şi apretasem toate veşmintele pentru vesperă şi stiharul - sigur e că atunci cînd am părăsit sacristia, Mahlke plecase deja. Trebuie să fi luat un tramvai înaintea mea. La Piaţa Max-Halbe am urcat în remorca liniei 9. Schilling a sărit din mers la

Magdeburger Straße, cînd tramvaiul luase deja viteză. Am vorbit despre cu totul altceva. Poate că i-am oferit din dropsurile de zmeură pe care le scosese la iveală părintele Gusewski. Între domeniul Saspe şi Cimitirul Saspe l-am ajuns din urmă pe Hotten Sonntag. Era pe o bicicletă de damă şi o avea pe mica Pokriefke călare pe portbagaj. Sfrijitura încă mai avea coapsele netede ca de broască, dar nu mai era plată peste tot. Vîntul arăta cit de lung îi era părul.

Pentru că la macazul Saspe a trebuit să aşteptăm tramvaiul în sens invers, Hotten Sonntag şi Tulla ne-au luat-o iarăşi înainte. Ne-au aşteptat amîndoi la staţia Brösen. Bicicleta se sprijinea de un coş pentru hîrtii pus de administraţia băilor marine. Se jucau de-a frăţiorul şi surioara, ţinîndu-se de degetul mic.

Rochia Tullei era albastră-albastră, ca sineala, şi prea scurtă, prea strimtă, prea albastră peste tot. Hotten Sonntag ducea ruloul cu halate de baie şi ce mai aveau. Ne-am mărginit să ne privim fără un cuvînt, să ştim cu toţii şi, din tăcerea asta grea, să-i dăm drumul: „E clar, ce mai, numai Mahlke, cine altcineva? Un tip a-ntîia".

Tulla voia să audă detalii, insista şi împungea cu degetul. Dar nimeni dintre noi nu i-a spus lucrului aceluia pe nume. A rămas lapidarul „CinealtcinevadecîtMahlke" sau „Eclarcemai". Doar Schilling, ba nu, eu am lansat un nou concept, în spaţiul dintre capul lui Hotten Sonntag şi scăfîrlia Tullei, zicînd: „Marele Mahlke. Asta, asta poate numai, asta a făcut-o Marele Mahlke".

Şi aşa i-a rămas titlul. Toate încercările anterioare să lipim o poreclă cuvîntului Mahlke au eşuat la scurt timp. Îmi aduc aminte de „gît golaş"; i-am zis şi „înghiţitor" sau „înghiţitorul", cînd se ţinea deoparte. Dar abia exclamaţia mea spontană: „Asta a făcut-o Marele Mahlke!" s-a dovedit viabilă. Şi, de aceea, pe hîrtia asta să se spună din Ioc în Ioc „Marele Mahlke", cînd este vorba despre Joachim Mahlke.

La casă am scăpat de Tulla. Ea s-a dus la băile pentru femei şi umerii îi întindeau stofa rochiei. De la construcţia asemănătoare unei verande, aflată la intrarea băii pentru bărbaţi, se vedea marea, palidă şi umbrită de nori de vreme bună, înşiraţi în dezordine pe cer. Apa: nouăsprezece. Toţi trei, şi fără să fie nevoie să căutăm, am văzut în spatele celui de-al doilea banc de nisip cum cineva înota în direcţia suprastructurii dragorului, înverşunat, pe spate, împroşcînd cu multă spumă. Am fost cu toţii de acord: doar unul avea să

înoate după el. Schilling şi cu mine l-am propus pe Hotten Sonntag; el prefera să stea întins cu Tulla Pokriefke în spatele paravanului de la baia pentru familii şi să presare nisip pe coapse de broască. Schilling a pretins că mîncase prea mult la micul dejun: „Ouă şi aşa mai departe. Bunica din Krampitz are găini şi cîteodată aduce cinşpe bucăţi pentru duminică”.

Mie nu mi-a venit nici o idee. Mîncasem de dimineaţă încă înainte de liturghie. Respectam numai arareori porunca să merg pe nemîncate. În plus, nici Schilling şi nici Hotten Sonntag nu spuseseră „Marele Mahlke”, eu am spus-o, eu am înotat după el şi nu m-am grăbit cine ştie ce.

Pe podeţul dintre bazinul pentru femei şi cel pentru familişti mai-mai să iasă o ceartă, pentru că Tulla Pokriefke voia să vină cu mine. Şedea ghemuită pe parapet, toată numai mîini şi picioare. De veri întregi avea pe ea acelaşi costum de baie pentru copii, gri-soare ce, cîrpit grosolan peste tot, care-i strivea sînii mărunţi şi-i gîtuia coapsele; materialul scămoşat i se mula între picioare, formînd un pliu. Înjura cu nasul încreţit şi cu degetele de la picioare depărtate.

Tulla a renunţat să mă însoţească, în schimbul unui nu ştiu ce dar - Hotten Sonntag i-a şoptit ceva la ureche; atunci, vreo patru, cinci băieţi de-a cincea, buni înotători pe care-i văzusem adesea pe navă, au trecut peste parapet - probabil că mirosiseră ei ceva -, fiindcă voiau să ajungă la epavă, chiar dacă pomeniseră altă ţintă, spunînd: „Vrem în cu totul altă parte. La mol sau mai vedem noi”. Hotten Sonntag avea grijă de mine: „Am să-i lustruiesc ouăle cui se ia după el”.

Am pornit cu o plonjare făcută aiurea de pe podeţ, m-am îndepărtat, schimbînd des poziţia, şi nu m-am grăbit. În timp ce înotam şi în timp ce scriu, am încercat şi încerc să mă gîndesc la Tulla Pokriefke, pentru că nu voiam şi nu vreau să mă gîndesc întruna la Mahlke. De aceea am înotat pe spate, de aceea scriu: am înotat pe spate. Numai aşa puteam şi pot s-o văd pe Tulla Pokriefke, osoasă, în lînă gri-şoarece şi ghemuită pe parapet: se face tot mai mică, mai smintită, mai dureroasă; pentru că Tulla era pentru noi toţi ca un ghimpe în carne; dar, cînd am trecut de al doilea banc de nisip, ea se ştersese cu totul, nu mai rămăsese nici un punct, nici un ghimpe, nici o scobitură, acum nu mă mai îndepărtam de Tulla, înotam către Mahlke; scriu: către tine; înotam pe burtă şi nu mă grăbeam.

Şi, fie spus între două mişcări de braţe - apa te ţine -, era ultima duminică dinaintea vacanţei mari. Ce se întîmpla pe atunci? Aveam Crimeea şi

Rommel ajunsese din nou în centrul atenţiei, în Africa de Nord. De la Paşti încoace eram într-a şasea. Esch şi Hotten Sonntag se prezentaseră voluntari, amîndoi la Luftwaffe, dar, ca şi mine, care am tot şovăit şi-am vrut ba la marină, ba nu la marină, au ajuns mai tîrziu grenadieri la tancuri, un fel de infanterişti mai de soi. Mahlke nu s-a prezentat, a făcut excepţie, ca întotdeauna, spunînd: „Cred că nu sînteţi întregi la minte!”. Şi totuşi, fiind cu un an mai mare decît noi, lui i se ofereau cele mai bune şanse să iasă înaintea noastră; dar cel ce scrie n-are voie să anticipeze.

Pe ultimele două sute de metri am înotat şi mai încet, pe burtă, fără să mai schimb poziţia, ca să nu obosesc. Marele Mahlke şedea ca întotdeauna în umbra habitaclului. Numai genunchii îi erau la soare. Precis că deja fusese o dată jos.

Rămăşiţele gîlgîite ale unei uverturi se clătinau în vîntul care bătea din faţă, întîmpinîndu-mă însoţite de clipocitul valurilor. Astea erau efectele lui: se scufunda în cămăruţa lui, învîrtea manivela, punea un disc, se întorcea la suprafaţă cu cărarea din creştet şiroind de apă, se ghemuia în umbră şi-şi asculta muzica, în vreme ce, deasupra navei, ţipînd, pescăruşii întăreau credinţa în migrarea sufletelor.

Nu, înainte să fie prea tîrziu, vreau să mă mai arunc o dată pe spate şi să contemplu norii mari, ca nişte saci cu cartofi, care se înălţau întotdeauna din Putziger Wiek în ritm egal, trecînd peste epava noastră spre sud-est, răspîndind o lumină nestatornică şi răcoare pe durata perindării fiecăruia. Niciodată n-am mai văzut nişte nori atît de frumoşi, atît de albi, atît de asemănători cu nişte saci cu cartofi - sau poate numai la expoziţia aceea pe care părintele Alban o făcuse cu ajutorul meu, la noi, în Căminul Kolping: „Copiii din parohia noastră pictează vara”. De asta mă întreb încă o dată, înainte ca ruginitura îndoită să-mi fie la-ndemînă: De ce eu? De ce nu Hotten Sonntag sau Schilling? Aş fi putut să-i trimit la epavă pe cei de-a cincea sau pe Tulla cu Hotten Sonntag. Sau pe toţi, cu Tulla printre ei - îndeosebi cei de-a patra şi a cincea se ţineau după sfrijită, mai ales unul care era neam cu Tulla, pentru că toţi îi ziceau „vărul lui Tulla”. Dar eu înotam singur, i-am dat lui Schilling în grijă să nu vină nici unul după mine, şi nu mă grăbeam.

Eu, Pilenz - ce legătură are numele meu cu toate astea? -, pe vremuri ministrant, care am vrut să devin nici eu nu mai ştiu ce, sînt acum secretar

la Căminul Kolping şi nu mai pot să mă rup de vrajă; citesc Bloy, pe gnostici, Boli,

Friedrich Heer şi, adesea tulburat de confesiunile bunului Sfînt Augustin, discut nopţi în şir despre Sîngele lui Iisus, Trinitate şi taina mîntuirii, la un ceai mult prea negru, cu părintele Alban, un franciscan descuiat, credincios doar în parte, şi îi povestesc despre Mahlke şi despre Fecioara lui Mahlke, despre gîtul lui Mahlke şi despre mătuşa lui Mahlke, despre cărarea lui Mahlke din creştet, despre apa cu zahăr, despre gramofon, bufniţa albă, şurubelniţă, pompoane de lină, nasturi luminiscenţi, despre pisică şi şoarece, despre mea culpa şi despre cum şedea Marele Mahlke pe navă şi eu înotam către el, fără să mă grăbesc, pe burtă, pe spate; pentru că numai eu eram, ca să zic aşa, prietenul lui, dacă era posibil să fii prieten cu Mahlke. Oricum, eu îmi dădeam silinţa. Nici un fel de silinţă! Umblam alături de el şi deatributele lui schimbătoare aşa, de la sine.

Dacă Mahlke mi-ar fi spus: „Fă asta şi-asta!”, aşa aş fi făcut, ba chiar şi-n plus. Dar Mahlke nu spunea nimic, tolera fără o vorbă sau un gest să mă ţin după el, să-l iau de pe Osterzeile, chiar dacă era un ocol, ca să pot merge la şcoală alături de el. Şi, cînd a făcut o modă din pompoane, eu am fost primul care s-a alăturat modei şi a purtat pompoane la gît. O vreme am purtat - dar numai acasă - şi o şurubelniţă legată cu un şiret. Şi, dacă am continuat să mă fac preţuit ca ministrant la părintele Gusewski, deşi credinţa şi toate cerinţele se duseseră încă de pe cînd eram într-a patra, o făceam numai ca să mă pot uita ţintă la gîtul lui Mahlke în timpul împărtăşaniei. De aceea, cînd Marele Mahlke s-a ras pentru prima oară, după vacanţa de Paşti din patruzeci şi doi - în Marea Coralilor se duceau lupte cu portavioane - două zile mai tîrziu mi-am răzuit şi eu bărbia, chiar dacă la mine nici nu putea fi vorba de barbă. Şi dacă Mahlke mi-ar fi spus, după discursul comandantului de submarin: „Pilenz, şuteşte-i chestia aia cu legătoare!”, aş fi luat din cui obiectul cu panglică negru-alb-roşu şi l-aş fi pus deoparte pentru tine.

Dar Mahlke îşi purta singur de grijă, stătea ghemuit pe punte, la umbră, asculta rămăşiţele chinuite ale muzicii lui submarine: *Cavalleria rusticana* - sus, pescăruşi - marea, cînd netedă, cînd încreţită, cînd valuri scurte - două nave zdravene în radă - umbre de nori furişate - spre Putzig, vedete rapide în formaţie: şase valuri de provă, ici-colo ambarcaţiuni pescăreşti - apa gîlgîie deja la epavă, eu înot lent, pe burtă, mă uit în altă parte, apoi la, pe

lîngă, printre rămăşiţele gurilor de aerisire - cîte erau, de fapt? - te văd, înainte ca mîinile mele să apuce rugina - sînt deja cincisprezece ani buni - pe tine te văd! Înot, apuc grilajul, te văd: Marele Mahlke stă ghemuit în umbră, nemişcat, discul de jos s-a blocat, îndrăgostit de mereu acelaşi pasaj, se stinge îngînînd monoton, pescăruşii îşi iau zborul; şi tu ai la gît obiectul cu panglică.

Totul arăta ciudat, pentru că, în rest, nu mai avea nimic pe el. Ghemuit la umbră, în pielea goală, osos, cu veşnica lui insolaţie. Numai genunchii îi erau luminaţi. Scula lui lungă, pe jumătate trează, şi boaşele turtite pe rugină. Dosul genunchilor îi strivea mîinile. Părul, în şuviţe peste urechi, dar încă despărţit la mijloc de cărare, fie ea şi de la scufundări. Chipul lui vorbea - era expresia Mîntuitorului - şi, dedesubt, ca unic veşmînt, imobilă, acea mare, foarte mare bomboană, la o palmă sub claviculă.

Pentru prima oară, un măr al Iui Adam care, după cum bănuiesc şi acum, era motorul şi frîna lui Mahlke - chiar dacă el avea motoare de schimb -, îşi găsise o contragreutate exactă. Dormea liniştit sub piele, el, mărul lui Adam, şi, o bucată de vreme, n-a fost nevoit să se mişte; ceea ce îi făcea bine şi se echilibra în cruce avea o preistorie: obiectul fusese conceput ca atracţie pentru ochi, cu un clasic simţ al formelor, de către bătrînul Schinkel[21], în anul O mie opt sute treisprezece, cînd se dădea aur pentru fier; mici modificări în o mie opt sute şaptezeci - şaptezeci şi unu, mici modificări din o mie nouă sute paisprezece pînă în optsprezece, la fel şi de data asta. Dar nu avea nimic de-a face cu vechiul *Pour le merite* derivat din Crucea Malteză, deşi stîrpitura lui Schinkel se muta pentru prima oară de pe piept la gît, proclamînd credinţa în simetrie.

— Ei, Pilenz! Frumos instrument, ce zici?

— Grozav, dă să pun mîna.

— Cîştigat cinstit - nu-i aşa?

— M-am gîndit că tu ai şterpelit obiectul.

— Şterpelit? Nici gînd. Mi-a fost acordat ieri pentru cinci nave din convoiul spre Murmansk şi, pe deasupra, un crucişător din clasa *Southampton*...

Am dat în aiureală, voiam să ne arătăm binedispuşi, am urlat toate strofele de la *Pornim contra Angliei,* am scornit strofe noi, în care erau străpunse la mijloc nu petroliere şi transportoare de trupe, ci anumite fete şi

profesoare de la Liceul „Gudrun”; fornăiam prin mîinile făcute pîlnie comunicate speciale cu cifre de scufundări, pe jumătate porcoase, pe jumătate exorbitante, şi băteam cu pumnii şi călcîiele în pasarela punţii; şi nava vuia, zăngănea, găinaţul uscat plesnea, pescăruşii se întorceau, în port intrau vedete rapide, nori albi, frumoşi, călătorind deasupra noastră şi la orizont, uşori ca dîrele de fum, du-te-vino, fericire, scînteiere, nici un peştişor nu sărea, vremea rămînea prietenoasă, obiectul ţopăia, dar nu din cauza gîtului: pentru prima oară, la Mahlke era totul viu şi oarecum prostesc; fără expresia de Mîntuitor, ci mai curînd sărit de pe fix; şi-a luat obiectul de la gît, a pus capetele panglicii deasupra osului iliac, cu gesturi afectate şi, imitînd destul de comic o fată, dar nu o fată anume, cu picioarele, umerii şi capul întors, a lăsat bomboana mare de metal să i se legene în faţa boaşelor şi a sculei: dar decoraţia abia de-i acoperea o treime din bărbăţie.

Între altele - şi în timp ce numărul tău de circ începea să mă calce pe nervi -, l-am întrebat dacă avea de gînd să păstreze obiectul. I-am zis că ar fi cel mai bine să pună chestia aia în adăpostul de sub puntea pasarelei, între bufniţa albă, gramofon şi Pilsudski.

Marele Mahlke avea alte planuri, pe care şi le-a dus la îndeplinire. Dacă Mahlke ar fi pus obiectul sub punte sau, mai bine, dacă n-aş fi fost niciodată prieten cu Mahlke sau, şi mai bine, amîndouă deodată - obiectul, ascuns în cabina de radiotelegrafie şi eu legat doar vag de Mahlke, din curiozitate şi pentru că eram în aceeaşi clasă -, atunci n-aş fi nevoit acum să scriu, n-aş fi nevoit să-i spun părintelui Alban: „A fost vina mea că, mai tîrziu, Mahlke...” Dar eu scriu, fiindcă trebuie să scap de toate astea. E plăcut, într-adevăr, să faci piruete pe hîrtie albă - dar la ce-mi folosesc nişte nori albi, adieri, vedete rapide care intră cu precizie în port şi un stol de pescăruşi în chip de cor antic? La ce folosesc toate vrăjitoriile care se fac cu gramatica? Chiar dacă aş scrie totul cu litere mici şi fără punctuaţie şi tot ar trebui să spun: Mahlke n-a pus obiectul în fosta cabină de radiotelegrafie a fostului dragor polonez *Rybitwa,* n-a agăţat instrumentul între mareşalul Pilsudski şi „Madona Neagră”, deasupra gramofonului bolnav de moarte şi a bufniţei albe care putrezea; în timp ce eu număram pescăruşi, el a făcut doar o vizită scurtă acolo jos, o jumătate de oră, cu bomboana la gît, şi s-a fudulit - sunt foarte sigur-în faţa Fecioarei lui cu o decoraţie a-ntîia pe care a adus-o

înapoi pe punte, la lumină, trecînd prin tambuchi; s-a îmbrăcat cu tot cu pandantiv în chiloţii de baie, am înotat împreună în ritm egal înapoi la băi şi el a trecut bucata de fier ascunsă în palmă pe lîngă Schilling, Hotten Sonntag, Tulla Pokriefke, cei de-a cincea, pînă la cabina lui de la baia pentru bărbaţi.

Doar pe jumătate şi fără chef, am dat informaţii pentru Tulla şi suita ei, am dispărut apoi şi eu în cabina mea, m-am îmbrăcat în grabă şi l-am prins pe Mahlke la staţia liniei 9. Cît a durat călătoria cu tramvaiul, am încercat să-l conving să predea decoraţia direct locotenentului - dacă tot voia s-o facă; i se putea afla adresa.

Cred că nu mă asculta. Eram prinşi în mulţime pe platforma din spate. În jurul nostru, înghesuiala de duminică, la începutul amiezii. Între staţii, deschidea palma între cămaşa lui şi a mea; şi amîndoi ne uitam drept în jos, la metalul sever, întunecat, cu panglica încă udă, mototolită. Cînd am ajuns la înălţimea domeniului Saspe, Mahlke şi-a pus decoraţia provizoriu, pe nodul de la cravată, fără să lege panglica, încercînd să folosească ferestrele vagonului drept oglindă. Cît a stat tramvaiul în aşteptarea celui din sens invers, mi-am îndreptat privirea în sus, peste o ureche de-a lui, peste părăginitul cimitir Saspe, pe lîngă nişte pini strîmbi, spre aeroport şi am avut noroc: Un *Ju 52* vînjos, cu trei motoare, a aterizat cu tot ceremonialul şi mi-a fost de ajutor.

Dar lumea de duminică din tramvai oricum n-ar fi avut ochi pentru reprezentaţiile Marelui Mahlke. Printre şi peste bănci, oamenii erau nevoiţi să ducă o luptă zgomotoasă cu ţîncii, cu halatele de baie făcute sul, cu oboseala de ştrand. Valul de scînceli şi sîcîială de copii, care pornea, scădea, creştea, se potolea şi devenea somn, se răspîndea de la platforma din faţă la cea din spate şi înapoi - la fel şi mirosurile care ar fi acrit orice lapte.

Am coborît la capăt, la Brunshoferweg, şi Mahlke mi-a zis peste umăr că avea de gînd să-i tulbure directorului Waldemar Klohse odihna amiezii; că avea de gînd să meargă singur şi că n-avea rost să-l aştept.

Klohse locuia - lucru cunoscut - pe Baumbachallee. L-am condus prin tunelul pavat cu dale de sub terasamentul căii ferate, apoi l-am lăsat pe Marele Mahlke să plece: nu se grăbea, mergea mai curînd într-un zigzag cu unghiuri teşite. În stînga, între degetul mare şi arătător, ţinea capetele panglicii şi învîrtea decoraţia, folosind-o ca elice şi imbold în drum spre Baumbachallee.

Blestemat plan şi blestemată îndeplinire! Dacă ai fi aruncat chestia aia sus, în tei, în cartierul acela de vile, umbrit de copaci frunzoşi, erau destule coţofene care să fi luat obiectul, să-l fi dus în ascunzătorile lor şi să-l fi pus alături de linguriţa de argint, de inel şi de broşa, de celelalte fleacuri.

Luni, Mahlke a lipsit. Clasa şuşotea. Profesorul Brunies îşi ţinea ora de germană. Iarăşi sugea pastile Cebion pe care ar fi trebuit să le împartă elevilor. Cartea deschisă la Eichendorff. Fonfăiala lui de bătrîn venea dinspre catedră, dulceagă, încleiată: cîteva pagini din *Pierde-vară,* apoi „roata morii”, „ineluş”, „menestrel” - „Doi flăcăi vînjoşi plecară” - „De-ndrăgeşti o ciută, altora 'nainte” - „Un cîntec doarme-n orice lucru”- „Aer cald curge albastru”. Despre Mahlke, nici o vorbă.

Abia marţi a venit directorul Klohse cu un dosar cenuşiu, s-a înfipt lîngă profesorul Erdmann - care îşi freca mîinile stînjenit - şi deasupra capetelor noastre s-a auzit glasul lui Klohse, cu răsuflarea rece, zicînd că s-au întîmplat lucruri nemaiauzite, şi asta în vremuri nefaste, cînd toţi ar trebui să se ţină laolaltă; că respectivul fusese deja îndepărtat din şcoală; că s-a renunţat, însă, la informarea altor instanţe, cum ar fi Conducerea Regională. Tuturor elevilor li se cerea să păstreze o tăcere bărbătească şi astfel să îndrepte, în spiritul şcolii, o comportare nedemnă. Aceasta era dorinţa unui fost elev - a căpitan-locotenentului de marină, comandant de submarin şi deţinător al... şi aşa mai departe.

Într-adevăr, Marele Mahlke a zburat - nimeni nu mai fusese eliminat definitiv din şcoală în timpul războiului -, dar a fost transferat la Liceul „Horst Wessel”. Povestea lui n-a fost trîmbiţată nici acolo.

IX

Liceul „Horst Wessel” se numea înainte de război Liceul Real „Prinţul Moştenitor Wilhelm” şi avea acelaşi miros prăfuit ca şi şcoala noastră. Clădirea - construită, cred, în o mie nouă sute doisprezece -, numai în exterior mai prietenoasă decît lădoiul nostru de cărămidă, se afla în partea de sud a suburbiei, la poalele pădurii Jäschkental; prin urmare, toamna, cînd au început iarăşi orele, drumul lui Mahlke spre şcoală nu se intersecta nicăieri cu drumul meu spre şcoală.

Dar şi în timpul vacanţei mari a stat ascuns privirilor noastre - o vară fără Mahlke; se zicea că s-ar fi înscris într-o tabără de pregătire militară cu posibilităţi de instruire premilitară în radiotelegrafie. Nu şi-a arătat insolaţia nici în Brösen, nici la băile Glettkau. Pentru că n-avea rost să-l caut la Capela Mariei, părintele Gusewski n-a mai putut să conteze pe unul dintre cei mai vrednici ministranţi ai lui, pe toată durata vacanţei; ministrantul Pilenz îşi spunea: nici o liturghie fără Mahlke.

Noi, cei rămaşi, ne mai ghemuiam din cînd în cînd pe navă, dar fără nici un chef. Sonntag a încercat zadarnic să găsească intrarea în cabina de radiotelegrafie. Şi printre cei de-a cincea se răspîndeau noi şi noi zvonuri despre un adăpost grozav, aranjat trăsnit, din interiorul suprastructurii de comandă. Un obraznic cu ochii foarte apropiaţi, căruia nătărăii îi spuneau cu supuşenie Stortebeker[22], se scufunda fără oprire. Vărul Tullei Pokriefke, un băietan mai curînd firav, a fost o dată sau de două ori pe navă, dar fără să facă scufundări. În gînd sau pe viu am încercat să-ncep cu el o discuţie despre Tulla; ţineam la ea. Dar ea îşi molipsise şi vărul, ca şi pe mine - cu ce, oare? - cu lîna împîslită, cu eternul ei miros de clei de tîmplărie. „Nu-i treaba dumitale!”, mi-a spus vărul - sau ar fi putut să-mi spună.

Tulla lipsea de pe navă, a rămas la băi, dar o terminase cu Hotten Sonntag. Ce-i drept, fusesem cu ea de două ori la cinematograf, dar n-avusesem noroc: ea mergea cu oricine la cinematograf. Se zicea că ar fi fost amorezată de Störtebeker ăla, amorezată fără şanse, pentru că Störtebeker

se arăta amorezat, în primul rînd, de nava noastră şi căuta intrarea în vizuina lui Mahlke. Către sfîrşitul vacanţei mari s-a şoptit mult despre scufundările lui, cică încununate de succes. Dovezile lipseau: n-a adus sus nici vreun disc umflat de apă şi nici vreo pană putredă de bufniţă albă. Totuşi, zvonurile au rămas şi, doi ani şi jumătate mai tîrziu, cînd a fost luată pe sus acea destul de misterioasă bandă de tineri - Störtebeker era considerat şeful ei -, s-a zis că la proces iarăşi ar fi fost vorba despre nava noastră şi despre ascunzătoarea din interiorul suprastructurii de comandă. Dar atunci eram deja în armată, am aflat doar frînturi, pentru că părintele Gusewski mi-a scris pînă la sfîrşit şi cît a mai mers poşta, trimiţîndu-mi scrisori prieteneşti de călăuzire spirituală. Şi, într-una dintre ultimele, din ianuarie patruzeci şi cinci - cînd armatele ruseşti ajunseseră deja la Elbing era scris ceva despre un atac scandalos al aşa-numitei bande a scărmănătorilor asupra Bisericii Inima lui Iisus, unde oficia Sfinţia Sa Wiehnke. Junele Störtebeker era trecut în scrisoare cu numele lui adevărat; de asemenea, cred ca am citit ceva despre un copil de trei ani pe care banda îl ţinea la mare cinste ca talisman, ca pe un fel de mascotă. Uneori sînt sigur, alteori mă îndoiesc că în ultima sau în penultima scrisoare a lui Gusewski - am pierdut pachetul, la fel şi jurnalul, cu tot cu raniţă, în apropiere de Cottbus - a fost numită şi acea navă care, înainte de începutul vacanţei de vară din patruzeci şi doi, ar fi trebuit să-şi sărbătorească marea ei zi, dar care, în timpul vacanţei, şi-a pierdut strălucirea; fiindcă şi acum vara cu pricina păstrează un gust fad, pentru că lipsea Mahlke. Nici o vară fără Mahlke!

Nu că am fi fost deznădăjduiţi că nu mai era el. Mai ales eu eram bucuros că scăpaseră de el, că nu mai trebuia să alerg în urma lui; dar pentru ce am apărut chiar după începutul şcolii la părintele Gusewski şi m-am oferit să fiu ministrant? În spatele ochelarilor fără ramă, faţa preotului s-a încreţit de bucurie, făcînd mii de cute şi, în spatele aceloraşi ochelari, a devenit gravă, fără cute, cînd, aşa, din întâmplare, în timp ce-i periam sutana - şedeam în sacristie -, l-am întrebat de Joachim Mahlke. Calm, cu o mînă dusă la ochelari, a spus: „Desigur, el e unul dintre cei mai zeloşi, ca şi înainte, nu pierde nici o liturghie de duminică, însă, oricum, în ultimele patru săptămîni a fost într-o aşa-zisă tabără de pregătire militară; nu vreau să cred că iarăşi vreţi să serviţi în faţa altarului numai din cauza lui Mahlke. Vorbiţi, Pilenz!”.

Cu exact două săptămîni înainte ajunsese la noi vestea că fratele meu, Klaus, căzuse ca subofiţer la Kuban. Am dat moartea lui drept motiv al revenirii mele ca ministrant în faţa altarului. Părintele Gusewski a părut să mă creadă sau şi-a dat silinţa să dea crezare vorbelor mele şi cucerniciei mele reînviate.

Abia îmi amintesc detaliile care alcătuiau chipul lui Hotten Sonntag sau cel al lui Winter; în schimb, Gusewski avea păr des, sîrmos, negru şi creţ, numai ici-colo sur ca gheaţa, pe o piele cu mâtreaţă care-i lăsa urme pe sutană. Ras cu minuţiozitate pe ceafa, părul lui avea la spate reflexe albăstrii. Apa de mesteacăn pentru pâr şi săpunul Palmolive îi defineau mirosul. Uneori fuma ţigări orientale cu ajutorul unui portţigaret de chihlimbar complicat şlefuit. Trecea drept un om cu vederi largi şi juca tenis de masă în sacristie cu ministranţii şi cu cei care veneau la prima comuniune. Cerea unei anume doamne Tolkmit sau, dacă bătrîna era bolnavă, ministranţilor pricepuţi, adesea mie, să-i apreteze excesiv tot ce era albitură, omoforul şi stiharul. La fiecare banderolă brodată sau stolă, la toate patrafirele, indiferent că erau culcate sau atîrnate în dulapuri, punea el însuşi săculeţe cu lavandă, îngreunîndu-le. Cînd aveam cam treisprezece ani, şi-a trecut mîna mică, lipsită de păr, pe sub cămaşa mea, de la ceafă în jos, pînă la betelia pantalonilor de sport, apoi şi-a tras-o înapoi, pentru că pantalonii n-aveau elastic şi îi legam în faţă cu benzi de pînză cusute. Nu mi-a păsat prea tare de încercarea lui, mai ales că părintele Gusewski, cu felul lui prietenos, adesea tineresc, mi-era simpatic. Şi acum îmi aduc aminte de el cu o bunăvoinţă ironică; de aceea, nici un cuvînt în plus despre nişte pipăieli întâmplătoare şi nevinovate, care, în fond, erau doar în căutarea sufletului meu de catolic. În general, el era ca alte sute de preoţi, întreţinea o bibliotecă bine aleasă pentru o parohie de muncitori care citeau puţin, nu era excesiv de zelos, credinţa lui avea limite - de pildă, în ceea ce priveşte înălţarea la cer a Fecioarei - şi rostea orice cuvînt, fie despre Sîngele lui Iisus, trecînd de corporal, fie despre tenisul de masă, în sacristie, cu aceeaşi intonaţie dulceag-vioaie. Ridicol mi s-a părut că la patruzeci de ani a făcut o cerere să-şi schimbe numele şi, exact un an mai tîrziu, s-a numit şi a cerut să i se spună Gusewing, părintele Gusewing. Dar moda germanizării numelor cu rezonanţă poloneză, care se terminau în *ki* sau *ke* sau *a* - precum *Formella* - şi-au însuşit-o mulţi atunci: Lewandowski a devenit Lengnisch; din domnul Olczewski, măcelarul nostru, a ieşit la

iveală maistrul-măcelar Ohlwein; părinţii lui Jürgen Kupka au vrut să se numească Kupkat, ca în Prusia de Răsărit, dar cererea le-a fost respinsă, cine ştie de ce.

Poate că după modelul „Saul devine Paul” şi un anume Gusewski a vrut să devină Gusewing, dar, pe hîrtia asta, părintele Gusewski se numeşte în continuare Gusewski; pentru că tu, Joachim Mahlke, n-ai cerut să ţi se schimbe numele.

Cînd am servit pentru prima oară în faţa altarului la liturghia de dimineaţă, după vacanţa de vară, l-am văzut iarăşi şi într-un fel nou. Chiar după rugăciunile de pe treptele altarului - Gusewski stătea în partea dreaptă, ocupat cu *Introitus* -, l-am descoperit în banca a doua, la altarul Mariei. Dar abia între citirea epistolei şi gradual şi apoi, în timpul citirii Evangheliei, am avut vreme să-i cercetez din plin înfăţişarea. Chiar dacă părul lui avea cărare la mijloc, ca şi înainte, şi fusese fixat cu obişnuita apă cu zahăr, acum îl purta cu o lungime de chibrit mai lung. Ţeapăn şi zaharisit, el îi cădea ca două streşini abrupte peste urechi: ar fi putut s-o facă pe Iisus, îşi împreuna mîinile în aer, cam pe la înălţimea frunţii, deci fără să-şi sprijine coatele, şi, sub acoperişul palmelor, lăsa să se vadă un gît care, dezvelit şi fără apărare, dădea totul la iveală; pentru că gulerul cămăşii era răsfrînt peste gulerul hainei: nici cravată, nici pompoane, nici medalion, şurubelniţă sau vreo altă piesă din bogatul lui arsenal. Singurul animal heraldic pe un cîmp liber era acel şoarece agitat pe care îl adăpostea sub piele, în loc de laringe, care cîndva atrăsese pisica şi mă ademenise pe mine să-i pun pisica la gît. În plus, pe distanţa dintre mărul lui Adam şi bărbie mai erau nişte urme rămase de la bărbierit. Cît pe ce să ajung prea tîrziu cu clopoţeii la *Sanctus*.

Pe banca pentru comuniune, purtarea lui Mahlke a fost mai puţin afectată. Şi-a coborît mîinile împreunate pînă sub clavicule şi gura lui răspîndea un miros de parcă în el ar fi fiert încontinuu, la flacără mică, o oliţă cu varză. Abia a luat ostia, şi altă noutate îndrăzneaţă mi-a atras atenţia: pînă acum, ca orice om care se împărtăşea, Mahlke făcuse fără ocoluri acel drum parcurs în tăcere, de la banca pentru comuniune pînă la locul lui din al doilea şir de bănci; de data asta l-a lungit, l-a întrerupt, căutînd mai întîi, cu paşi lenţi şi rigizi, mijlocul altarului Mariei şi căzînd apoi în genunchi, nu pe pardoseala de linoleum, ci alegîndu-şi ca aşternut covorul cu peri aspri, care începea cu puţin înainte de treptele altarului. Şi-a întins mîinile împreunate pînă deasupra ochilor, deasupra cărării din creştet,

apoi mai sus, cu aviditate, înspre figura de ghips mai mare decît în natură, care, fără prunc - Fecioara Fecioarelor -, stătea pe secera argintată a lunii, cu o mantie vopsită în albastru de Prusia, împodobită cu stele, care-i cădea de la umeri pînă la glezne; avea mîinile cu degete lungi împreunate pe pieptul plat şi privea cu ochi de sticlă montaţi, uşor proeminenţi, spre tavanul fostei săli de sport. Cînd s-a ridicat din nou, genunchi după genunchi, şi şi-a adunat iarăşi mîinile în faţa gulerului răsfrînt, Mahlke avea imprimat pe rotule un model grunţuros, roşu intens, de la covor.

Şi părintele Gusewski observase amănuntele noilor apucături ale lui Mahlke. Nu că aş fi întrebat. Cu totul de la sine, ca şi cum ar fi dorit să scape de o povară sau s-o împartă cu alţii, deja indispus, el a început să vorbească, imediat după slujbă, despre zelul religios excesiv arătat de Mahlke, despre manifestări exterioare primejdioase şi despre acea îngrijorare care îl stăpînea de multă vreme. La Mahlke, cultul Măriei se învecina - aşa zicea el - cu idolatria, oricare ar fi fost nevoia lăuntrică care îl aducea în faţa altarului.

M-a aşteptat în faţa ieşirii din sacristie. Cît pe ce să intru înapoi de sperietură, dar el m-a şi luat de braţ, rîzînd degajat, într-un fel nou, şi trăncănea, trăncănea. El, care fusese monosilabic, vorbea acum despre vreme - vară tîrzie, fire de aur prin aer - şi imediat a început să povestească, pe acelaşi ton familiar, dar fără să-şi coboare glasul: „De altfel, m-am înscris voluntar. Mă mir şi eu de mine. Doar ştii cît de puţin îmi pasă: militărie, joaca de-a războiul şi toată exagerarea asta a virtuţilor soldăţeşti. Ia ghici la ce armă. Nici pomeneală. Luftwaffe nu mai e de multă vreme mare scofală. Să mori de rîs: paraşutist! Hai, zi că vreau la submarine. Ei, în sfîrşit! E singura armă care-ţi mai dă şanse; chiar dacă o să mi se pară pueril să fiu într-aşa o chestie şi aş prefera să fac ceva util sau ceva amuzant. Doar ştii că doream cîndva să devin clovn. Ce nu-ţi trece prin minte cînd eşti copil! Dar şi azi găsesc meseria asta întru totul pasabilă. Altminteri, îmi merge binişor. Ah, şcoala e şcoală. Ce nerozii mai făceam înainte vreme! Îţi mai aduci aminte? Pur şi simplu nu mă puteam obişnui cu chestia asta. Îmi ziceam că-i un fel de boală şi uite că e perfect normal. Ştiu oameni sau i-am văzut pe unii care au unul şi mai mare, fără să-şi facă prea multe probleme. A început atunci, de la istoria cu pisica. Mai ştii, stăteam întinşi pe terenul Heinrich-Ehlers. Tocmai era un turneu de *Schlagball.* Eu dormeam sau moţăiam şi bestia cenuşie - sau era neagră - mi-a văzut gîtul şi a sărit sau

unul dintre voi, Schilling, cred eu, el ar fi în stare, a luat pisica... Ei, s-o ştergem cu buretele. Nu, pe navă n-am mai fost. Störtebeker? Am auzit. N-are decît, n-are decît. Doar n-am pus stăpînire pe navă. Treci pe la noi cîndva”.

Abia în a treia duminică de advent şi după ce Mahlke făcuse din mine, toată toamna, cel mai harnic ministrant, am dat curs invitaţiei lui. Pînă după începutul adventului a trebuit să fac singur serviciul, fiindcă părintele Gusweski n-a reuşit să găsească un al doilea ministrant. De fapt, am vrut să-l vizitez pe Mahlke chiar în prima duminică şi să-i duc lumînarea, dar distribuirea a fost făcută prea tîrziu şi Mahlke n-a putut să-şi pună lumînarea sfinţită la altarul Mariei decît în a doua duminică de advent. Cînd m-a întrebat: „Poţi să faci rost de cîteva? Gusewski nu vrea să dea nici una”, eu i-am răspuns: „Să văd”. Şi i-am făcut rost de o lumînare dintr-alea rare, din timpul războiului, lungi, spălăcite, ca mugurii de cartof; că familia noastră avea dreptul la acel articol raţionalizat, avînd în vedere că fratele meu căzuse în război. Şi m-am dus pe jos la Serviciul de Raţionalizare, am primit cartela, după ce am arătat certificatul de deces, am mers cu tramvaiul la magazinul special din Oliva, n-am găsit lumînări, am mai făcut de două ori drumul şi am putut să-ţi fac livrarea şi să te văd îngenunchind cu lumînarea în faţa altarului Mariei, aşa cum îmi imaginasem şi dorisem, abia în a doua duminică. În vreme ce Gusewski şi cu mine purtam violet la advent, gîtul tău se înălţa din gulerul alb, răsfrînt şi paltonul întors pe dos şi refăcut al conductorului de locomotivă, mort de mult în accident, nu putea să-l acopere, mai cu seamă că - altă noutate - nu-ţi legaseşi un fular prins în faţă cu un mare ac de siguranţă.

Şi, în a doua duminică de advent, la fel şi-n a treia - cînd aveam de gînd să-l iau în serios şi să-l vizitez după-amiază -, Mahlke a îngenuncheat îndelung, încremenit pe covorul aspru. Privirea lui sticloasă, care n-avea de gînd să tresară - sau a tresărit cînd am avut de lucru la altar -, trecea peste lumînarea primită şi se îndrepta spre pîntecul Mamei lui Dumnezeu. Din mîini, fără să-şi atingă fruntea cu degetele mari încrucişate, îşi făcuse un acoperiş abrupt chiar în faţa frunţii şi a gîndurilor ei.

Şi mi-am zis: azi mă duc. Mă duc şi mă uit la el. Am să mă uit bine de tot. Exact aşa o să fac. Sigur că e ceva la mijloc. Şi-n plus, el m-a invitat.

Osterzeile era o stradă scurtă, însă căsuţele de-o familie cu spaliere goale pe faţadele cu tencuiala nefinisată, trotuarele cu vegetaţie uniformă - teii îşi pierduseră ţăruşii de sprijin în mai puţin de un an, dar încă aveau nevoie de proptele - mă descurajau şi mă oboseau, chiar dacă Westerzeile era croită pe acelaşi calapod sau pentru că şi Westerzeile a noastră mirosea, respira şi îşi petrecea anotimpurile la fel, cu grădini liliputane în faţa caselor. Şi azi, cînd părăsesc Căminul Kolping, ceea ce se întîmplă rar, cînd vizitez cunoştinţe sau prieteni în Stockum sau Lohausen, între aeroport şi Cimitirul Nord şi trebuie să străbat străzile cartierului, care se repetă la fel de obositor şi de descurajant de la un număr de casă la altul, de la un tei la altul, mă aflu încă în drum spre mama lui Mahlke şi mătuşa lui Mahlke, spre tine, spre Marele Mahlke: şi soneria e prinsă pe o poartă de grădină peste care se poate trece cu un pas mai mare, fără cine ştie ce osteneală. Paşi prin grădina iernatică, dar fără zăpadă în faţă, cu tufele de trandafir împachetate, aplecate sub propria greutate. Straturi ornamentale fără plante, împodobite cu scoici întregi sau sparte din Marea Baltică, Broasca de ceramică de mărimea unui iepure, aşezată pe o placă de mozaic din sfărîmătură de marmură, cu marginile înconjurate de pămînt de grădină săpat, care le acoperă pe alocuri cu firimituri sau cruste. Şi, în stratul ornamental aflat de cealaltă parte a drumului îngust care, cît meditez, mă duce cîţiva paşi de la poarta grădinii la cele trei trepte de clincher din faţa uşii cu arcadă, băiţuite cu ocru, se află, la acelaşi nivel cu broasca, o prăjină aproape verticală, cît un stat de om, cu o căsuţă pentru păsări, făcută după modelul caselor de munte; vrăbiile rămîn la hrana lor cît fac eu cei şapte, opt paşi printre straturile ornamentale; s-ar putea crede că în cartier era un miros proaspăt, curat, de nisip, potrivit anotimpului; dar în Osterzeile, în Westerzeile, pe Bărenweg, nu, peste tot în Langfuhr, în Prusia Apuseană - şi mai bine, în toată Germania - mirosea în anii aceia de război a ceapă, a ceapă înăbuşită în margarina - nu mă pot hotărî: mirosea a ceapă fiartă cu altceva, a ceapă proaspăt tăiată, chiar dacă ceapa era puţină şi greu de procurat, chiar dacă se făceau glume pe seama lipsei de ceapă în legătură cu Göring, mareşalul *Reich*-ului, care spusese ceva la radio despre criza de ceapă, glume care circulau în Langfuhr, în Prusia Apuseană, în toată Germania; de aceea ar trebui să-mi ung maşina de scris cu puţină zeamă de ceapă ca să-i transmit şi ei, ca şi mie, o idee despre mirosul de ceapă care, în anii aceia, strica

aerul în toată Germania, în Prusia Apuseană, în Langfuhr, pe Osterzeile şi pe Westerzeile şi care acoperea mirosul predominant de cadavru.

Am urcat cele trei trepte de clincher dintr-odată, am dat să apuc clanţa şi atunci uşa s-a deschis pe dinăuntru. Mahlke, cu guler răsfrînt şi în papuci de fetru. Probabil că-şi aranjase cărarea de pe mijloc cu puţin înainte. Părul, nici deschis, nici închis la culoare, ţeapăn şi desfăcut în şuviţe de la pieptănat, cobora oblic din creştet spre spate şi încă mai ţinea; dar, după o oră, cînd am plecat, deja se lăsase şi tremura deasupra urechilor mari şi roşii.

Am stat în spate, în camera de zi care primea lumină prin veranda de sticlă construită pe dinafară. Au fost nişte prăjituri făcute după nu ştiu ce reţetă de război: prăjituri de cartofi, pentru că se simţea gustul de apă de trandafiri care trebuia să amintească de marţipan. După aceea, prune conservate, care aveau un gust normal şi se copseseră toamna în grădina lui Mahlke - pomul fără frunze, cu trunchiul văruit, se zărea prin geamul stîng al verandei. Mi s-a arătat unde să stau: puteam să văd afară, şedeam la unul dintre capetele înguste ale mesei, în faţa lui Mahlke, care avea veranda în spate. În stînga mea, în lumina laterală care-i vălurea în argintiu părul sur, mătuşa lui Mahlke; în dreapta, mama lui Mahlke, cu partea dreaptă luminată, dar mai puţin lucitoare, pentru că era pieptănată mai strîns. O lumina rece, de iarnă, chiar dacă încăperea era supraîncălzită, contura marginile urechilor lui şi puful de pe ele, cît şi vîrfurile şuviţelor de păr casante, tremurătoare. Gulerul lat, răsfrînt, avea o strălucire mai mult decît albă în partea de sus, devenind cenuşiu în partea de jos: gîtul lui Mahlke era în umbră, fără relief.

Cele două femei, ciolănoase, născute şi crescute la ţară, care nu ştiau ce să facă cu mîinile, vorbeau mult, niciodată în acelaşi timp, dar mereu în direcţia lui Joachim Mahlke, chiar dacă mi se adresau şi se interesau de sănătatea mamei. Amîndouă şi-au exprimat condoleanţele, iar el o făcea pe interpretul: „Na, acu' s-a dus şi Klaus, fratele dumitale. Io-l ştiam numa' din vedere - da' totuşi, un om aşa arătos!”.

Mahlke guverna totul cu blîndeţe, dar ferm. Întrebările prea personale - mama, în vreme ce tata trimitea din Grecia scrisori prin poşta militară, întreţinea relaţii intime mai ales cu grade militare - aşadar, întrebările care mergeau în direcţia asta erau oprite de Mahlke: „Hai, lasă, mătuşă. Cine mai

poate s-o facă pe judecătorul în vremurile astea, cînd toate-s întoarse pe dos, mai mult sau mai puţin. Şi-n plus, asta chiar nu te priveşte, mamă. Dacă tata ar mai trăi, s-ar simţi stînjenit şi nu ţi-ar da voie să vorbeşti aşa”.

Amîndouă femeile i-au dat ascultare, lui sau acelui răposat conductor de locomotivă pe care el îl invoca discret, impunînd tăcere ori de cîte ori mătuşa şi mama deveneau prea vorbăreţe. Şi în discuţiile privind situaţia de pe front - cele două confundau zonele operaţiunilor militare din Rusia cu cele din Africa de Nord, zicînd El Alamein cînd se refereau la Marea Azov - Mahlke s-a priceput să le conducă pe făgaşurile geografice corecte, cu indicaţii calme, fără iritare: „Nu, mătuşă, bătălia asta pe mare a avut loc la Guadalcanal şi nu în Karelia”.

Dar mătuşa ne dăduse cuvîntul de ordine şi noi ne-am pierdut în presupuneri despre toţi cei implicaţi la Guadalcanal, despre portavioanele japoneze şi americane, probabil scufundate. Mahlke era de părere că portavioanele *Hornet* şi *Wasp,* intrate în construcţie abia în treizeci şi nouă, unităţi asemănătoare portavionului *Ranger,* ar fi fost puse între timp în funcţiune şi ar fi fost de faţă la întîînire, pentru că ori *Saratoga,* ori *Lexington,* poate amîndouă, puteau fi deja şterse de pe listele flotei. Şi mai multă neclaritate înconjura cele mai mari portavioane japoneze, *Akagi* şi pe departe prea lentul *Kaga.* Mahlke lansa păreri îndrăzneţe, spunînd că pe viitor nu vor mai exista decît bătălii între portavioane, că nu mai merita să construieşti nave de luptă, că viitorul aparţinea, dacă se va mai ajunge vreodată la un război, unităţilor uşoare, rapide şi portavioanelor. Şi ne-a oferit amănunte; cînd Mahlke a turuit numele *esploratorilor* italieni, cele două femei s-au minunat şi mătuşa lui a aplaudat sonor cu mîinile ei osoase, a căpătat un aer de fetiţă încîntată şi, cînd în cameră s-a făcut linişte după aplauze, şi-a pipăit părul stînjenită.

Despre Liceul „Horst Wessel” nu s-a spus nici un cuvînt. Parcă mi-aduc aminte că, în timp ce ne ridicam, Mahlke a pomenit, rîzînd, istoriile lui de demult, cele cu gîtul, cum le zicea el, spunînd şi povestea cu pisica - mama şi mătuşa rîdeau şi ele. De data asta, Jurgen Kupka era cel care îi punea jivina la beregată; dacă aş şti cine a inventat povestea, el sau eu sau cel care scrie aici?

Oricum - şi asta-i sigur -, cînd am dat să-mi iau rămas-bun de la doamne, mama lui mi-a împachetat în hîrtie de ambalaj două bucăţele de prăjitură de cartofi. Pe coridor, lînga scara care ducea la etajul de sus şi la mansarda lui,

Mahlke mi-a lămurit o fotografie agăţată lîngă săculeţul cu perii. Locomotiva cu tender a fostelor căi ferate poloneze, care părea destul de modernă - însemnul PKP[23] se vedea bine în două locuri - umplea tot cadrul transversal. În faţa locomotivei, cu braţele încrucişate, minusculi şi totuşi impunători, erau doi bărbaţi. Marele Mahlke spuse: „Tata şi fochistul Labuda, cu puţin înainte să piară în accident aproape de Dirschau, în treizeci şi patru. Adică tata a putut să împiedice ce era mai rău şi a primit o medalie postumă”.

X

La începutul noului an am vrut să iau lecţii de vioară - rămăsese o vioară de pe urma fratelui meu -, dar deveniserăm auxiliari la Luftwaffe, iar azi chiar e prea tîrziu, deşi părintele Alban nu mai conteneşte să-mi recomande lecţii de vioară; tot el m-a încurajat să povestesc despre pisică şi şoarece: „Aşezaţi-vă, pur şi simplu, dragă Pilenz, şi daţi-i drumul cu scrisul. Aveţi, nu-i aşa, un condei cu personalitate, oricît de kafkian ar fi sunat primele încercări poetice şi povestirile: apucaţi-vă de vioară sau eliberaţi-vă prin scris - Dumnezeu nu v-a înzestrat cu talente fără să fi chibzuit înainte”.

Deci: ne-a preluat bateria de coastă, totodată baterie de instrucţie Brosen-Glettkau, în spatele dunelor, al ierburilor unduitoare de pe ţărm şi al falezei presărate cu pietriş, în barăci care miroseau a gudron, şosete şi a saltele cu iarbă de mare. Multe s-ar putea povesti despre viaţa de zi cu zi a unui auxiliar de la Luftwaffe, a unui licean în uniformă, care dimineaţa era învăţat, după metoda obişnuită, de profesori încărunţiţi de ani, iar după-amiaza era nevoit să memoreze comenzile unui artilerist şi secretele balisticii; dar povestea mea n-are ce căuta aici, nici cea despre Hotten Sonntag şi vigoarea lui naivă şi nici aceea cu totul şi cu totul banală a lui Schilling - dimpotrivă, aici poate fi vorba numai despre tine; şi Joachim Mahlke n-a devenit niciodată auxiliar la Luftwaffe.

Nişte elevi de la Liceul „Horst Wessel”, care erau de asemenea instruiţi în bateria de coastă Brfisen-Glettkau, ne-au furnizat noutăţi, în treacăt şi fără să poarte cu noi o conversaţie prelungită, care să înceapă de la şoarece şi pisică:

„Pe ăsta l-au convocat la Serviciul de Muncă pentru Reich, puţin după Crăciun. I-au dat şi bacalaureatul de urgenţă. Ei, examenele n-au fost niciodată o problemă pentru el. Era binişor mai mare decît noi. Cică batalionul lui ar fi în Tuchler Heide. Oare ăia or avea de scos turbă? Cică se-ntîmplă o groază de lucruri acolo sus. Zonă de partizani şi aşa mai departe”.

În februarie l-am vizitat pe Esch la spitalul forţelor aeriene Oliva. Era ţintuit de o fractură de claviculă şi voia ţigări. I-am dat cîteva, iar el mi-a

oferit nişte lichior cleios. N-am stat mult. În drum către staţia de tramvai spre Glettkau am făcut un ocol prin parcul palatului. Voiam să văd dacă mai exista vechea Grotă a Murmurelor. Încă era acolo şi nişte vînători de munte în convalescenţă, însoţiţi de infirmiere, o probau. Şopteau cîte ceva, din cele două părţi, înspre piatra poroasă, chicoteau, şopteau, chicoteau. Eu n-aveam cu cine să şoptesc şi, gîndindu-mă la cine ştie ce, m-am furişat pe o alee, probabil plină de spini, fără păsări, semănînd cu un tunel din cauza crengilor golaşe unite deasupra, care mergea în linie dreaptă de la iazul palatului şi Grota Murmurelor spre Zoppoter Chausee şi devenea neliniştitor de îngustă. După două infirmiere care conduceau un locotenent şchiopătând, rîzînd, şchiopătînd, după două bunici şi un băiat de poate trei ani, care n-avea de-a face cu bunicile, ci purta cu sine o tobă pentru copii care tăcea, iată că din tunelul de spini, cenuşiu, de februarie, a apărut iarăşi ceva şi s-a făcut tot mai mare: m-am întîlnit cu Mahlke.

Amîndoi eram stînjeniţi. În plus, întîlnirea aceea pe o alee împîslită chiar şi în sus, spre cer, fără drumuri laterale, transmitea un sentiment situat undeva între solemn şi neliniştitor: soarta sau fantezia rococo a unui arhitect peisajgist francez ne reunea - şi azi evit grădinile de palat, făcute în spiritul bătrînului Le Nôtre[24], labirinturi fără ieşire.

Fireşte, am vorbit imediat, dar eu n-am fost în stare să-mi desprind privirea de la ce avea el pe cap; chipiul Serviciului de Muncă, chiar dacă îl purtau alţii şi nu Mahlke, era de-o hidoşenie unică: înalt şi disproporţionat, el se umfla deasupra cozorocului şi avea culoarea saturată a excrementelor uscate; e drept că în partea de sus avea un pliu la mijloc, după modelul pălăriilor bărbăteşti, numai că protuberanţele erau mai apropiate, se strîngeau şi formau o cută plastică ce îi adusese acelui acoperămînt pentru cap de la Serviciul de Muncă pentru Reich denumirea de „cur cu mîner”. Chipiul ăsta acoperea capul lui Mahlke într-un fel cît se poate de penibil. Însă aşa, cărarea din mijlocul creştetului, chiar dacă fusese nevoit să renunţe la ea la Serviciul de Muncă, era totuşi radical amplificată; şi stăteam faţă în faţă, între şi sub spini, vulnerabili - şi ţîncul fără bunici se întorcea, cu toba de tinichea pentru copii acum zgomotoasă, ne-a ocolit, închizîndu-ne într-un semicerc cu gust magic, şi a dispărut, în sfârşit, cu gălăgia lui pe aleea tot mai îngustă.

N-am luat rămas-bun în grabă, după ce Mahlke abia de mi-a răspuns morocănos la întrebările despre eventualele lupte cu partizani din zona Tuchler Heide, la întrebările despre mîncarea de la Serviciul de Muncă, la întrebarea dacă fetele de la Serviciul de Muncă staţionau în apropierea lor. Am mai vrut să ştiu ce făcea la Oliva şi dacă îl vizitase deja pe părintele Gusewski. Am aflat că la Serviciul de Muncă hrana era acceptabilă, dar că nu era nici urmă de fete.

Considera exagerate zvonurile despre luptele cu partizanii, dar nu întru totul născocite. La Oliva îl trimisese plutonierul-major pentru nişte piese de schimb: călătorie de seviciu, două zile. „Cu Gusewski am vorbit puţin azi, chiar după liturghia de dimineaţă.” Apoi, indispus, cu o mişcare a mîinii: „Asta e mereu la fel, orice s-ar întîmpla!”, şi distanţa dintre noi s-a mărit, pentru că mergeam.

Nu, n-am întors capul după el. De necrezut? În schimb, o mică propoziţie precum: „Mahlke n-a întors capul după mine” n-ar fi primită cu îndoială. M-am tot uitat în spate, pentru că nu-mi ieşea nimeni în cale să mă ajute, nici măcar puştiul cu jucăria lui zgomotoasă.

Apoi nu te-am văzut, dacă fac socoteala, mai bine de un an; dar a nu te vedea nu însemna şi nu înseamnă să te uit, să pot uita simetria ta încordată. În plus, au rămas urme: cînd zăream vreo pisică, fie ea gri, neagră sau pătată, în cîmpul vizual îmi apărea de-ndată şoarecele; însă am continuat să mă antrenez într-ale şovăielii, nehotărîndu-mă dacă şoricelul trebuia apărat sau dacă pisica trebuia îmboldită să prindă.

Pînă în vară am stat în bateria de coastă, am făcut competiţii interminabile de handbal, duminicile, cînd erau vizite, ne tăvăleam, mai mult sau mai puţin îndemînatici, prin scaieţii de pe dune cu mereu aceleaşi fete şi surori ale fetelor; numai eu nu m-am ales cu nimic; nici pînă-n ziua de azi nu mi-am depăşit şovăiala şi înclinaţia de a-mi ironiza această slăbiciune. Ce mai era? Distribuire de dropsuri cu mentă, învăţături despre boli venerice, dimineaţa *Hermann şi Dorothea*[25], după-amiaza arma *98K,* corespondenţa, marmeladă din patru fructe, concurs de cîntat - mai şi înotam pînă la epava noastră în orele libere - dădeam acolo cu regularitate peste cete de liceeni de-a patra şi a cincea, ne enervam şi, la întoarcere, nu reuşeam să înţelegem ce ne ţintuise timp de trei veri pe epava aia acoperită

cu cruste de găinaţ. Mai tîrziu am fost transferaţi la bateria de optzecişiopt Pelonken, apoi la bateria Zigankenberg.

De trei sau patru ori a fost alarmă şi bateria noastră a luat parte la doborîrea unui bombardier cu patru motoare. Săptămîni în şir, birourile şi-au disputat lovitura dată la nimereală; din cînd în cînd, dropsuri, *Hermann şi Dorothea,* saluturi din mers.

Pentru că erau voluntari în război, Hotten Sonntag şi Esch au fost trimişi la Serviciul de Muncă înaintea mea. Şovăind ca întotdeauna şi ezitând între tipurile de armă, eu am ratat termenul de luare în evidenţă şi, în februarie patruzeci şi patru, în baraca de instructaj, împreună cu mai bine de jumătate din clasa noastră, mi-am dat bacalaureatul după aproape toate regulile valabile în vreme de pace, am primit imediat convocarea la Serviciul de Muncă, mi s-a dat drumul de la auxiliarii Luftwaffe şi, pentru că mai aveam timp paisprezece zile bune, am încercat să găsesc un final, în afară de bacalaureat, la cine altcineva, dacă nu la Tulla Pokriefke, care avea vreo şaisprezece ani sau mai mult şi care îngăduia cam oricui să ajungă la ea; dar n-am avut noroc şi n-am scos-o la capăt nici cu sora lui Hotten Sonntag. În starea asta - un efect alinător aveau scrisorile uneia dintre verişoarele mele, care fusese evacuată în Silezia cu familia, după bombardament - i-am făcut o vizită de rămas-bun părintelui Gusewski, i-am promis să-l ajut ca ministrant în timpul permisiilor la care speram, am primit, în afara unui nou misal[26], un crucifix metalic uşor de mînuit - confecţionat special pentru recruţii catolici - şi, la întoarcere, pe Bärenweg colţ cu Osterzeile, am întîlnit-o pe mătuşa lui Mahlke, care purta pe stradă nişte ochelari cu lentile groase şi n-aveai cum s-o ocoleşti.

Încă dinainte să ne fi salutat, a început să vorbească lat, ţărăneşte, şi totuşi repede. Cînd se apropia vreun trecător, mă apuca de umăr şi-mi trăgea una dintre urechi pînă la gura ei. Propoziţii fierbinţi cu precipitaţii umede. Mai întîi lucruri fără importanţă. Istorii despre cumpărături: „Nu mai găseşti nici ce ţi se cuvine pe cartelă”. Aşa am aflat că iar nu mai erau rezeve de ceapă, dar că la Matzerath puteai să iei zahăr brun şi păsat de orz şi că măcelarul Ohlwein aştepta conserve de carne - „Numai porc”. În cele din urmă, fără vreun cuvînt-cheie din partea mea, a trecut la adevăratul subiect: „Băiatului îi merge mai bine acum, chiar dacă nu scrie c-aşa-i. Da' el nu s-a plîns niciodată, exact ca tată-său, care-i cumnat cu mine. Şi l-au pus,

oricum, la tancuri. O să fie mai la adăpost acolo decît la infanterie, chiar şi pe ploaie”.

Apoi şoaptele ei mi s-au furişat în ureche şi am aflat despre noile ciudăţenii ale lui Mahlke, despre nişte mîzgăleli - ca şi cum un şcolar ar fi desenat sub semnătura fiecărei scrisori trimise prin poşta militară.

„Nici cînd era copil nu desena, numai la şcoală, cînd trebuia să picteze cu acuarele. Da' uite, chiar aici în buzunar îi scrisoarea lui venită mai ieri şi deja-i aşa boţită. Ştiţi, domnu' Pilenz, atîta lume vrea să ştie cum îi merge băiatului!”

Şi mătuşa lui Mahlke mi-a arătat scrisoarea lui Mahlke trimisă prin poşta militară. „Hai, acu’ citiţi!” Dar n-am citit. Hîrtie între degete fără mănuşi. Un vînt uscat venea dinspre piaţa Max-Halbe ca un vîrtej sfredelitor şi nu era de oprit. Mi-a lovit inima cu călcîiul cizmei şi a dat să intre pe uşă. Şapte fraţi vorbeau în mine şi nici unul nu scria. Vîntul aducea zăpadă, dar hîrtia scrisorii a rămas mai clară, chiar dacă era de calitate proastă, cenuşiu-maronie. Azi pot s-o spun, am înţeles imediat, uitîndu-mă ţintă, dar fără să privesc, fără să vreau să înţeleg; pentru că, încă înainte ca hîrtia să-mi foşnească aproape de ochi, eu înţelesesem că iarăşi îi venise rîndul lui Mahlke: desene rudimentare, mîzgălite sub o scriere *Sutterlin*[27] îngrijită. Pe un şir pe care se chinuise să-l facă drept, dar care totuşi se strîmba, pentru că hîrtia nu era liniată, opt, douăsprezece, paisprezece cercuri turtite inegal şi, pe fiecare rinichi, cîte o ridicătură ca un neg şi, din fiecare sfîrc, o tijă lungă cît unghia de la degetul mare, care depăşea şasiul deformat şi era îndreptată spre marginea stîngă a foii, şi toate tancurile astea - pentru că şi aşa stîngace, cum arătau desenele, tot am am recunoscut că erau T34 ruseşti - aveau într-un loc, de cele mai multe ori între turelă şi şasiu, un semn care anula negul, crucea care confirma o lovitură reuşită; în plus - pentru că acela care consemnase se aştepta ca privitorii desenului său să fie mai grei de cap -, nişte cruci făcute apăsat cu albastru depăşeau dimensiunile tancurilor desenate, tăindu-le pe toate cele paisprezece tancuri T34 - sigur atâtea erau - schiţate cu creionul.

Nu fără să fiu mulţumit de mine, am lămurit-o pe mătuşa Iui Mahlke că evident era vorba de tancurile pe care le doborîse Joachim. Dar mătuşa lui Mahlke nu s-a arătat deloc uimită, spunînd că mulţi îi ziseseră asta, dar că

totuşi nu reuşea să priceapă de ce erau cînd mai multe, cînd mai puţine, odată doar opt şi, în penultima scrisoare, douăzeci şi şapte de bucăţi.

„Poate fiin'că poşta vine aşa neregulat. Da' acu, domnu' Pilenz, tre' să citiţi ce scrie Joachim al nostru. Scrie şi de dumneata, pentru lumînări - da' am primit şi noi cîteva.” Am trecut peste scrisoare doar cu coada ochiului: Mahlke se arăta plin de grijă, se interesa de beteşugurile mai mici sau mai mari ale mamei şi ale mătuşii lui - scrisoarea se adresa amîndurora -, întreba de varice şi de dureri de spate, voia să ştie ce mai era cu grădina: „Prunul a rodit bine şi anul ăsta? Ce mai fac cactuşii mei?”. Propoziţii scurte despre serviciul lui, pe care-l socotea obositor şi de mare răspundere: „Bineînţeles că avem şi pierderi. Dar Fecioara mă va apăra şi de-acum înainte”. În încheiere, rugămintea ca mama şi mătuşa să fie atît de bune şi să-i dea părintelui Gusewski una sau, dacă-i posibil, două lumînări pentru altarul Mariei: „Poate reuşeşte Pilenz să facă rost; ei primesc cartele”. În plus, le ruga să intervină cu rugăciuni la Sfîntul Iuda Tadeus, un nepot de gradul al doilea al Fecioarei Maria - Mahlke cunoştea bine Sfînta Familie - şi să ceară să se citească o slujbă pentru tatăl mort în accident, care „ne-a părăsit aşa, fără cele cuvenite”. La capătul foii, iarăşi nimicuri, o vagă descriere a peisajului: „Nu vă puteţi închipui ce decăzut e totul aici, în ce mizerie sînt oamenii şi mulţimea de copii. Nici electricitate, nici apă curentă.

Uneori îţi vine să te-ntrebi ce rost are, dar probabil că aşa trebuie să fie. Şi, dacă o să aveţi chef odată şi e vreme frumoasă, duceţi-vă cu tramvaiul la Brösen - dar să vă îmbrăcaţi bine - şi uitaţi-vă în stînga intrării în port, dar nu prea departe în larg, dacă nu se vede cumva suprastructura unei nave scufundate. Înainte era o epavă acolo. Se vede cu ochiul liber şi mătuşa doar are ochelari - m-ar interesa dacă mai...”

I-am spus mătuşii lui Mahlke: „Nu mai e nevoie să mergeţi acolo. Epava încă e în acelaşi loc. Şi salutaţi-l pe Joachim din partea mea, cînd îi mai scrieţi. Poate să fie liniştit. Aici nu se schimbă nimic şi nimănui n-o să-i fie prea uşor să şterpelească nava”.

Şi să zicem că ar fi şterpelit-o şantierele din Schichau, adică ar fi ridicat-o şi ar fi dat-o la fiare vechi sau ar fi redotat-o - ţi-ar fi folosit la ceva? Ai fi încetat să mîzgăleşti cu precizie copilărească tancuri ruseşti şi apoi să le tai cu creionul albastru, în scrisori trimise prin poşta militară? Şi cine ar fi dat Fecioara la fier vechi? Cine ar fi putut să facă farmece şi să preschimbe

bătrînul nostru liceu în hrană pentru păsări? Dar şoarecele şi pisica? Există poveşti care pot să înceteze?

XI

Cu dovezile mîzgălite de Mahlke în faţa ochilor, am fost nevoit să mai suport trei, patru zile acasă: mama îşi întreţinea relaţia cu şeful unui şantier de construcţii din Organizaţia Todt - sau poate că îi oferea încă locotenentului Stiewe, bolnav de stomac, mîncărurile alea de regim, fără sare, care îl făceau atît de statornic? Unul dintre domnii aceia umbla prin locuinţa noastră fără să se sfiască şi purta, fără să priceapă simbolul, papucii de casă uzaţi ai tatei. În schimb ea, în mijlocul unei tihne de revistă ilustrată, plimba dintr-o încăpere în alta un doliu plin de zel, cu alte cuvinte, un negru care îi venea bine, nu numai pe stradă, ci şi între bucătărie şi camera de zi. Pe bufet construise ceva care semăna cu un altar pentru fratele meu căzut: dăduse la înrămat, sub sticlă, cu chenar negru, în primul rînd o fotografie de paşaport atît de mărită că nu puteai să-l mai recunoşti, care-l înfăţişa ca subofiţer, fără caschetă şi, în al doilea rînd, cele două anunţuri mortuare din *Vorposten şi Neueste Nachrichten*; în al treilea rînd, legase cu o panglică de mătase neagră un teanc de scrisori trimise prin poşta militară, pe care îl îngreunase, în al patrulea rînd, cu Crucea de Fier clasa a doua şi cu Medalia Crimeea, şi-l pusese în stînga ramelor; în dreapta lor şi în al cincilea rînd, se aflau vioara şi arcuşul, sprijinite pe nişte foi cu portative scrise - el încercase de mai multe ori să compună sonate pentru vioară; toate, împreună, trebuiau să echilibreze scrisorile.

Dacă azi resimt uneori lipsa fratelui meu mai mare, Klaus, pe care nu-l cunoscusem prea bine - pe vremea aceea eram mai curînd gelos pe altarul lui, îmi închipuiam fotografia mea mărită la fel, încadrată cu negru, mă simţeam nedreptăţit şi adesea îmi rodeam unghiile cînd eram singur în camera de zi şi altarul fratelui meu refuza să fie trecut cu vederea.

Precis că într-o dimineaţă, în vreme ce locotenentul îşi ţinea stomacul sub observaţie pe canapea, iar mama fierbea în bucătărie un terci nesărat cu fulgi de ovăz, eu aş fi sfărîmat, cu pumnul scăpat de sub control, fotografia, anunţurile mortuare, poate că şi vioara - dar a venit ziua convocării la Serviciul de Muncă şi mi-a răpit o scenă bună de jucat chiar şi azi şi încă ani întregi de-acum încolo, într-atît de bine fusese ea concepută de moartea

de la Kuban, de mama, lîngă bufet, şi de mine, marele nehotărît. Cu geamantanul din imitaţie de piele am plecat la Konitz, trecînd prin Berent, şi, timp de trei luni, am avut ocazia să cunosc şesul Tuchel, între Osche şi Reetz. Pe drum, pretutindeni, vînt şi nisip. O primăvară pentru iubitorii de insecte. Boabe de ienupăr rostogolindu-se. Numai tufişuri şi ţinte, a patra tufă din stînga, în spatele ei, doi soldaţi de carton, ideea era să-i nimereşti. Însă nori frumoşi deasupra mestecenilor şi fluturi care nu ştiau încotro s-o ia. În turbărie, bălţi rotunde, lucioase şi întunecate, în care se putea pescui cu grenade de mînă: caracudă şi crapi acoperiţi cu licheni. Natură, cît vedeai cu ochii. Cinematograf exista în Tuchel.

Totuşi, şi în ciuda mestecenilor, a norilor şi a peştilor, pot să schiţez acest batalion al Serviciului de Muncă aşa cum l-aş reprezenta într-o cutie cu nisip - careul de barăci la adăpostul unei mici păduri, catargul pentru drapel, tranşee *şi,* lateral faţă de baraca pentru instructaj, latrina - numai pentru că, un an înaintea mea, înaintea lui Winter, a lui Jürgen Kupka şi a lui Bansemer, Marele Mahlke purtase haine de doc şi ciubote în acelaşi careu şi-şi lăsase numele acolo, scris literă cu literă: în latrină, un coteţ de scînduri fără acoperiş, deasupra căruia foşneau nişte pini piperniciţi, plantat între grozame, se afla cuvîntul din două silabe, fără prenume, cioplit sau mai curînd crestat într-o scîndură de pin, faţă-n faţă cu tronul lustruit - şi, dedesubt, într-o latină a-ntîia, dar cu litere nerotunjite, mai curînd runice, începutul secvenţei lui favorite: *Stabat Mater dolorosa...* Călugărul franciscan *Jacopone* da Todi ar fi avut de ce să se bucure, dar eu nu scăpăm de Mahlke nici la Serviciul de Muncă. Pentru că, atunci cînd mă uşuram, iar în spatele meu şi sub mine se aduna murdăria împînzită de viermi a seriei mele, tu nu le dădeai pace ochilor mei: intens şi repetat fără întrerupere, un text crestat cu migală mă trimitea la Mahlke şi la Fecioară, orice mi-ar fi trecut prin minte să fluier ca să mă împotrivesc.

În plus, sînt sigur că Mahlke n-a vrut să-şi bată joc. Mahlke nu putea să-şi bată joc. Încerca, uneori. Dar tot ce făcea, atingea sau spunea el devenea serios, important şi monumental; la fel şi scrierea runică din lemnul de pin al unei latrine de la Serviciul de Muncă pentru Reich, între Osche şi Reetz, loc numit Tuchel-Nord. Cugetări după digestie, versuri din cîntece obscene, anatomie exagerată sau cu fereală - textul lui Mahlke învingea toate porcăriile formulate cu mai mult sau mai puţin haz care, crestate sau

mîzgălite, acopereau de sus pînă jos lemnul peretelui protector al latrinei, dînd glas scîndurilor.

Puţin a lipsit - şi pentru că Mahlke citase atît de corect şi în locul cel mai ascuns - să nu devin atunci credincios, încetul cu-ncetul; acum n-ar mai trebui să îndeplinesc în Căminul Kolping, cu o conştiinţă morocănoasă, o muncă de asistenţă socială plătită mediocru, n-ar fi nevoie să descopăr un comunism timpuriu la Nazaret şi un creştinism tîrziu în colhozurile ucrainene; aş fi eliberat, în sfîrşit, de convorbirile purtate nopţi întregi cu părintele Alban, de încercările de a afla în ce măsură blasfemia poate să ia locul rugăciunii; aş avea voie să cred, să cred ceva, orice, sau să cred în resurecţia cărnii; şi, cînd a trebuit să fac surcele pentru bucătăria batalionului, am scos din lemn, cu un topor, secvenţa preferată de Mahlke şi ţi-am desfiinţat şi numele.

Vechea poveste cu pata pe care n-o voia nimeni, cam înfiorător moralizatoare şi transcendentă; locul gol, de curînd zdrelit, vorbea mai limpede decît vorbise înainte înscrisul săpat în lemn. Mărturia ta trebuie să se fi multiplicat odată cu aşchiile, pentru că, mai ales duminica, atunci cînd plictisul începea să numere muşte prin batalion, între bucătărie, postul santinelei şi vestiar circulau nişte poveşti nemaipomenite. Mereu aceleaşi litanii cu abateri nesemnificative despre unul de la Serviciul de Muncă, Mahlke îl chema; fusese în batalionul Tuchel-Nord cu mai bine de-un an în urmă şi zice-se c-ar fi făcut lucruri grozave. Doi şoferi de camion, bucătarul-şef şi responsabilul cu deparazitarea erau încă de pe-atunci, scăpaseră de toate transferurile şi povesteau, fără să se contrazică prea tare: „Uite-aşa arăta cînd a venit. Părul pin’ aici. Ei, mai întîi a trebuit să treacă pe la frizer. Da' n-a fost de ajuns: avea nişte urechi bune să baţi albuşul cu ele şi un gît, un gît, ce să vă zic! Mai avea - şi, odată, cînd - şi, dacă, de pildă - da' cel mai grozav lucru la el, cînd am dus toată grămada de recruţi la Tuchel la despăducheat, fiin'că eu eram cu deparazitatu'. Acu', erau toţi sub duş, am crezut că nu văd bine, aşa că mă mai uit o dată şi-mi zic: vezi să nu te apuce ciuda; scula ăluia, curea, ce mai, vă zic eu, cînd s-apuca de treabă, aşa rămînea mult şi bine, ba şi mai şi; oricum, i-a tras-o pe toate părţile nevestei plutonieruluimajor, o femeie zdravănă de paj' de ani, fiindcă idiotul de plutonier - l-au mutat mai tîrziu în Franţa, un aiurit - şi l-a băgat în casă, a doua din stînga din cartierul ofiţerilor, ca să facă o cuşcă pentru

iepuri. Mahlke, aşa-l chema, a refuzat, fără să-şi ia nasul la purtare, ci calm şi serios şi cu citate din regulamentul de serviciu. Da' s-a ocupat de el chiar şeful în persoană pînă i-a ţîţîit fundu', după aia a trebuit să lopăteze rahat în latrină. Cu un furtun de grădină îl făceam, şi-ntotdeauna mai de departe, fîin'că nu-l primeau ăilalţi la spălător şi, pîn' la urmă, s-a muiat şi a luat-o din loc cu scînduri de la lăzi şi cu unelte; da' de iepuri, nici vorbă! Trebuie s-o fi călărit zdravăn pe bătrînă. L-a cerut şi pentru lucru la grădină pe mai bine de-o săptămână şi, în fiecare dimineaţă, Mahlke se căra şi se-ntorcea seara la apel. Da' cuşca de iepuri nu se mai temina, şi nu se mai termina, şi probabil c-abia atunci s-a luminat şi şefu'. Habar n-am dac-a dat peste ei cînd bătrîna era iar pe spate sau pe masa din bucătărie sau poate chiar acasă, în aşternuturi, ca mama şi ca tata; oricum, cred că i-a pierit graiul cînd a văzut unealta lui Mahlke, oricum n-a deschis pliscul aici, la barăci - o treabă a-ntîia; pe Mahlke l-a tot trimis în misiune la Oliva şi Oxhöft să aducă piese de schimb, ca să scoată taurul şi boaşele lui din batalion. Fiin'că eu cred că bătrîna şefului tre' să se fi aprins binişor din cauza aia, şi tot aşa. Ş-acu' mai vin zvonuri de pe la birouri: ăştia îşi scriu scrisori. Treaba n-a fost chiar aşa simplă acolo. N-ai cum să le ştii pe toate. De altfel, acelaşi

Mahlke - am fost chiar eu de faţă - a dat de unul singur peste un depozit de arme subteran al partizanilor, lingă Groß-Bislaw. Iarăşi o poveste a-ntîia. Era o baltă obişnuită, cum îs aici în tot locul. Făceam acolo, în zonă, exerciţii pe teren şi antrenament militar, juma'-juma'; ne întinseserăm deja de jumătate de oră lîngă baltă şi Mahlke se uită şi se uită şi apoi face: «Ia staţi, ceva nu-i în regulă aici». Ei bine, sergentul - oare cum îl chema? - rînjeşte, noi la fel, da-i dă voie şi, cît ai zice peşte, Mahlke îşi scoate ţoalele şi-şi dă drumu-n băltoacă. Şi, ce să vă zic? Încă de la a patra scufundare găseşte în zeama aia cafenie, la mijloc, da' la nici cincizeci de centimetri de suprafaţă, intrarea într-un depozit-buncăr pentru arme, ultramodern, cu instalaţie hidraulică de încărcare. Am dus totul de-acolo, patru camioane pline, şi şefu' a fost nevoit să-l laude în faţa întregului batalion. În ciuda istoriei cu nevasta lui, cică l-ar fi propus pentru o mică decoraţie. I-au trimis-o după ce-a plecat la armată. Voia la tancuri, dacă l-or fi luat".

La început m-am abţinut. Şi Winter, Jürgen Kupka şi Bansemer îşi ţineau gura, dacă venea vorba despre Mahlke. Uneori, cînd ne luam raţiile de hrană sau cînd mergeam la muncă şi trebuia să trecem prin cartierul ofiţerilor şi a doua casă din stînga tot n-avea cuşcă pentru iepuri, noi ne-

nţelegeam uitîndu-ne unul la altul pe furiş. Sau cînd vreo pisică stătea nemişcată, la pîndă, pe pajiştea verde, în freamătul uşor al ierbii, atunci ne aruncam priviri pline de tîlc, un grup amuţit, chiar dacă Winter şi Kupka şi mai ales Bansemer mi-erau aproape indiferenţi.

Cu exact patru săptămîni înainte de disponibilizarea noastră - eram întruna angajaţi împotriva partizanilor, dar n-am prins pe nimeni şi n-am avut nici pierderi -, aşadar într-o vreme care nu ne îngăduia să ne mai scoatem hainele, s-au iscat zvonuri. Acelaşi responsabil cu deparazitarea, care-l echipase pe Mahlke şi-l dusese la despăducheat, le-a adus de la birouri: „În primul rînd, a venit iar o scrisoare de la Mahlke pentru nevasta fostului şef. O să fie trimisă în Franţa. În al doilea rînd, e o hîrtie venită de sus de tot, plină de întrebări. Încă se munceşte la ea. În al treilea rînd, ascultaţi la mine: asta zăcea în Mahlke de la bun început. Da-ntr-un timp aşa scurt! Ehei, pe vremuri, oricît l-ar fi durut gîtul, tot degeaba, dacă nu era ofiţer. Da' azi poate orice gradat. Cred că el e cel mai tînăr. Numai cînd mi-l închipui, cu urechile alea...”

Atunci au început să mi se rostogolească cuvintele din gură. Şi Winter după mine. Jürgen Kupka şi Bansemer s-au simţit şi ei datori să împrăştie ce ştiau.

— O, ştiţi, noi pe Mahlke îl cunoaştem de multă vreme.

— A fost la noi la şcoală.

— Dintotdeauna, încă de cînd avea paişpe ani, avea nişte dureri de gît uriaşe.

— Da, şi toată povestea cu locotenent-căpitanul de submarin. Cînd i-a şterpelit de pe cuier zdrăngăneaua cu panglică, în timpul orei de sport? Uite cum a fost...

— Nu, cu gramofonul trebuie să începem.

— Şi cutiile de conserve - ce, asta n-a fost nimic? Chiar de la început purta mereu o şurubelniţă...

— Stai aşa! Dacă vrei să începi cu începutul, tre' s-o iei de la turneul de *Schlagball* de pe terenul Heirich Ehler. Aşa a fost: stăm noi lungiţi pe iarbă şi Mahlke moţăie. Atunci, o pisică cenuşie se furişează pe teren îndreptîndu-se discret spre Mahlke. Şi, de cum îi vede gîtul, pisica îşi închipuie că-i un şoarece care se mişcă şi sare...

— Prostii, Pilenz a luat pisica şi... - nu-i aşa?

Două zile mai tîrziu am primit confirmarea oficială. La apelul de dimineaţă, batalionul a fost informat: în lupte neîntrerupte şi într-o zonă de importanţă strategică, un fost lucrător din batalionul Tucheî-Nord, mai întâi simplul trăgător, apoi subofiţer, a dat gata nu ştiu cîte tancuri ruseşti, şi-n plus, etc., etc.

Tocmai începuserăm să predăm echipamentul, căci urma să sosească alt contingent, cînd mama mi-a trimis un anunţ decupat din *Vorposten.* Era tipărit negru pe alb: în lupte neîntrerupte, un fiu al oraşului nostru, mai întîi simplu trăgător şi apoi comandant de tanc, etc., etc.

XII

Bolovani calcaroşi, nisip, turbărie licărind, tufişuri moi, pîlcuri de pini în treacăt, bălţi, grenade, caracudă, nori deasupra mestecenilor, partizani în spatele tufelor de grozamă, ienupăr, ienupăr, bătrînul Löns[28] - de acolo venea el - şi cinematograful din Tuchel, toate au rămas în urmă; am luat cu mine doar geamantanul de carton, care părea de piele, şi un bucheţel de buruieni ofilite. Dar, chiar din timpul călătoriei, cînd am aruncat buruienile între linii, după Karthaus, am început să-l caut pe Joachim Mahlke, fără nici o noimă, dar cu înverşunare, prin toate gările de periferie, apoi în Gara Centrală, la ghişee, în învălmăşeala celor veniţi în permisie de pe front, la intrarea în punctul de control şi în tramvaiul spre Langfuhr. Păream ridicol şi uşor de ghicit în hainele mele civile, devenite prea strîmte, haine de elev; nu m-am dus acasă - ce putea oare să mă aştepte acolo? am coborît aproape de liceul nostru, la staţia de la Palatul Sporturilor.

Mi-am lăsat geamantanul de carton la îngrijitor, dar nu l-am întrebat nimic, ştiam bine locul şi m-am repezit pe marea scară de granit, urcînd cîte trei trepte deodată. Nu că m-aş-teptam să-l prind în aulă - amîndouă uşile erau deschise, numai nişte femei de serviciu întorceau băncile cu susul în jos şi le curăţau - pentru cine oare? Am luat-o la stînga: coloane joase de granit, bune pentru răcorit frunţile înfierbîntate. Placa comemorativă de marmură pentru cei căzuţi în cele două războaie, cu încă mult loc pe ea. Lessing, în nişa lui. Peste tot erau ore, pentru că toate culoarele dintre clase erau pustii. Numai o dată, unul de-a treia, cu; picioare subţiri, care căra o hartă rulată prin duhoarea octogonală îmbibată în fiecare colţişor. 3A - 3B - sala de desen - 5A - vitrina pentru mamifere împăiate - oare ce mai era în ea? Fireşte, o pisică. Şi unde delira şoarecele? Pe lîngă sala de şedinţe. Şi, la capătul coridorului, cu spatele la fereastra luminată a faţadei, între secretariat şi cabinetul directorului, stătea Marele Mahlke, fără şoarece: la gît avea acel articol deosebit, tra-la-la-ul, magnetul, contrariul unei cepe, trifoiul cu patru foi galvanizat, născocirea bătrînului Schinkel, bomboana, instrumentul, zdrăngăneaua, ding-ding-ul, acel nuspunce.

Şi şoarecele? Dormea, hiberna în iunie. Dormita sub o pătură groasă, pentru că Mahlke se îngrăşase. Nu că l-ar fi îndepărtat sau şters cineva, soarta sau un autor, aşa cum făcuse Racine cu şobolanul de pe blazonul lui, tolerînd doar lebăda. Şoricelul încă era pe blazon, dădea semne că-i viu şi în vis, cînd înghiţea Mahlke; fiindcă Marele Mahlke era nevoit să înghită, din cînd în cînd, oricît de importantă i-ar fi fost decoraţia.

Cum arăta? Am mai spus că operaţiunile militare te-au mai împlinit la trup - puţin, cît două foi de sugativă în grosime. Erai pe jumătate sprijinit de pervaz, pe jumătate aşezat pe scîndura vopsită în alb. Ca toţi ceilalţi de la tancuri, purtai uniforma aceea fantezistă de tîlhar, o combinaţie de negru şi cenuşiu ca pămîntul: pantaloni cenuşii, răsfrînţi, acopereau carîmbul cizmelor negre bine lustruite. O tunică de tanchist neagră, strîmtă, care făcea cute sub braţ, strîngîndu-te - fiindcă braţele îţi erau îndepărtate ca nişte toarte dar care îţi venea totuşi bine, te făcea să pari firav, cu toate cele cîteva kilograme în plus. Pe tunică, nici o decoraţie. Cu toate astea, aveai amîndouă Crucile şi încă ceva, dar nici o insignă de rănit: Fecioara te făcuse invulnerabil la gloanţe. Era de-nţeles că de pe piept lipsea tot ce putea să abată privirea de la noua ta înfăţişare. Centironul uzat, neglijent lustruit, acoperea doar o fîşie de stofă de-un lat de palmă: atît de scurte erau tunicile de la blindate, li se zicea jachete pentru maimuţe. Dacă centironul, pieziş şi insolent, ajutat de pistolul purtat mult în spate, aproape pe şezut, încerca să reducă din rigiditatea încordată a atitudinii tale, boneta cenuşie, în schimb, fără acea îndoitură spre dreapta, preferată şi răspîndită pe atunci ca şi acum, îţi stătea pe cap ţeapănă şi severă, iar pliul drept îmi amintea de înclinaţia ta pentru simetrie şi de cărarea din mijlocul creştetului, din anii tăi de şcoală, şi de scufundări, pe cînd pretindeai că vrei să te faci clovn. În afară de asta, înainte ca durerile tale cronice de gît să-ţi fi fost vindecate cu o bucată de metal, şi nici după aceea, tu n-ai mai purtat plete de Mîntuitor. Ţi se făcuse sau îţi făcuseşi singur tunsoarea aceea ridicolă, ca o perie, care-i împodobea pe atunci pe recruţi şi care azi dă intelectualilor fumători de pipă un aer de asceză modernă. Şi totuşi, o expresie de Mîntuitor: vulturul suveranităţii de pe boneta verticală, parcă ţintuită, îşi desfăcea aripile deasupra frunţii tale ca porumbelul Duhului Sfînt. Pielea ta subţire, sensibilă la lumină.

Puncte negre pe nasul cărnos. Pleoapele de sus, străbătute de vinişoare roşiatice, le ţineai plecate. Şi, cînd am ajuns în faţa ta cu sufletul la gură, avînd în spate pisica împăiată din vitrină, tot n-ai deschis ochii.

O primă încercare de glumă:
— 'nă ziua, sergent Mahlke!
Gluma n-a reuşit:
— L-aştept pe Klohse. Face matematică pe undeva.
— Ei, da, o să se bucure.
— Vreau să vorbesc cu el despre discurs.
— Ai fost deja în aulă?
— Discursul meu e gata, cuvînt cu cuvînt.
— Ai văzut femeile de serviciu? Spală deja băncile.
— După aia o să mă uit puţin cu Klohse şi o să discutăm aranjarea scaunelor pe platformă.
— O să fie foarte încîntat.
— Am să insist să vină la conferinţă numai elevii de la a patra în sus.
— Da' Klohse ştie că-l aştepţi aici?
— Domnişoara Hersching de la secretariat l-a anunţat.
— Ei, ce-o să se bucure!
— Voi ţine o cuvîntare scurtă, dar concentrată.
— Aşa, da' ia spune, cum ai reuşit aşa de multe într-un timp atît de scurt?
— Dragul meu Pilenz, ai răbdare, îţi zic: în discursul meu vor fi atinse şi tratate aproape toate problemele care au de-a face cu decorarea.
— Ce-o să se mai bucure Klohse!
— Îi voi cere să nu facă o introducere şi să nu mă prezinte.
— Poate Mallenbrandt?
— Îngrijitorul poate să anunţe conferinţa şi cu asta, basta.
— Ei, ce-o să se mai...
Sunetul clopoţelului sărea de la un etaj la altul, punînd capăt orelor în toate sălile de clasă. Abia acum a deschis şi Mahlke ochii. Gene scurte şi rare. Atitudinea lui trebuia să pară degajată - dar era foarte încordat. M-am întors pe jumătate spre vitrina de sticlă, neliniştit de ceva din spatele meu: nu era o pisică cenuşie, ci mai curînd una neagră cu lăbuţe albe care se furişa necontenit spre noi, arătîndu-şi plastronul alb. Pisicile împăiate pot să se furişeze mai autentic decît cele vii. Pe o mică etichetă de carton scria caligrafic: „Pisica domestică”. După ce a sunat, pentru că s-a făcut prea linişte, dar şi pentru că s-a trezit şoarecele, iar pisica devenea tot mai importantă, am spus o glumă, şi încă o glumă înspre fereastră, şi apoi ceva despre mama lui şi despre mătuşa lui; ca să-l încurajez, i-am vorbit de tatăl

lui, de locomotiva tatălui lui, de moartea tatălui lui lîngă Dirschau şi de medalia acordată postum tatălui lui, pentru curaj: „Ehei, tatăl tău, dacă ar mai trăi, precis că s-ar bucura”.

Dar, înainte ca eu să-l fi evocat pe tată şi să scot pisica din mintea şoarecelui, între noi a apărut directorul Waldemar Klohse, cu vocea lui subţire şi mieroasă. Klohse n-a rostit nici un cuvînt de felicitare, n-a spus domnule sergent şi purtător de tra-la-la şi nici domnule Mahlke, mă bucur sincer, ci, după ce s-a arătat foarte interesat de stagiul meu la Serviciul de Muncă şi de frumuseţea peisajului din Tuchler Heide - Löns a crescut acolo - a dat drumul, aşa, în treacăt, unei coloane bine ordonate de cuvinte să defileze peste capul lui Mahlke: „Vezi dumneata, Mahlke, pînă la urmă ai reuşit. Ai fost deja la Liceul «Horst Wessel»? Stimatul meu coleg, domnul Wendt, directorul, se va bucura. Cu siguranţă, nu veţi rata ocazia să le ţineţi foştilor colegi un mic discurs, foarte nimerit să le întărească încrederea în forţele noastre armate. Ingăduiţi-mi să vă poftesc un minut în biroul meu”.

Şi Marele Mahlke, cu braţele îndoite ca nişte toarte, l-a urmat pe directorul Klohse în biroul directorial şi, în uşă, şi-a tras boneta de pe capul tuns perie: capul lui bombat în spate. Un licean în uniformă pe drumul către prima lui discuţie serioasă, al cărei rezultat nu l-am aşteptat, cu toate că eram curios să aflu ce-i va spune, după discuţie, şoarecele - acum treaz de-a binelea şi întreprinzător - pisicii aceleia - împăiate, e drept, dar care încă se furişa.

Mic şi jalnic triumf: încă o dată aveam ocazia să fiu în avantaj. Ai să vezi tu! Dar el n-o săi poată, n-o să vrea, n-o să poată să cedeze. Am să-i vin în ajutor. Pot să vorbesc cu Klohse. Voi căuta cuvinte care să meargă la inirnă. Păcat că l-au trimis pe *papa* Brunies la Stutthof. El, cu bătrînul Eichendorff în buzunar, i-ar fi dat o mînă de ajutor.

Dar nimeni nu putea să-l ajute pe Mahlke. Poate dacă aş fi vorbit cu Klohse. Dar am vorbit cu el, o jumătate de oră l-am lăsat să-mi sufle în faţă cuvinte mentolate şi i-am răspuns descurajat şi făţarnic: „Probabil, şi după judecata omenească, aveţi dreptate, domnule director. Dar nu s-ar putea, avînd în vedere, vreau să spun, în cazul ăsta anume. Pe de-o parte, vă înţeleg perfect. Factorul de netăgăduit: ordinea şcolii. Ce-i făcut, aşa rămîne, dar, pe de altă parte, şi pentru că şi-a pierdut tatăl atît de devreme...”

Am vorbit şi cu părintele Gusewski, şi cu Tulla Pokriefke am vorbit, ca să vorbească ea cu Störtebeker şi cu clica lui. M-am dus la fostul meu şef de grupă de la *Hitlerjugend.* Se întorsese din Creta cu un picior de lemn, şedea la un birou de la Conducerea Districtuală din Winterplatz, a fost încîntat de propunerea mea şi i-a blestemat pe dascăli: „Cum să nu, o facem. Să vină Mahlke încoace. Mi-aduc aminte de el ca prin ceaţă. N-a fost o problemă cu el? S-o lăsăm baltă. Am să sun adunarea şi strîng tot ce pot. Chiar şi Liga Fetelor Germane şi Asociaţia Femeilor. Am să fac rost de-o sală vizavi, la Direcţia Poştelor, trei sute cincizeci de scaune...”

Şi părintele Gusewski voia să-şi adune în sacristie bătrînele şi o duzină de muncitori catolici, pentru că n-avea la dispoziţie o sală comunală.

„Poate că prietenul tău spune la început ceva despre Sfîntul Gheorghe şi la sfîrşit arată că rugăciunea înseamnă sprijin şi putere în vremuri de mare nevoie şi primejdie, aşa încît cuvîntarea lui să primească un cadru potrivit bisericii”, a propus Gusewski, aşteptîndu-se la un discurs deosebit.

În treacăt, mai pomenesc de beciul pe care necopţii din jurul lui Störtebeker şi Tulla Pokriefke voiau să i-l pună lui Mahlke la dispoziţie. Un anume Rennwand, pe care îl ştiam din vedere - era ministrant în Biserica Inima lui Iisus -, mi-a fost prezentat de Tulla; el a făcut aluzii misterioase şi a vorbit ceva de liberă-escortă pentru Mahlke, numai că trebuia să predea pistolul: „Bineînţeles că-l vom lega la ochi, dacă vine la noi. Va trebui să semneze şi o mică declaraţie sub jurămînt că va păstra tăcerea şi aşa mai departe, doar o formalitate. Bineînţeles că plătim cum se cuvine, fie cu bani, fie cu ceasuri militare. Nici noi nu facem nimic pe degeaba”.

Dar Mahlke nu voia nici una, nici alta - şi nici vreun onorariu. L-am provocat: „Ce vrei, de fapt? Nimic nu ţi se pare destul de bun pentru tine. N-ai decît să te duci la Tuchel-Nord. E-o serie nouă. Responsabilul cu deparazitarea şi bucătarul te ştiu deja şi precis că o să se bucure dacă apari la ei şi ţii o cuvîntare”.

Mahlke a ascultat în linişte toate propunerile; uneori zîmbea, încuviinţa din cap, punea întrebări realiste despre organizarea manifestărilor plănuite şi, de îndată ce erau îndepărtate toate obstacolele din calea îndeplinirii proiectului, refuza scurt şi morocănos, pînă şi invitaţia de la Conducerea Regională a partidului; de la-nceput, el nu avusese decît o singură ţintă: aula şcolii noastre. Voia să stea în lumina colcăind de praf, care se prelingea prin ferestre ogivale neogotice. Voia să vorbească spre duhoarea celor trei sute

de liceeni, care trăgeau vînturi mai mult sau mai puţin sonore. Voia să ştie adunate în jurul şi în spatele lui capetele uzate ale foştilor lui profesori. Voia să stea faţă-n faţă cu acel tablou în ulei de la capătul aulei, care îl înfăţişa pe baronul von Conradi, fondatorul şcolii, brînzos şi nemuritor sub stratul gros şi lucitor de firnis. Voia să intre în aulă printr-una dintre uşile cu două canaturi, brune, patinate, voia să iasă pe cealaltă uşă, după o scurtă cuvîntare, probabil atent chibzuită; dar Klohse, în pantaloni bufanţi cu carouri nuci, stătea în faţa ambelor uşi, în acelaşi timp: „Ca soldat, ar trebui să ştiţi, Mahlke. Nu, femeile de serviciu curăţă băncile fără un motiv anume, nu pentru dumneavoastră, nu pentru discursul dumneavoastră, Oricît de bine ticluit ar fi planul dumneavoastră, el totuşi nu va rodi. Mulţi oameni - daţi-mi voie să v-o spun - iubesc covoarele scumpe cît trăiesc şi ajung să moară tot pe podeaua goală, de scînduri. Invăţaţi-vă să renunţaţi, Mahlke!”.

Şi Klohse a cedat puţin, a convocat o şedinţă şi, la şedinţă, în acord cu directorul de la liceul „Horst Wessel”, s-a hotărît: „Regulamentul instituţiei cere...”

Şi, la cererea lui Klohse, consiliul de conducere a confirmat că un fost elev al şcolii, al cărui trecut, chiar dacă el, dar tocmai avînd în vedere vremurile grele şi grave, oricum, fără să dea o importanţă exagerată acelei situaţii, mai cu seamă că s-a întâmplat cu multă vreme în urmă, totuşi şi pentru că a fost un caz nemaiauzit, consiliile ambelor şcoli au convenit...

Şi Klohse a redactat o scrisoare strict personală. Şi Mahlke a citit că lui Klohse îi era imposibil să acţioneze după cum îi spunea inima. Că, din păcate, vremurile şi circumstanţele erau de aşa natură încît unui profesor cu experienţă şi marcat de povara meseriei sale nu-i era îngăduit să-şi lase inima să vorbească simplu şi părinteşte; că, în sensul intereselor şcolii şi în conformitate cu vechiul spirit conradin, el cere un sprijin bărbătesc; că ar asculta cu plăcere acel discurs pe care Mahlke intenţiona să-l ţină, curînd şi fără gînduri amare, spera el, la Liceul „Horst Wessel”; sau poate prefera, aşa cum îi stă bine unui erou, să opteze pentru cea mai bună parte a discursului şi să tacă.

Însă Marele Mahlke se afla pe o alee asemănătoare celei din parcul castelului Oliva, ca un tunel, plină de spini şi fără păsări, care nu avea bifurcaţii şi totuşi era un labirint. În timpul zilei dormea, juca ţintar cu mătuşa lui sau părea să aştepte istovit şi inactiv sfîrşitul permisiei, iar apoi

se furişa cu mine prin noaptea din Langfuhr - eu în urma lui, niciodată înainte, rareori alături. Nu umblam fără ţintă: băteam Baumbachalee, o stradă unde domnea o linişte aristocratică, ce se conformase recomandărilor făcute de apărarea antiaeriană, unde erau privighetori şi unde locuia directorul Klohse. Eu, obosit, în spatele uniformei lui: „Nu te mai prosti. Nu vezi că nu rezolvi nimic? Ce te costă? Cele cîteva zile de permisie pe care le mai ai. De fapt, cîte zile mai ai? Nu te mai prosti, omule...!”

Dar Marelui Mahlke îi suna cu totul altă muzică în urechile depărtate şi nicidecum predica mea monotonă şi mustrătoare. Asediam Baumbachalee şi cele două privighetori ale ei pînă la două noaptea. De două ori fuseserăm nevoiţi să-l lăsăm să treacă - era însoţit. Dar, după patru nopţi de pîndă, pe la ora unsprezece, cînd directorul Klohse a urcat singur Baumbachalee, venind dinspre Schwarzer Weg, înalt şi subţire, cu pantaloni bufanţi, dar fără pălărie şi fără palton - pentru că aerul era blînd -, mîna stîngă a Marelui Mahlke a ţîşnit şi a apucat gulerul lui Klohse, cu cravată civilă. L-a împins pe profesor într-un gard de fier forjat în spatele căruia înfloreau trandafiri; parfumul lor, fiind atît de întuneric, întrecea în intensitate glasul privighetorilor. Şi Mahlke şi-a însuşit sfatul lui Klohse din scrisoare, a ales partea cea mai bună a cuvîntării, tăcerea eroică, şi, fără să scoată o vorbă, a lovit obrajii bărbieriţi ai directorului, stînga-dreapta, cu dosul şi cu faţa palmei. Amîndoi băţoşi şi cu ţinută. Doar zgomotul palmelor, viu şi elocvent; pentru că şi Klohse îşi ţinea gura ferecată şi nu dorea să amestece parfumul trandafirilor cu respiraţia mentolată.

Asta s-a întîmplat într-o joi şi n-a durat nici un minut. L-am lăsat pe Klohse la gardul de fier. Adică Mahlke a făcut primul stînga-mprejur, luîndo cu cizmele lui pe trotuarul acoperit cu pietriş, pe sub arţarul roşu care, negru acum, ascundea tot ce era deasupra noastră. Am încercat să scot ceva care semăna cu o scuză pentru Mahlke - şi pentru mine. Pălmuitul mi-a făcut semn cu mîna să plec, deja nu mai arăta ca unul care primise palme, ci stătea drept şi silueta lui întunecată, ajutată de flori şi de rarele glasuri de păsări, întruchipa instituţia, şcoala, fundaţia conradină, spiritul conradin, Conradinum; aşa se numea liceul nostru.

De acolo, din clipa aceea, am alergat pe străzi pustii de periferie şi n-am mai irosit nici un cuvînt despre Klohse. Mahlke tot vorbea de unul singur pe un ton cît se poate de neutru: probleme care puteau să-l preocupe la vîrsta

aceea, la fel şi pe mine, în oarecare măsură. De pildă: există viaţă după moarte? Sau: crezi în transmigraţie? Mahlke trăncănea: „Mai nou, citesc destul de mult Kierkegaard. Cîndva o să trebuiască să citeşti şi tu Dostoievski, şi anume cînd ai să fii în Rusia. Aşa ai să pricepi o mulţime de lucruri, mentalitatea şi aşa mai departe”.

De mai multe ori ne-am oprit pe podurile de pe Strieflbach, un pîrîiaş plin de lipitori. Era plăcut să te apleci peste balustradă şi să pîndeşti şobolani. Fiecare pod făcea ca discuţia să treacă de la lucruri banale, repetiţii oarecum obositoare de savanterii şcolăreşti despre navele de război şi grosimea blindajului lor, dotarea şi viteza în noduri, la religie şi la aşa-numitele ultime întrebări. Pe micul pod Neuschottland, am privit mai întâi mult timp la cerul înstelat de iunie, apoi am privit mult timp - şi fiecare pentru sine - în jos, la pîrîu. În vreme ce acolo scurgerea fără adîncime de la iazul fabricii de bere Aktien dădea peste cutii de conserve, ducînd cu sine vaporii de drojdie, Mahlke a spus încet: „Fireşte că nu cred în Dumnezeu. Vechea înşelătorie, ca să prosteşti poporul: singura în care cred este Fecioara Maria. De aceea nici n-o să mă însor”.

A fost o declaraţie destul de scurtă şi de confuză pentru a fi rostită pe un pod. Ea mi-a rămas. Ori de cîte ori văd un podeţ peste un pîrîu, peste un canal, ori de cîte ori apa de jos clipoceşte, lovindu-se de gunoaiele pe care oamenii neglijenţi le-aruncă pretutindeni de pe poduri în pîraie şi-n canale, Mahlke stă lîngă mine, cu cizme, pantaloni răsfrînţi şi tunică de maimuţă pentru tanchişti; aplecîndu-se peste balustradă, obiectul de la gîtul lui atîrnă vertical şi el triumfă, grav şi în chip de clovn, asupra pisicii şi a şoarecelui, cu crezul lui categoric: „Fireşte că nu în Dumnezeu. O înşelătorie, să prosteşti poporul. Maria este unica. N-o să mă însor”.

Şi el a mai spus o mulţime de cuvinte care au căzut în Strieftbach. Probabil că am înconjurat de zece ori piaţa Max-Halbe, am străbătut de douăsprezece ori Heeresanger, de jos în sus şi înapoi. Am stat nehotărîţi în staţia de la capătul liniei 5. Am privit, nu fără să ne fie foame, la taxatori şi la taxatoarele cu părul făcut permanent care şedeau în remorci camuflate cu albastru, muşcau din tartine şi beau din termosuri.

...şi, odată, a venit un tramvai - sau ar fi putut să vină un tramvai - unde, cu boneta trasă într-o parte, era taxatoare Tulla Pokriefke, care de cîteva săptămîni trebuia să facă serviciu auxiliar de război. I-am fi vorbit, iar eu precis că mi-aş fi dat întîlnire cu ea, dacă ar fi fost de serviciu pe linia 5.

Dar aşa, am văzut doar micul ei profil în spatele sticlei albastre, tulburi;, şi n-am fost siguri.

Am spus: „Ar trebui să-ncerci odată cu ea”.

Mahlke, chinuit: „Ai auzit doar că n-o să mă însor”.

Eu: „Ţi-ar mai schimba gîndurile”.

El: „Şi cine mi le-ar schimba iarăşi după aia?”.

Am încercat să glumesc: „Fecioara Maria, fireşte”.

Avea îndoieli: „Şi dacă e jignită?”.

Mi-am oferit ajutorul: „Dacă vrei, mîine-dimineaţă am să fiu ministrant la Gusewski”.

Răspunsul lui: „S-a făcut!”, a venit neaşteptat de repede şi el s-a îndreptat spre acea remorcă în care profilul Tullei Pokriefke ca taxatoare încă rămînea doar o promisiune. Înainte să urce, i-am strigat: „De fapt, cît mai ai permisie?”.

Şi, din uşa remorcii, Marele Mahlke a spus: „Trenul meu a plecat de patru ore jumate şi, dacă nu s-a întîmplat nimic, acum e puţin înainte de Modlin”.

XIII

„Misereatur vestri omnipotens Deus, et dimissis peccatis vestris..*,”* Cuvintele se ridicau din gura ţuguiată a părintelui Gusewski uşor, ca un balon de săpun care lucea în culorile curcubeului, se legăna şovăitor, slobozit dintr-o suflătoare secretă; apoi a urcat, oglindind ferestrele, altarul, Fecioara, oglindindu-te pe tine, pe mine, totul, totul - şi s-a spart fără durere, de-ndată ce binecuvântarea a aruncat bulbuci: „*Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum* vestrorum..*,”* Dar, chiar după ce „amin”-ul celor şapte sau opt credincioşi a străpuns şi sferele astea susurate, Gusewski a ridicat ostia şi, cu buzele potrivite într-o formă perfectă, a făcut să crească mare de tot balonul de săpun ce tremura îngrozit în curentul de aer, l-a înălţat cu vîrful roşu deschis al limbii, şi el a urcat mult timp, înainte să cadă şi să se stingă aproape de banca a doua din faţa altarului Mariei: „Ecce Agnus Dei...*”*

Mahlke a îngenuncheat primul pe banca de împărtăşanie, înainte ca „Doamneeunusîntvrednicsăintrisubacoperişulmeu” să se fi repetat de trei ori. Încă înainte să-l dirijez pe Gusewski în jos, pe treptele altarului şi pînă în faţa băncii, el şi-a dat capul pe spate, şi-a întins faţa ascuţită şi nedormită paralel cu tavanul de beton văruit al capelei şi şi-a despărţit buzele cu limba. O clipă! Preotul a făcut deasupra lui un mic semn fugitiv al crucii cu ostia destinată lui: faţa lui Mahlke asuda. O rouă lucitoare îi acoperea porii şi apoi luneca. Nu se bărbierise: firele de păr spintecau perlele. Ochii îi ieşeau din orbite, de parcă ar fi fost fierţi. Poate că negrul tunicii de tanchist îi sporea paloarea feţei. Limba i se umflase, dar nu înghiţea. Obiectul acela de metal în formă de cruce, menit să răsplătească mîzgăleala copilărească şi tăiatul atîtor tancuri sovietice, era prins peste nasturele cel mai de sus de la guler şi nu reacţiona în nici un fel. Abia cînd părintele Gusewski a pus ostia pe limba lui Mahlke şi el a primit coptura uşoară, ai fost nevoit să înghiţi; un proces căruia metalul i s-a supus.

Să celebrăm toţi trei încă o dată şi întruna împărtăşania: tu îngenunchezi, eu stau în spatele pielii mele uscate. Sudoarea îţi măreşte porii. Preotul pune ostia pe limba ta încărcată. Tocmai am rostit toţi trei acelaşi cuvînt, şi atunci

un mecanism îţi trage limba înapoi. Buzele se unesc iarăşi. Înghiţitul tău se propagă şi, în timp ce marele obiect tremură, intrînd în rezonanţă, eu ştiu că Marele Mahlke va părăsi întărit Capela Mariei, că sudoarea lui se va usca; imediat după aceea faţa lui a păstrat totuşi un luciu umed, dar era de la ploaie. Afară, în faţa capelei, burniţa.

În sacristia uscată, Gusewski a zis: „Precis că stă în faţa uşii. Poate c-ar trebui să-l chemăm înăuntru, dar...”

Am spus: „Nici o grijă, părinte, am să mă ocup de el”.

Gusewski, umblînd la săculeţele cu lavandă din dulap: „Doar n-o să facă vreo postie”.

L-am lăsat aşa, îmbrăcat, nu l-am mai ajutat să-şi scoată straiele: „Cel mai bine vă ţineţi cu totul deoparte, părinte”. Dar şi lui Mahlke i-am spus, cînd l-am avut în faţă, în uniforma udă de ploaie: „Ce mai cauţi aici, idiotule? Fă ce poţi să ajungi la Hochstrieß, la baza de repartizare pentru front. Scorneşte ceva pentru depăşirea permisiei. Nu vreau să am de-a face cu aşa ceva”.

După vorbele astea ar fi trebuit să plec, dar am rămas şi m-am udat: vremea ploioasă uneşte. Am încercat să-l iau cu binele: „Ăia n-or să te muşte. Poţi să zici că s-a-ntîmplat ceva cu mătuşa sau cu mama ta”.

Cînd am pus punct, Mahlke a încuviinţat din cap; din cînd în cînd lăsa să-i cadă falca, rîdea fără motiv, se revărsa spumegînd: „A fost grozav aseară cu mica Pokriefke. N-aş fi crezut. E cu totul altfel decît vrea să pară. Sincer să fiu, din cauza ei nu mai vreau să plec. La urma urmei, mi-am făcut porţia, nu-i aşa? Am să fac o cerere. Pot să mă trimită la Groß-Boschpol ca instructor. Acu' să se mai sacrifice şi alţii. Nu că mi-e frică, pur şi simplu m-am săturat. Poţi să pricepi?”.

Nu m-am lăsat dus de nas şi l-am înghesuit: „Aşa, deci, din cauza lui Pokriefke. Da' nu era ea. Ea e pe linia 2, spre Oliva, şi nu pe linia 5. Ştie toată lumea. Faci pe tine de frică - e de-nţeles”.

O ţinea morţiş că neapărat avusese ceva cu ea. „Cu Tulla, poţi să fii sigur. Am fost chiar şi la ea acasă, pe Elsenstraße. Maică-sa se face că nu vede. Dar e adevărat, nu mai vreau. Poate că mi-e şi frică. Înainte de liturghie mi-a fost.

Acum e deja mai bine.”

— Credeam că nu crezi în Dumnezeu şi-n altele asemenea.

— N-are nici o legătură cu El.

— Bine, bine, s-o lăsăm. Şi ce-ai de gînd acu'?

— Poate că Störtebeker şi băieţii lui... îi cunoşti, nu-i aşa?

— Nu, dragul meu. Nu mai am de-a face cu clica lor. Poţi să te frigi la degete şi aşa mai departe. Mai bine ai fi întrebat-o pe Pokriefke, dacă e-adevărat c-ai fost la ea...

— Tu chiar nu pricepi? În Osterzeile nu mai pot să m-arăt. Dacă nu-s deja acolo, nu mai durează mult pînă vin - ia spune, n-aş putea să stau la voi în beci, doar cîteva zile?

Iarăşi n-am vrut să am de-a face cu povestea asta: „Ascunde-te în altă parte. Doar aveţi rude la ţară sau la Pokriefke, în magazia pentru lemne de tîmplărie a unchiului ei... sau pe navă”.

Cuvîntul a rămas o vreme suspendat în aer. E drept că Mahlke a mai spus: „Pe vremea asta mizerabilă?”, dar totul fusese deja hotărît; şi, chiar dacă eu m-am împotrivit cu îndîrjire şi vorbind întruna, să-l însoţesc la navă şi am invocat şi eu vremea mizerabilă, s-a dovedit totuşi că trebuia să merg cu el: vremea ploioasă uneşte.

Am făcut un ceas bun de la Neuschottland la Schellmühl şi iarăşi înapoi şi am urcat încă o dată nesfîrşitul Posadowskiweg. Ne-am adăpostit de vînt după cel puţin doi stîlpi Litfaß[29] îmbrăcaţi de jur împrejur cu mereu aceleaşi afişe de avertizare cu hoţul de cărbuni şi cu risipitorul, apoi am început să alergăm din nou. De la intrarea principală a Clinicii Orăşeneşti pentru femei am văzut decorul familiar: din spatele terasamentului de cale ferată şi al castanilor masivi te atrăgeau acoperişul şi săgeata de la turnul trainicului nostru liceu; dar el nu se uita sau vedea altceva. Apoi am stat o jumătate de oră cu trei sau patru elevi de şcoală elementară, în adăpostul de la staţia Reichskolonie, sub acoperişul de tablă care zăngănea. Băieţii se înghionteau şi se împingeau de pe bancă. N-a fost de prea mare folos că Mahlke s-a întors cu spatele la ei. Doi au venit cu caietele deschise, vorbind în dialect şi întrerupîndu-se unul pe celălalt, iar eu i-am întrebat:

— Da' voi n-aveţi şcoală?

— Nu, abia la nouă, dac-om merge.

— Daţi încoace, da' fuga!

Pe ultima pagină a celor două caiete, în stînga sus, Mahlke şi-a scris numele şi gradul militar. Băieţii n-au fost mulţumiţi, voiau să li se noteze şi numărul exact de tancuri doborîte, iar Mahlke a cedat şi a scris mai întîi cu

cifre, apoi cu litere, de parcă ar fi completat un mandat poştal şi a trebuit să-şi scrie textul, cu stiloul meu, în încă două caiete. Am dat să-i iau stiloul, cînd unul dintre băieţi a vrut să ştie: „Da' unde le-aţi dat gata, la Bjälgerott sau la Shietemier[30]?”

Mahlke ar fi trebuit să dea din cap şi să-i potolească. Dar el a şoptit răguşit: „Nu, băieţi, cele mai multe au fost în zona Kovel-Brod-Berejani. Şi în aprilie, cînd am luat prima unitate de blindate lîngă Buczacz”.

A trebuit să mai scot o dată capacul stiloului. Puştanii voiau să aibă totul scris şi, cu un fluierat, au mai chemat în adăpost doi elevi de primară, care aşteptau în ploaie. Acelaşi spate de băiat a stat neclintit de fiecare dată, ca suport pentru scris. A vrut să se îndrepte şi să scoată şi el un caiet, dar ceilalţi nu l-au lăsat: unul trebuie să stea şi să ţină. Şi Mahlke a fost nevoit să scrie Kovel şi Brod-Berejani, Cerkassi şi Buczacz, cu un scris tot mai tremurat, şi iarăşi i-a ţîşnit sudoarea limpede prin pori. De pe feţele murdare veneau întrebări: „Aţi fost şi la Kriewäurock[31]?”. Toate gurile deschise. Din toate gurile lipseau dinţi. Ochii de la bunicul dinspre tată. Urechile cu totul din familia mamei. Nări aveau cu toţii: „Şi un' vă trimite acu?”.

— Da' n-are voie să zică, ce mai întrebi?

— Pariu că merge la invazie?

— P-ăsta-l ţin pentru după război.

— Ia-ntreabă-l dac-o fost şi la *Führer?*

— Ai fost, nene?

— Ia zi, chiar nu vezi că-i subofiţer?

— N-aveţi cumva o poză?

— Fii'ncă facem colecţie.

— Da’ cît mai aveţi permisie?

— Îhî, cît?

— Mîine mai sînteţi aici?

— Cînd e gata permisia?

Mahlke a luat-o din loc, împiedicîndu-se de raniţe. Stiloul meu a rămas în adăpost. Cursă în linii piezişe. Unul lîngă altul prin bălţi: ploaia uneşte. Puştanii au rămas în urmă abia după terenul de sport. Au mai strigat mult timp după noi; nu trebuiau să meargă la şcoală. Şi azi mai vor să-mi dea stiloul înapoi.

Abia printre grădiniţele de zarzavat de după Neuschottland am încercat să ne mai tragem sufletul. Aveam furie în pîntec şi furia a făcut pui. Am întins acuzator arătătorul, atingînd zorzoana blestemată, şi Mahlke a luat-o repede de la gît. Şi ea atîrna pe un şiret, ca şi şurubelniţa, cu ani în urmă. Mahlke a vrut să mi-o dea, dar eu am făcut semn cu mîna că n-o voiam. „Hai, las-o, n-am nevoie de zarzavat."

Dar el n-a aruncat fierul în tufele ude, avea un buzunar la spate.

Cum să scap de aici? Agrişele din spatele gardurilor provizorii nu erau coapte: Mahlke a început să le culeagă cu amîndouă mîinile. Pretextul meu era în căutare de cuvinte. El se îndopa şi scuipa coji. „Aşteaptă aici o jumătate de oră. Trebuie neapărat să iei provizii cu tine, altfel n-ai să rezişti mult timp pe epavă."

Dacă Mahlke ar fi spus: „Da' să te-ntorci!", aş fi şters-o definitiv. Abia dacă a dat din cap cînd am plecat; smulgea din tufe, printre zăbrelele gardului, cu toate degetele, obligîndu-mă, cu gura plină, să rezist: ploaia uneşte.

A deschis mătuşa lui Mahlke. Bine că mama lui nu era acasă. Aş fi putut să iau ceva de mîncare de la noi. Dar m-am gîndit: „La ce mai are familie?". Eram şi curios de mătuşă. Am fost dezamăgit. Stătea în spatele şorţului de bucătărie şi n-a pus întrebări. Prin uşile deschise mirosea a ceva de ţi se strepezeau dinţii: la Mahlke se făceau conserve de revent.

„Vrem să dăm o mică petrecere pentru Joachim. De băut avem destul, dar, în caz că ni se face foame..."

Fără un cuvînt, a adus din bucătărie două cutii de cîte un kilogram cu pastă de carne grasă şi, de asemenea, un deschizător de conserve. Dar nu era acelaşi pe care îl scosese Mahlke din navă, cînd găsise în cambuză conserve de pulpă de broască. Cît a stat ea la bucătărie şi s-a gîndit - ai lui Mahlke aveau întotdeauna dulapurile pline, aveau rude la ţară şi nu trebuiau decît să pună mîna şi să ia - eu am tropăit fără astâmpăr pe hol şi m-am uitat la acel dreptunghi care-l arăta pe tatăl lui Mahlke cu fochistul Labuda. Locomotiva nu era sub presiune.

Cînd s-a întors cu o plasă şi cu hîrtie de ziar pentru conserve, mătuşa a spus: „Şi, dacă o să mîncaţi din pasta de carne, tre' s-o încălziţi mai întîi. Altfel cade greu la stomac".

În cazul că aş fi întrebat la plecare dacă fusese careva pe-acolo şi se interesase de Mahlke, răspunsul ar fi fost „Nu”. Dar eu n-am întrebat, ci am spus din uşă: „Calde salutări de la Joachim”, chiar dacă Mahlke nu mi-a cerut să le salut - nici măcar pe mama lui.

Nici el n-a fost curios cînd am reapărut în faţa lui, între grădinile de zarzavat, în aceeaşi ploaie, şi am agăţat plasa de o şipcă din gard şi mi-am frecat degetele gîtuite de sacoşă. Tot mai înghiţea agrişe necoapte, obligîndu-mă să-mi fac griji pentru starea lui trupească, la fel ca şi mătuşa lui: „Ai să te mai şi strici la burtă” dar, după ce-am spus: „Să mergem!”, Mahlke a mai strîns trei pumni de agrişe de pe crengile şiroinde, şi-a umplut buzunarele de la pantaloni şi, cît am ocolit Neuschottland şi cartierul dintre Wolfsweg şi Bärenweg, a tot scuipat cojile tari. Cînd eram deja în remorca tramvaiului, pe platforma din spate, şi în stînga se vedea aerodromul în ploaie, el încă se îndopa.

Mă scotea din sărite cu agrişele lui. În plus, se potolea şi ploaia. Cenuşiul devenea lăptos şi aveam chef să cobor şi să-l las singur cu agrişele lui. Dar n-am spus decît: „La voi acasă au întrebat deja de două ori de tine. Erau în civil”.

— Aşa? Mahlke a continuat să scuipe coji pe podeaua platformei. Şi mama? Bănuieşte ceva?

— Mama ta nu era acolo, numai mătuşa.

— S-o fi dus la cumpărături.

— Nu prea cred.

— Atunci era la familia Schielke, să ajute la călcat.

— Îmi pare rău, nici acolo nu era.

— Vrei nişte agrişe?

— Au ridicat-o şi au dus-o la Hochstriefî. De fapt, n-aveam de gînd să-ţi spun.

Abia cu puţin înainte de Brösen s-au terminat şi agrişele lui Mahlke. Dar, în timp ce traversam plaja pe care ploaia făcuse modele, el tot mai căuta în cele două buzunare ude leoarcă. Şi, cînd a auzit apa mării lovind ţărmul şi a văzut Baltica şi, departe, în larg, decorul epavei şi umbrele cîtorva vapoare din radă,

Marele Mahlke a spus: „Nu pot să înot”.

Şi orizontul îi desena o linie pe pupile. Iar eu îmi scosesem deja pantofii şi pantalonii.

— Nu te mai prosti!

— Zău că nu, mă doare burta. Afurisitele de agrişe.

Am înjurat, şi am scotocit, şi am înjurat, şi am găsit într-un buzunar de la haină o marcă şi ceva mărunţiş. Am fugit la Brösen şi am închiriat de la bătrînul Kreft o barcă, pentru două ore. N-a fost chiar atît de uşor cum arată pe hîrtie, deşi Kreft n-a pus prea multe întrebări şi m-a ajutat să dau barca la apă. Cînd am tras-o iarăşi la mal, Mahlke se tăvălea în nisip cu uniforma lui de tanchist. A trebuit să-l lovesc cu piciorul ca să-l fac să se ridice. Tremura, transpira, îşi apăsa pumnii în stomac; dar eu nici azi nu pot să cred în durerile lui de burtă, cu toate agrişele necoapte mîncate pe stomacul gol.

„Du-te în spatele dunelor, hai, du-te odată!" Mergea îndoit, tîrîindu-şi picioarele care lăsau dîre în urmă, apoi a dispărut pe după ierburi. Poate că aş fi putut să-i zăresc boneta, dar n-am scăpat molul din ochi, deşi nu ieşea şi nu intra nimic. E drept că s-a întors tot încovoiat, dar m-a ajutat totuşi să împing barca de la mal. L-am aşezat la pupă, i-am pus pe genunchi sacoşa cu cele două cutii de conserve şi în mînă deschizătorul de conserve, învelit în hîrtie de ziar. Cînd apa s-a mai întunecat după primul, apoi după al doilea banc de nisip, i-am zis: „Acu' poţi să mai tragi şi tu cîteva vîsle".

Marele Mahlke nici măcar n-a scuturat din cap, şedea îndoit, se ţinea bine de deschizătorul de conserve învelit în hîrtie şi privea prin mine, pentru că şedeam faţă-n faţă.

Chiar dacă de-atunci şi pînă azi n-am mai urcat niciodată în vreo barcă cu vîsle, tot mai stăm faţă-n faţă: şi degetele lui n-au astîmpăr. La gît n-are nimic. Dar boneta stă drept. Din cutele uniformei se scurge nisip. Nu plouă, dar de pe frunte cad picuri. Fiecare muşchi încremenit. Ochi bulbucaţi. Cu cine o fi făcut schimb de nasuri? Genunchii se zgîlţîie. Nici o pisică pe mare, dar şoarecele e fugar.

Totuşi nu era frig. Doar cînd se rupeau norii şi soarele cădea prin spărturi, treceau pete înfiorate pe suprafaţa aproape neînsufleţită a apei, repezindu-se şi în barca noastră. „Trage şi tu cîteva vîsle, te-ncălzeşte." Ca răspuns, dinspre pupă a venit un clănţănit şi, printre gemete repetate, s-au născut cuvinte strivite între dinţi: „...îţi rămîne. Ar fi trebuit să-mi spună careva înainte. Pentru aşa o prostie! Şi chiar aş fi avut un discurs bun. Aş fi început cu descrierea dispozitivului de ochire, apoi obuzele perforante, motoarele Maybach şi aşa mai departe. Ca încărcător, trebuia mereu să ies şi să tot încarc, chiar şi sub foc. Da' n-aş fi vorbit numai de mine. Voiam să spun şi

despre tata şi Labuda. Foarte pe scurt, despre accidentul de tren, înainte de Dirschau. Şi cum tata, punîndu-şi viaţa în joc. Şi cum, lîngă dispozitivul de ochire, mereu cu gîndul la tata. Nici măcar împărtăşit. Mulţumesc şi pentru lumînările de atunci. O, Tu, Preacurată. Tu, care în gloria-ţi neştirbită. Prin mijlocirea-ţi devin părtaş. Preaiubitoare. Preamilostivă. Da. Fiindcă a dovedit-o chiar prima mea intrare, la nord de Kursk. Şi-n toiul harababurii, în contraatac, lîngă Orei. Şi cum în august, Fecioara, pe Vorskla. Toţi rîdeau şi mi l-au trimis pe cap pe preotul diviziei. Dar apoi am oprit frontul. Din păcate am fost mutat la sectorul central. Altminteri, la Harkov, nu aşa repede. Deodată, la Korosten, ea mi-a apărut din nou, cînd noi, corpul de armată cincizeci şi nouă. Dar n-avea niciodată copilul, mereu fotografia. Ştiţi, domnule director, e agăţată la noi acasă pe hol, lîngă săculeţul cu perii de ghete. Şi n-o ţinea la piept, ci mai jos. Vedeam locomotiva cît se poate de clar. N-aveam decît să ţintesc între tata şi fochistul Labuda. Patru sute. Lovitură directă. Ai văzut Pilenz, eu ochesc întotdeauna între turelă şi carcasă. Asta aeriseşte binişor. Nu, de vorbit, n-a vorbit, domnule director. Dar dacă e să fiu cu totul sincer: cu mine n-are nevoie să vorbească. Dovezi? V-am zis, ţinea fotografia. Sau la matematică. Cînd predaţi şi porniţi de la principiul că liniile paralele se întîlnesc la infinit, rezultă, trebuie să recunoaşteţi, ceva asemănător cu transcendenţa. Şi aşa a fost şi la alertă, la est de Kasatin. În a treia zi de Crăciun, de altfel. Ea avansa din stînga spre pădurice, în viteză de marş, treizeci şi cinci. N-a trebuit decît să ţintesc, să ţintesc, ţintesc. Două lovituri de vîslă în stînga, Pilenz, ne depărtăm de navă”.

În timpul schiţei de cuvîntare, la început doar clănţănită, apoi stăpînindu-şi dinţii, Mahlke a fost în stare să supravegheze cursul bărcii noastre şi, prin felul în care vorbea, să-mi impună un asemenea ritm, încît fruntea mi-a asudat în vreme ce porii lui s-au uscat şi s-au închis. Nici măcar preţ de o lovitură de vîslă n-am fost sigur că sus, peste suprastructura punţii, care devenea tot mai mare, el nu vedea şi altceva în afară de obişnuiţii pescăruşi.

Înainte să abordăm, el şedea relaxat la pupă, se juca neglijent cu deschizătorul de conserve, fără hîrtie, şi nu se plîngea de dureri de burtă. A urcat înaintea mea pe navă şi, cît am legat eu barca, mîinile lui şi-au făcut de lucru la gît: acadeaua cea mare, din buzunarul de la spate, era pusă iarăşi sus, la locul ei. Frecat mîinile - soarele a străpuns - dezmorţit picioarele. Mahlke păşea de-a lungul punţii ca unul care îşi lua proprietatea în primire,

fredona o bucată dintr-o litanie - a ridicat mîna, făcînd semn pescăruşilor - şi juca rolul unchiului jovial, care, după o lungă şi aventuroasă absenţă, vine în vizită, se aduce pe sine în dar şi doreşte să sărbătorească revederea: „Salut, copii, deloc nu v-aţi schimbat!”.

Mi-era greu să intru în joc: „Hai odată! Hai odată! Moş Kreft mi-a dat barca numai pentru o oră jumate. La început n-a vrut decît o oră”.

Mahlke şi-a regăsit pe dată tonul potolit: „Da, bine. Nu trebuie să-i reţii pe călători. De altfel, vasul, da, ăla de lîngă petrolier, are linia de plutire cam jos. Pariu că e suedez. Ca să ştii, chiar azi o să mergem cu barca la el. Şi anume, de cum se întunecă. Vezi s-ajungi aici pe la nouă. Pot să-ţi cer asta, nu-i aşa?”.

Fireşte că pe o vizibilitate atît de proastă nu se putea distinge naţionalitatea cargoului din radă. Mahlke a început să se dezbrace ceremonios, într-un şuvoi de cuvinte. Spunea lucruri fără importanţă. Puţin Tulla Pokriefke: „O lepră, îţi spun eu”. Bîrfe despre părintele Gusewski: „Cică ar fi făcut pe-ascuns negoţ cu stofe, chiar şi cu antimisuri, sau mai curînd cu bonuri pentru chestii dintr-astea. A fost şi un controlor de la Serviciul de Raţionalizare”. Apoi lucruri caraghioase despre mătuşa lui: „Totuşi, un lucru trebuie să i-l recunosc, cu tata s-a înţeles întotdeauna foarte bine, chiar şi atunci cînd erau amîndoi copii, la ţară”. Imediat, vechile poveşti despre locomotivă: „De altfel, poţi să treci înainte şi pe la noi, în Osterzeile, şi să iei fotografia, cu sau fără ramă. Nu, mai bine las-o unde e. Balast şi atît”.

Era acum în pantalonii roşii de sport, care însemnau o bucăţică din tradiţia liceului nostru. Îşi împăturise uniforma cu grijă, regulamentar, şi o depusese în spatele habitaclului, locul lui obişnuit. Cizmele erau puse ca înainte de culcare.

Am mai spus doar: „Ai totul, conservele? Nu uita deschizătorul”. Şi-a trecut medalia din stînga în dreapta, turuind fără oprire prostii şcolăreşti, vechiul nostru joc: „Cîte tone are nava de luptă argentiniană Moreno? Viteza în noduri? Care e blindajul la linia de plutire? Anul de construcţie? Refăcută, cînd? Cîte osutăcincizecivirgulădoi avea Vittorio Veneto*?”*.

Răspundeam fără chef, dar eram bucuros că încă mai aveam răspunsurile în cap.

— Iei amîndouă cutiile deodată?

— Am să văd.

— Nu uita deschizătorul, uite-l.
— Ai grijă de mine ca o mamă.
— Dacă aş fi în locul tău, m-aş cam duce deja în beciul ăla.
— Bine, da, bine. Cred că toate-s mucegăite.
— Doar n-o să-ţi petreci iarna acolo.
— Important e să mai meargă bricheta, că e destul combustibil acolo jos.
— Chestia asta n-aş arunca-o, poate reuşeşti s-o vinzi altundeva, ca amintire. Nu se ştie niciodată.

Mahlke făcea obiectul să-i sară dintr-o mînă în cealaltă. Chiar şi cînd s-a desprins de punte, căutînd pas cu pas tambuchiul, şi-a ţinut în joacă mîinile în balans, deşi plasa cu cele două cutii îi sugruma braţul drept. Genunchii lui făceau valuri, ca prova unui vas. Muşchii cefei, şira spinării aruncau o umbră spre dreapta, pentru că soarele se ivise iarăşi pentru scurt timp.

— Cred că-i deja zece jumate sau chiar mai tîrziu.
— Nici măcar nu-i chiar aşa rece cum credeam.
— Totdeauna-i aşa, după ploaie.
— Zic: apa şaptesprezece, aerul nouăsprezece.

Înainte de baliză, în şenal, era o dragă. Se vedea activitate la bord, dar zgomotele rămîneau doar o închipuire, pentru că vîntul bătea împotrivă. Închipuire a rămas şi şoarecele lui Mahlke, pentru că, atunci cînd picioarele lui au găsit marginea tambuchiului, el a continuat să stea cu spatele la mine.

Îmi tot sfredelesc urechea cu mereu aceeaşi întrebare pe care singur am meşterit-o: a mai zis ceva înainte să coboare? Sigură, pe jumătate, rămîne doar privirea aceea imprecisă, peste umărul stîng, spre punte. Ghemuire scurtă pentru înmuiere, roşul-drapel al pantalonilor de sport s-a întunecat searbăd; a strîns cu dreapta plasa în care erau cutiile de conserve - dar acadeaua? La gît nu era. O fi aruncat-o din neatenţie? Care peşte mi-o va aduce? A mai spus ceva peste umăr? În sus, pescăruşilor? Spre mal sau spre vapoarele din radă? A blestemat rozătoarele? Nu cred c-am auzit să fi spus: „Deci, pe diseară!”. Cu capul înainte şi îngreunat cu două conserve, s-a scufundat: spatele rotunjit şi şezutul au urmat gîtului. Un picior alb, împins în gol. Apa de deasupra tambuchiului şi-a reluat obişnuitul joc al undelor.

Atunci am ridicat talpa de pe deschizătorul de conserve. Eu şi deschizătorul am rămas în urmă. Dacă aş fi sărit imediat în barcă, dacă aş fi desfăcut frînghia şi aş fi plecat, gîndind: „Ei, o să se descurce şi fără” - dar am rămas, am numărat secundele, am lăsat draga de dincolo de baliză să

numere înainte, cu graifere în mişcare, alergînd pe şenile, am numărat şi eu cu încordare: treizeci şi două, treizeci şi trei de secunde ruginite. Treizeci şi şase, treizeci şi şapte de secunde scoţînd mîl la suprafaţă. Patruzeci şi una, patruzeci şi două de secunde prost unse - timp de patruzeci şi şase, patruzeci şi şapte, patruzeci şi opt de secunde, draga cu graifere care urcau, basculau, coborau la apă, a făcut ce putea ea: adîncea şenalul spre intrarea în portul Neufahrwasser şi mă ajuta să măsor timpul: Mahlke trebuia să fi ajuns, cu cutiile de conserve, fără deschizător, cu sau fără acadeaua aceea a cărei dulceaţă se îngemăna cu amărăciunea, trebuia să fi ocupat vechea cabină de radiotelegrafie aflată deasupra nivelului apei, în vechiul dragor de mine polonez *Rybitwa.*

Chiar daca nu ne-am înţeles asupra unor semnale, ai fi putut totuşi să ciocăneşti. Am lăsat draga să numere pentru mine treizeci de secunde încă o dată şi încă o dată. Cum se zice? După judecata omenească trebuia... Pescăruşii erau iritanţi. Schiţau modele de decupaje între epavă şi cer. Dar cînd au plecat brusc în altă parte, fără un motiv descifrabil, m-a iritat lipsa lor. Şi am început să prelucrez pasarela, mai întîi cu tocurile mele, apoi cu cizmele lui Mahlke. Rugina se desprindea în plăci, găinaţul cretos de pescăruş se sfărîma şi sălta la fiecare lovitură. Pilenz, cu deschizătorul de conserve în pumnul cu care lovea, striga: „Intoarce-te sus, omule! Ai lăsat aici deschizătorul de conserve, deschizătorul...” Pauze după lovituri sălbatice, apoi ordonate după un ritm, şi strigăte. Din păcate nu ştiam morse, loveam: doi-trei, doi-trei. Am răguşit: „Des-chi-ză-tor de con-ser-ve! Des-chi-ză-tor de con-ser-ve!”.

Din vinerea aceea ştiu ce e liniştea: liniştea apare cînd pescăruşii pleacă în altă parte. Nimic nu provoacă mai multă linişte decît o dragă care lucrează, căreia vîntul îi răpeşte zgomotele metalice. Dar cea mai mare linişte a provocat-o Joachim Mahlke, neştiind să dea un răspuns la zgomotul făcut de mine.

Aşadar, am vîslit înapoi. Dar, înainte să vîslesc înapoi, am aruncat deschizătorul de conserve spre dragă, însă n-am nimerit-o.

Aşadar, am aruncat deschizătorul de conserve, am vîslit înapoi, am predat barca pescarului Kreft, a trebuit să mai plătesc treizeci de pfenigi şi am spus: „Poate că mai trec spre seară şi mai iau barca o dată”.

Aşadar, am aruncat, am vîslit înapoi, am predat, am mai plătit, voiam încă o dată, m-am aşezat în tramvai şi m-am dus, cum se spune, acasă.

Aşadar, după toate astea, nu m-am dus imediat acasă, ci am sunat la uşă în Osterzeile, n-am pus întrebări, am cerut să mi se dea locomotiva înrămată, pentru că, nu-i aşa, îi spusesem lui şi pescarului Kreft: „Poate că mai trec o dată, spre seară...”

Aşadar, cînd am sosit acasă cu fotografia în format transversal, mama tocmai terminase de pregătit masa de prînz. Un domn cu o funcţie de conducere la serviciul de pază al fabricii de vagoane mînca împreună cu noi. Nu era peşte pe masă, iar lîngă farfuria mea era o scrisoare de la Comisariatul Militar Regional.

Aşadar, am citit, şi-am citit, şi-am citit ordinul meu de încorporare. Mama a început să plîngă, punîndu-l în încurcătură pe domnul de la serviciul de pază. „Nu plec decît abia duminică seara”, şi am continuat, fără să ţin seama de domn: „Ştii unde este binoclul lui tata?”.

Aşadar, cu acest binoclu şi cu fotografia în format transversal, am plecat la Brösen sîmbătă dimineaţă şi nu în aceeaşi seară, cum conveniserăm - vizibilitatea ar fi fost mică şi iarăşi ploua - şi mi-am căutat cel mai înalt punct pe dunele împădurite de pe mal, în faţa Monumentului Eroilor. Am stat pe treapta cea mai de sus a piedestalului - deasupra mea se înălţa obeliscul cu bilă aurită, decolorată de ploaie - ţinînd binoclul la ochi timp de jumătate, dacă nu cumva trei sferturi de oră. Am coborît binoclul şi m-am uitat la tufele de măceş abia cînd totul mi s-a înceţoşat în faţa ochilor.

Aşadar, nimic nu se mişca pe navă. Se vedeau limpede două cizme goale. Pescăruşii zăboveau iarăşi deasupra ruginii, aterizau, pudrau puntea şi cizmele; dar ce pot oare să dovedească nişte pescăruşi? În radă erau aceleaşi vapoare ca şi cu o zi înainte. Dar nu era nici una suedeză şi nicidecum vreuna neutră. Draga abia dacă se mutase din loc. Vremea promitea să se îmbunătăţească. M-am dus încă o dată acasă, cum se spune. Mama m-a ajutat să-mi pun lucrurile în valiza de carton.

Aşadar, mi-am făcut bagajul: am scos din ramă fotografia aceea în format transversal şi, pentru că tu n-aveai nici o pretenţie, am pus-o chiar la fund. Peste tatăl tău, peste fochistul Labuda, peste locomotivă, care nu era sub presiune, s-au adunat lenjeria, obişnuitele mărunţişuri şi jurnalul meu care, mai tîrziu, s-a pierdut cu tot cu fotografie şi scrisori, lîngă Cottbus.

Cine îmi scrie un final bun? Pentru că tot ce a început cu o pisică şi cu un şoarece mă chinuie azi sub forma unor cufundări în bălţi înconjurate de stuf. Dacă evit natura, filmele documentare îmi arată isteţele păsări de apă. Sau jurnalul săptămînal de ştiri a surprins ca noutate încercările de ridicare a barjelor scufundate în Rin, lucrările subacvatice din portul Hamburg: buncărele de lîngă şantierul naval Werft urmau să fie aruncate în aer, proiectilele puse la adăpost. Nişte bărbaţi purtînd căşti cu luminiţe intermitente, uşor deformate, coboară, revin, li se întind braţe, li se deşurubează casca, ei îşi scot casca de scafandru: dar cel care-şi aprinde ţigara pe ecranul pîlpîitor al cinematografului nu e niciodată Marele Mahlke; întotdeauna cei care fumează sînt alţii.

Cînd vine un circ în oraş, el cîştigă de pe urma mea. Le cunosc aproape pe toate, am vorbit personal şi în spatele rulotelor cu clovnul cutare sau cutare; dar domnii sînt adesea lipsiţi de umor şi pretind că n-au auzit niciodată de vreun coleg Mahlke.

Să mai spun că în octombrie cincizeci şi nouă m-am dus la Regensburg, la întîlnirea supravieţuitorilor care, ca şi tine, reuşiseră să primească Crucea de Fier? Nu mi-au dat voie să intru în sală. Înăuntru cînta sau făcea pauză o orchestră a armatei federale. Printr-un locotenent care conducea serviciul de ordine, am cerut să fii chemat de pe estrada unde era orchestra, în timpul unei astfel de pauze: „Subofiţerul Mahlke este aşteptat la intrare!” - dar tu n-ai vrut să ieşi la suprafaţă.

---

[1] Joc în echipă înrudit cu oina şi baseball-ul

[2] Azi, Gdynia, localitate care face parte din conurbaţia Gdansk

[3] „Madona Neagră“ din Czestochowa, icoană cu virtuţi miraculoase, considerată un simbol al independenţei şi libertăţii Poloniei.

[4] „Tu, cea mai pură între fecioare, nu mă lăsa în amărăciune...“ (în lat. în orig.)

[5] Conservă de carne de vită (în engl. în orig.).

[6] Deutsches Jungvolk („Tineretul german“) - subdiviziune a organizaţiei paramilitare de tineret Hitlerjugend („Tineretul hitlerist“) a Partidului Muncitoresc German Naţional Socialist dintre cele două războaie mondiale, din care făceau parte băieţii între zece şi paisprezece ani.

[7] Abrevierea pentru Hitlerjugend

[8] Ziar nazist, publicat în Germania între 1923 şi 1945.

[9] Lagăr de concentrare din apropierea oraşului Danzig (Gdansk).

[10] Voi merge la altarul lui Dumnezeu (în lat. În orig.).

[11] La Dumnezeu, care înveseleşte tinereţea mea (în lat. În orig.).

[12] Dumnezeu este tăria mea (în lat. În orig.).

[13] Şi voi merge la altarul lui Dumnezeu (în lat. În orig.).

[14] Precum era la început (în lat. În orig.).

[15] Şi acum şi pururi (în lat. În orig.).

[16] Şi în vecii vecilor, amin. (în lat. În orig.).

[17] Tsushima: Roman eines Seekrieges - roman aparţinîndu-i scriitorului şi jurnalistului german Frank Thiess (1890-1977).

[18] Edwin Erich Dwinger (1898-1981) - scriitor german

[19] Episod dramatic din timpul Primului Război Mondial, cunoscut drept „masacrul inocenţilor", expresia referindu-se la studenţii din trupele de voluntari căzuţi în timpul primei bătălii de la Ypres.

[20] Scriitor german (1887-1917) căzut pe front în Primul Război Mondial

[21] Karl Friedrich Schinkel (1781-1841) - arhitect şi pictor neoclasic german

[22] Klaus Stortebeker (1360-1401) - figură legendară de pirat

[23] Polskie Koleje Panstowowe, reţeaua poloneză de transport feroviar.

[24] Andre- Le Nôtre (1613-1700) - arhitect peisagist francez ce a proiectat celebrele grădini ale Palatului Versailles

[25] Poem epic scris în 1798 de J.W. Goethe

[26] Termenul catolic pentru liturghier

[27] Tip de caligrafie creat de graficianul neamţ Ludwig Sutterlin (1865-1917), utilizat cel mai adesea în perioada interbelică

[28] Hermann Lons (1866-1914) - jurnalist şi scriitor german

[29] Stîlpi de formă cilindrică destinaţi afiîşelor peblicitare, inventaţi de Ernst Litfaßi (1816-1874), editor şi tipograf german.

[30] Forme corupte, adaptate pronunţiei germane, ale numelor localităţilor Belgorod şi, respectiv, Jitomir

[31] Formă distorsionată a denumirii localităţii Krivoi Rog din Ucraina (v. şi nota precedentă)